వినాయక సావర్కారు

గ్రంథకర్త:
ముదిగంటి జగన్నశాస్త్రి.

1947

దేశికవితామండలి
గవర్నరుపేట, :: బెజవాడ.

వినాయక సావర్కారు

బాల్యము.

మ. అతిగాఢాంధతమోవృతం బిది! సము ద్యత్కాలకాళంబు దు
ర్గతచైతన్యము! వత్స! సుప్తి గను నిశ్చింతన్ రణోత్సాహది
హ్నితభేరీనవశంఖదుందుభుల ప్రక్షోభూతచేతస్వివై
బ్రతుకం గాలమువచ్చువంతవఱకున్ బ్రాపించు సూర్యోదయా
శ్రిత మాచు న్దిని పౌరుషోదయమున న్స్వీయప్రతాపోన్నతుల్

ఏతల్లి ఛత్రపతి శివాజీమహారాజును గాంచెనో, యేజనని వీరమాత ఝాంసీలక్ష్మీబాయిని ప్రసవించెనో, యేయంబ బాజీరావు, బాలాజీవిశ్వనాథు, నానాఫడ్నవీసు, నానాసాహేబు ప్రభృతులను గన్న భాగ్యమును బడయగలిగెనో, యేమాత తిలకాది పురుషరత్నములకు ఖనియయ్యెనో యట్టి మహారాష్ట్రదేశమున తీర్థరాజమై గౌతమీపుణ్యసలిలముల కావాసమైన నాశికానగరప్రాంతమున భాగూరుగ్రామములో వినాయకసావర్కారు దామోదరపంతుసావర్కారను నొక చిత్పావనబ్రాహ్మణునకు (1883) వ వత్సరమున జనించెను. యితని యన్న గణేశసావర్కారు; యితని తమ్ముడు నారాయణసావర్కారు; ఈముగ్గురును కలసి "సావర్కారుసోదరత్రయ" మని ప్రఖ్యాతిబడసిరి. పుష్పోదయముతో పరిమళము ప్రసరించునట్లు శైశవమునుండియు వినాయకసావర్కారు ప్రతిభాశాలి యగునని పలువురు గ్రహించిరి. యితడు దేశభక్తిని, కవిత్వమును, యుదారగుణసంపత్తిని, మహాశయములను, వీరపురుషోచితధర్మములను, దామోదరపంతుసావర్కారు వలన రామాయణ, భారత, భాగవతాది పురాణశ్రవణ, మనసములచేతను, శివాజీ, రాణాప్రతాప్, లక్ష్మీబాయి మొదలగు

వీరులయొక్కయు, వీరమాతలయొక్కయు శౌర్య, బల, పరాక్రమాది సద్గుణసంపత్తిధనములవలనను, తుకారాం, వామన, మోరోపంతు మొదలగు మహారాష్ట్రకవుల కవితా రసాస్వాదనముచేతను నుగ్గుపాలుగా గొని దశవర్ష ప్రాయముననే కవిత్వమును చెప్పనారంభించెను. మహారాష్ట్రదేశములోని పత్రికలన్నియు నీబాలుడు వ్రాసిన గద్యపద్యవ్యాసముల నతిసంతోషముతో స్వీకరించుచుండెడివి. బాలుడయ్యును సావర్కారు మహాభారతాది గ్రంథముల సారమును, కేసరిమొదలగు పత్రికారాజములమూలమున రాజకీయపరిస్థితులను గ్రహించుచు సామ్రాజ్యాధిపత్యమును వహించిన నాటి మహారాష్ట్రవీరుల చరిత్రామృతమును నిరంతరమును గ్రోలుచు, దనతోడిబాలుర నందఱను జేరదీసి వీరరస ముప్పొంగునట్లు మహారాష్ట్ర, రాజపుత్రస్థాన కథాసరిత్తులలో నోలలాడుచుండెడివాడు. ఇత డాటపాటలలోగూడ వీరక్రీడలనే సలుపుచుండెడివాడు. సావర్కారు జన్మతః నాయకుడు. పండ్రెండు వత్సరముల సావర్కారు తనతోడిబాలురకు భారతస్వాతంత్ర్యమును గూర్చియు, తాను దాని నెట్లు సంపాదింపబూనినదియు మొదలగు ననేక విషయములను బోధించుచుండెను.

1895వ సంవత్సరమున హిందూమహమ్మదీయ కలహములు చెలరేగి దేశమంతయు భీభత్సరూపమును దాల్చెను. దేవాలయములు కొల్లగొట్టబడెను. వెంటనే యీబాలనాయకుడు తన మతస్థులపై గావింపబడిన యపచారములను సహింపలేక పదిపండ్రెండుగురు బాలయోధులతో నొకపాడువడియున్న మసీదుపై దండెత్తెను. మహారాష్ట్ర సైన్యము లామసీదును బట్టుకొని శత్రువులకొఱ కటునిటు జూచెను. కాని యెవరును కాన్పింపరైరి! ఇట్లు జయము తమకే చేకూరుటచే విజయసూచకముగా నాలుపాటలను సలిపి రెండుమూడు తావుల మనుద్రిన్చి, గోడలలోని మేకులు మొదలగు వాటి నూడబెఱికి సగర్వముగా వెడలిపోయిరి. కాని మరుసటివారం మహమ్మదీయ సైన్యములతో గొప్ప పోరుసంభవించెను. కొంత మంది మహమ్మదీయ బాలురను, మహారాష్ట్ర సైన్యమును దమ

పాఠశాల యావరణములో దలపడెను. పాఠశాల రణరంగముగా మారెను.

మహమ్మదీయులు తొందరలో నాయుధములను ముడిచి పోయిరి. హిందూనాయకుడైన సావర్కారు చాకులు, ముద్గలు, గండుసూదులు మొదలగు భయంకరాస్త్రములతో మహారాష్ట్ర సైన్యములను సమకూర్చి జయశాలి యయ్యెను. కాని యీ మహా రాష్ట్రసేనాని తన సైనికులు కొందఱు దొడ్డిదారిని పారిపోవుటయు, కొందఱు తల్లులు పిలుచుచుండిరను మిషతో పలాయనులగుటయు జూచి యట్టి పిరికితన మెప్పటికిని కూడదని వారిని మందలించి ధైర్య సాహసములను బురికొల్పెను. రణకౌశలము, సైనికశిక్షణము, నాయ కత్వము మొదలగునవి యలవడుట కతడొక క్రీడను గనిపెట్టెను. వారు తమలో గొందఱు మహమ్మదీయ సైన్యమనియు, కొందఱు మహారాష్ట్ర సైన్యమనియు, కొంద ఱాంగ్లసైన్యమనియు, విభజన చేసికొని యొకరితో నొకరు పోరుసల్పుచు మహారాష్ట్ర సైన్యమునకే యెప్పుడును జయమును గూర్చుచు యుద్ధక్రీడలను జేయుచుండెడి వారు. సావర్కారు చిన్నతనమునందే తన తల్లిని గోల్పోయెను. కాని యేతల్లి శివాజీమహారాజున కంగరక్షయై జయమును గూర్చెనో యట్టి భవానీ, యట్టి దుర్గ ఆతనికిగూడ నిలువేల్పయ్యెను. దుర్గయే యతనికి సాక్షాత్కరించిన తల్లియైన ట్లతడు దన యాశయము లను, కోర్కెలను, విచారములను, భారతస్వాతంత్ర్య ప్రయత్నము లను నామెవిగ్రహము మ్రోల గంటలకొలది నిలచి నివేదించుచు తన్మయత్వము నొందుచుండెడివాడు. భక్తవిజయాది గ్రంథముల లోని భక్తులవలెనే యితడును దన యిష్టదేవతయొక్క సహాయ మును బొందుచున్నట్లనేకసారు లనుభవించెను.

189/ వ వత్సరము మహారాష్ట్రమున రాజకీయ గణసంఘము లతో మారుమ్రోగెను. పూనాలో జరిగిన కాంగ్రెసుమహాసభ, దానిపై నిప్పులను గ్రక్కిన సాంఘికసభాచర్చలు, శివాజీ. గణ పతి యుత్సవములు మొదలగునవి యన్నియును మున్నెన్నడును గద ల్చనట్లు మహారాష్ట్రము నొక్కసారి కదల్చివేసెను. ప్రబోధ

ప్రచారములకు మితిలేకయుండెను. పూనానగర మధికారులద్వే
ష్టింగా రాజద్రోహమున కాలవాలమయ్యెను. ఇది భారతదేశ
మంతను నెమ్మదిగా నావరించుచుండెను. పదునాలుగేండ్ల బాలు
డైన సావర్కారీ యవిశ్రాంత రాజకీయ వాతావరణమున జీవించుచు,
దీనిని జూచుకొనుచు, దీనియందే లగ్నమనస్కుడయ్యెను. పూనా
లోని ప్రతి ప్రజాహితధర్మము నతని నాకర్షించుచుండెను. అతడు
ప్రతిదినము స్వగ్రామ తపాలాఫీసువద్ద కాచుకొనియుండి పూనా
నుండి పత్రికలు వచ్చుటతోడనే నత్యాతురతతో వాటినామూలాగ్ర
ముగ బఠించుచు నూతనసమస్యలను గూలంకషముగ చర్చించు
చుండెను. ఈసమయముననే భారతదేశమున భయంకర వార్తలు
వినవచ్చెను. విక్టోరియామహారాజ్ఞి షష్టిపూర్తి మహోత్సవములతో
యావద్భారతదేశమును సంతసించుచున్న దనుకొనుచుండగా 22వ
జూను 1897వ సంవత్సరమున ప్లేగుదినములలో పూనాప్రజలను
హింసించి దుష్పరిపాలనకు గండంగిన రేండు, ఐరెస్టు లనునధికారులు
నిర్భయముగా జంపబడిరి. ఈహత్యలను గావించినవారిలో ప్రధాన
నాయకుడు దామోదరచాఫేకరు. దామోదర, బాలకృష్ణచాఫేకరు
లిద్దరును సోదరులు. వీరి రాజకీయచర్యలను గురించి రౌలటు రిపోర్టు
యిట్లు వ్రాయుచున్నది. "ఈయిద్దరు సోదరులును చిత్పవన
బ్రాహ్మణులు. ఈచిత్పవన బ్రాహ్మణులే మహమ్మదీయ పరిపాలన
నాటి నుండియు విప్లవోద్యమములను లేవదీసి మహమ్మదీ సామ్రా
జ్యమును గూల్చి బ్రిటిషు ప్రభుత్వమునుగూడ తొలగద్రోయుటకు
బ్రయత్నించువారిలో నగ్రగణ్యులు. ఈసోదరు లిద్దరును పూనాలో
హిందూమతమునకు గలుగు నాటంకముల నూడబెఱకు సంఘము"
అను పేరిట శారీరక పరిశ్రమను, వీరశిక్షణమును గఱపుట కొక
సంఘము నేర్పరచిరి. వారు శివాజీ, గణపతి యుత్సవములను జరు
పుచు బహిరంగముగా నిట్లుపాడుచు ప్రజల నుద్బోధించుచుండిరి.

శివాజీ శ్లోకములు

"ఛత్రపతి శివాజీ," "శివాజీమహారాజు" అను కేకలిడుచు నతనిగాథలను జెప్పుకొని సంతోషించినంత మాత్రమున మనకు స్వాతంత్ర్యము చేకూరదు. బాజీ, శివాజీలవలెనే బాహుబలమును బ్రదర్శించుటకు బ్రతివాడును సంసిద్ధుడై యుండవలెను. మీరు కత్తులను గవచములను ధరించు టత్యవసరము. మనము శత్రువులను జంపి వేయవలెను. మనజాతీయ యుద్ధములో మనము రణరంగమున బోరుచు ప్రాణముల నర్పింపవలెను. మన దుఃఖమును నాశనము చేయు మనశత్రువుల రక్తముతో భారతభూమిని పవిత్రము చేయవలెను.

గణపతి శ్లోకములు

"ఆహా! పార్వతీతనయ! నీ విట్లు నిర్వీర్యుడవై శృంఖలాబద్ధుడవగుచు నెట్లుపడియుండగలిగితివో కదా! యింతకంటె నీవాత్మహత్యను గావించుకొనుట మేలు! మూర్ఖనరులు కసాయివాండ్రవలె మన గోవులను, గోవత్సములను నిర్దయతో దెగ నరుకుచున్నారు. మనము గోమాత నీదుఃఖమునుండి తొలగింపవలెను. మీ ప్రాణముల నర్పింపుడు! కాని ఆంగ్లేయులను చంపివేయుడు. సోమరులై భారతభూమికి జెడబుట్టి బరువుచేటుగాకుడు! దీనిని హిందూస్థానమందురు. కాని దీని నాంగ్లేయులు బరిపాలించుచుండిరేలని?"

యిట్లు ప్రభుత్వమువారి యుత్సవములను ధిక్కరించుచు గావించిన యీహత్యల వెనుక రాజద్రోహమున్న దని ప్రభుత్వమువా రనుమాన పడి నిర్బంధప్రయోగములకు గడంగిరి. నాటి సోదరులు దేశాంతరవాస శిక్షనొందిరి. తిలకు నిర్బంధింప బడెను. ప్రభుత్వమువారిచే బహుమతులను బడసిన ద్రావిడుసోదరు లీహత్య గావించినది దామోదరఛాఫేకరని వారికెఱింగించెను. దామోదర ఛాఫేకరు ఉరితీయబడెను. వెంటనే రనడేయును, ఛాఫేకరుల కనిష్ఠ సోదరుడును గలసి ద్రావిడులను జంపివేసిరి. ఈవార్తలన్నియు నొక్కటి

తరువాత నొకటి బాంబుపెట్టెలవలె ప్రజాహృదయములను బద్ద లుచేయజొచ్చెను. చాఫేకరులు హంతకులని కొందఱు నిరసింప సాగిరి. కాని మఱికొందఱు వీరిని దేశముకొఱకు ప్రాణముల నర్పించిన దేశభక్తులని రహస్యముగా మెచ్చుకొనుచుండిరి. బాలవినాయకు డీ వెనుకటి గణములో నొకడు. చివరకు రనడే చాఫేకరులుగూడ యెరవాడలో నురితీయబడిరను ఘోరవార్త లరుదెంచెను. ఉరితీయు నాడు వారు ప్రాతఃకాలముననే లేచి చాలసేపు ప్రార్థనలను సలిపి భగవద్గీతలోని శ్లోకములను బఠించుచు నురిస్తంభము నెక్కిరి! ఈయసాధారణధైర్యసాహసములు నీహృదయవిదారకవార్తలును బాలవినాయకుని దుఃఖసముద్రమున ముంచివేసెను. కంట నీరు జొటజొట కారుచుండ సావర్కారువార్తలనన్నిటిని జదువుచునిట్లు వాపోయెను. "ఆహా! చాఫేకరు సోదరులు గతించిరి. వారు నిండు యౌవనమున నాశాలతలు బల్లవించుచుండ దేశవిముక్తికై దమ కుటుంబములను, స్నేహితులను, బిన్నపాపలను, సకలైశ్వర్యములను జివరకు బ్రాణములనుగూడ మాతృపాదారవిందములకడ నాహుతి యొసర్చిరి. నేనో! కడుపారకుడుచుచు, త్రాగుచు, భోగముల ననుభవించుచు కులుకుచుండుటలా! అట్లుకులుకుచుండగలనా! వారికోరికలింకను నీడేరలేదు! వారికృషి ఫలప్రదము కాలేదు! నాకుటుంబమును, నాయన్నదమ్ములను, నాసర్వస్వమును జివరకు ప్రాణములనుగూడ గోల్పోయియైన వారిపనిని పూర్తిచేయుటకు నేనేల దీక్షను వహింపరాదు? నేను దానిని పూర్తిచేసెదను. లేదా ఆప్రయత్నములో నాప్రాణముల నర్పింతును." అని సావర్కారు తన యిలువేల్పైన దుర్గను జేరి నాడు భారతస్వాతంత్ర్యముకొఱకు పోరిన శివాజీమహారాజును దా నెట్లాశీర్వదించెనో యట్లే తనను కూడ నాశీర్వదింప వేడుకొని యాజగజ్జననిమ్రోల వినమ్రుడై నిలచి "భారతదాస్యవిముక్తికై నాప్రాణములను సమర్పించుచున్నాడ" నని శపథముపూనెను. "నేను నాదీక్షానలజ్వాలలచే భారతయువకుల నందఱ నొక్కసారి రగుల్కొల్పెదను! రహస్య సంఘములను గూర్చి, యాయుధములను సేకరించుకొని, కదనరంగమున బ్రిటే

ించుదును. అవసరమగుచో శత్రుప్రాణములైన యామెకొఱ కాహుతి నొసగుదును.” అతని యమోఘ శపథమును వీక్షించుచు దుర్గ జనని వలె చిఱునవ్వుతో నతని నాశీర్వదించెను.

ఆ దేశభక్తునియొక్క యీ భయంకర శపథములోనే “యభినవభారతసంఘ” బీజము ఉత్పన్నమయ్యెను. వెంటనే తన కీడుజోడగు యువకభటావళిని జేరదీసి యతడు వారికి దనప్రతిజ్ఞ నెఱిగించి వారినిగూడ స్వరాజ్యదీక్షితులనొనర్చి గ్రామగ్రామములందును శివాజీ గణపతి యుత్సవములను ప్రోత్సహించెను. ప్రజలలో స్వదేశికమును రగుల్కొలుపనెంచి యతడు చాఫేకరు సోదరుల స్తుతించుచు నొకగీతమును వ్రాయుచుండ నొకనాడు నిశీథమందు దామోదరపంతు కన్నీటి ముత్యములు జొటజొట కారుచుండ నొక దీపమువద్ద కూర్చుని పదముల గూర్చుచున్న తన కుమారుని సమీపించెను. సావర్కారు కవిత్వములో మగ్నుడై యతనిని గానకుండెను. చివరకు దామోదరపంతు యతనిని తట్టి, చేతనున్న కాగితమును తీసుకొని చదివి యాగీతమున కత్యాశ్చర్యపడెను. చాఫేకరు పేరును స్మరించుటే రాజద్రోహము! ఇట్టి గీతమును జూచుచో ప్రభుత్వ కోపధానలమునకు మేరయుండదు! దామోదరపంతు తిలకు మహాశయుని యనుచరుడు! సావర్కారుకు రాజకీయాభినివేశము దన తండ్రివలననే కలిగెను. అయినను దామోదరపంతుకుచాల భయమును కలుగజేసెను. యీగీతము బయటపడిన సావర్కారు పిన్నవయస్సతనిని రక్షింపజాలదు. కనుక నతని నెట్లైన వారింపనెంచి “నీ వింకను బాలుడవు. ఇట్టి గంభీరమైన యాలోచనలు నీలేత మెదడునకు దగని భారమును గలుగజేయును. ఇక వీనినిమాని సంతోషమునుగూర్చు చిన్నచిన్న తేలిక గీతములను పాడుకొనుము; పౌరుషోదయమగుటతోడనే నీధర్మమును సఫలము చేసికొనుటకు దగిన మార్గములను, సాధనసంపత్తిని జేకూర్చుకొనవచ్చును. కేవల భావోద్రేకములతోగూడిన యిట్టి యకాలకార్యాచరణములవలన నీకును, నీకుటుంబమునకును గూడ నసంఖ్యాకము

లైన యుపద్రవములను దెచ్చిపెట్టినవాడ వగుదువు" అని మంద
లించెను.

కాని యిట్టి మందలింపులవలన సావర్కారుయొక్క యావేశ
మణఁగలేదు. సరికదా యాతఁడు తన కార్యములను మరింత తీవ్రతతో
నిర్వహింపఁ బ్రకోపించుచుండెను. ఇంటిలో నున్నవారందఱును
నిద్రించినతరువాత నతఁ డొంటరిగా నీ యసంపూర్తిగీతమును
పూర్తిచేయఁ జొచ్చెను. అది పూర్తియైన తరువాత నతనిమిత్రు లాగీ
తమును విని పులకితగాత్రులగుచు నది సావర్కారు వ్రాసినదే యని
నిశ్చయించుకొండిరి. నాటి నతని కళాశాలాసనములలో మిత్రులను
జేరదీసి యతఁడానేకము భావావేశమున బాడుచుండఁ, స్నేహితు
లందఱు నొకరు గద్గదకంఠులగుచుండ, విచారకలుషితనయన
ములనుండి జలజల నీరు స్రవించుచుండ, తలలు పంకించుచు శపథ
ములను బూనుచుండెడివారు. నాటినుండియు నతఁ డెప్పుడును భారత
స్వాతంత్ర్యస్వప్నములనే గాంచుచుండెను.

ఇట్టియెడ ప్లేగు సావర్కారుగృహమునే యావహించి
నా మొదటఁ దండ్రిని బట్టుకొనెను. వెంటనే శవమింకను
గృహమునందుండగనే యిలువిడిచిపోవలెనని యధికారులు వారిని సాగ
నంపుటచే చావుబ్రతుకులలోనున్న పినతండ్రిని, నదే యవస్థలో
నున్న నారాయణసావర్కారును దీసికొని పారూరుబయటనున్న
యొక పాడుదేవాలయమునకు బోవలసివచ్చెను. ఆ పాడుదేవాలయ
మున నిశీథమందు, చుట్టుపట్ల నొక్కపిట్టయైనను పలుకాడువారు
లేకయుండ, బాలుఁడైన గణేశ వినాయక సావర్కారులును, గణేశుని
ధైర్యశాలియగు భార్యగును, నొకకుక్కయు జనిపోవనున్న యా
రోగుల నిద్దఱను రాత్రియంతయు గాచుచుండెడివారు. ఇట్టియెడ
వారికిఁ దలంపున్నట్లు ప్లేగువారివడెను ప్లేగుమిగ్గినవారినిగూడవిడిచిపెట్టు
నట్లు చేసెను. ఇంతలో నొకస్నేహితుని పిలుపునంగీకరించి వారు నాశికను
బోయి నారాయణసావర్కారును ప్లేగువైద్యశాలలో నుంచిరి.
గణేశు దన్నుఁ జేయుచుండి వాని శుశ్రూషయును జేయుచుండెను నాశి
కగూడ ప్లేగుతో మునిగియుండెను. బాలవినాయకుఁడు దయావాత్సల్య

రాత్రులందు నిర్జనరాజవీధులం దొంటరిగా సన్నిహితుల శవము
లను గొనిపోవుచుండ మధ్యమధ్య "రామ్" "రామ్" "రామ్"
"రామ్" అను కేకలతో నవను తెరువునవున్నను భయపడక
గొల్లుమండ నత డెట్లో ధైర్యముగా సను జేరుచుండెను. ఈభీభత్సము
బాలక గా పోలును ప్లేగు వ్యాధి కూడ సంభవించెను. ఈవార్తను
విని వినాయకు డెట్లో తనశోకము నాపుకొని వారి శవదహనముల
గావించి యిల్లుజేరి దుఃఖము నాపుకొనజాలక యేడ్వసాగెను.
ఈకష్టములలో జ్యేష్ఠుని భార్య యశోదాబాయియే యతనికి ధైర్య
ము జెప్పుచు నూరార్చుచుండెడిది. ఓట్టచివరకు దైవవశమున వా
రిరువురును ప్లేగునుండి రక్షింపబడిరి. అప్పటినుండియు సావర్కరు
సోదరులు విద్యాభ్యాసముకొఱకు నాశికలోనే యుండిపోయిరి.

నాశిక

అన్నదమ్ము లపాయస్థితిలోనున్నను వినాయక సావర్కరు
మాత్రము తన ప్రచారమును సాగించుచునేయుండెను. వెంటనే
యతడు 1901 సంవత్సరమున నాశికానగరమున తన రాజకీయాభి
ప్రాయములతో నేకీభవించినయువకుల నేకుల జేరదీసి 'మిత్రమేళా'
యను రహస్యసంఘమును స్థాపించెను. ఇది పుట్టుకనుండియు విప్లవ
మునే బోధించుచుండెననియు, భారత స్వాతంత్ర్యసంపాదనమే
దీని పరమావధియనియు, నవసరమైనచో నాయుధములతో తిరుగ
బడుటకుగూడ నిది సమకట్టెననియు పోలీసు రిపోర్టులు చూపు
చున్నవి. ప్రజలలో ప్రబోధమును కలిగించుట; తిరుగుబాటు
చేయుట; యీ రెండును దీని జీవికలు.

ఈమిత్రమేళ త్వరలోనే నాశికలోని ప్రతిది ప్రజాహిత
ధర్మములోను పాల్గొనుచు శివాజీ, గణపతి యుత్సవములను
ప్రారంభించి విప్లవసిద్ధాంతములను నిర్భయముగా బోధింప నారం
భించెను. వీరికి పాఠశాలలే ప్రధానరంగములు. ప్రతివారమును
రహస్యసభలు జరుగుచుండెడివి. అనేకమంది యువకుల నీరహస్య
సంఘములలో జేర్చుకొనుచు దేశచరిత్రలను బఠింపించుచు, గంభీ

కోపన్యాసముల నొసంగుచు "ఇదియే నిజమైన జాతీయవిశ్వవిద్యాలయము. ఇచ్చట దేశపరిస్థితులనుగూర్చి చర్చించుట; తమ దేశ స్వాతంత్ర్యమునకై రణరంగమున వీరశయనము నలంకరించిన వీరాధివీరుల నభినందించుట; అట్టి రణశూరుల నిప్పుడును దయారుచేయుట; పూర్వులవలెనే వీరును యుద్ధావనిలో జయించుట; లేక వీరశయనము నలంకరించుట మొదలగు దేశభక్తియు, వీరక్రీడలును నేర్పబడును." అని సావర్కారు చెప్పుచుండెడివాడు. ఇట్టి ప్రబోధముతో నాశికానగరమున నూతనయుగము ప్రారంభమయ్యెను. ప్రభుత్వమువా రప్పుడే దీనిపై తమ మూడవనేత్రమును (గూఢచారులను) ప్రయోగించిరి.

సావర్కారు 1901వ వత్సరమున మెట్రిక్యులేషను పరీక్షలో నుత్తీర్ణుడై కళాశాలలో ప్రవేశించుటకు పూనానగరము పోవలసియుండెను. నాశికానగరమున నీవార్త వినబడుటతోడనే విచారసంతోషము లుప్పతిల్ల నాబాలగోపాల మతనికి ధన్యవాదముల నొసగజొచ్చిరి. పూనానగరములోని ఫర్గుసను కాలేజీలో ప్రవేశించుచు నత డిట్లు తలపోసెను. "మే మింతవరకును మాప్రచారం నొక్క నాశికజిల్లాలో మాత్రమే సలుపగలిగితిమి. మహారాష్ట్రదేశమంతకును కిరీటమైన పూనాకు వివిధప్రాంతములనుండి ప్రతిభాశాలురగు యువకు లనేకమంది వత్తురు. వీరే మున్ముందు ప్రజాభిప్రాయమును నడుపవలసిన నాయకులగుదురు కనుక వీరికి మా సిద్ధాంత ప్రబోధము కలిగనేని మహారాష్ట్రమునంత నొక్కసారి గగుల్కొలుపవచ్చును. ఈఫర్గుసను కాలేజీలోనుండి నేను, మహారాష్ట్ర హృదయము నొక్కసారి శోధించి, రాష్ట్రమునంత నొక్కుమ్మడి పోతపోయవలసియున్నది."

అతడు కళాశాలలోనున్న యానాలుగు వత్సరములలోను విశేషప్రబోధము జరిగెనని వేఱుగ జెప్పనక్కరలేదు. ఎంత రాజకీయాందోళనలో మునిగియున్నను నత డెప్పుడును దన విద్యాభ్యాసమును నిర్లక్ష్యముచేసి యెఱుగడు. ఒక్క నిమిషమైనను వృథపుచ్చక నత డెప్పుడును విద్యాగోష్ఠిలో నుండుటచే

నొందలుపంచని విద్యార్థులతనికి పుస్తకప్రియుడని 'పేరు బెట్టిరి. అతడు మహారాష్ట్రకవుల గ్రంథముల నన్నింటిని గాలించెను. చరిత్రయనిన నతడు చెవి కోసికొనును; ప్రపంచజాతుల కథావళి నంతను జీర్ణము చేసికొనెను. విప్లవచరిత్రల నన్నింటిని నమలి మ్రింగెను; అతడుమహావక్త; అత డేవిషయమునుగూర్చి యుపన్యసించి నను పండితపామరజనరంజకముగానుండి సభాస్థలియంతయు చిత్త రువువలె నిశ్చేష్టమైయుండును. త్వరలోనే కళాశాలలోని విద్యార్థు లందఱును జందురిని జకోరపక్షులు చేరునట్లు సావర్కారు చుట్టును జేరనారంభించిరి. అతని కీర్తి దిశల పిక్కటిల్ల జొచ్చెను. పూనా నగర రాజకీయములలో సావర్కారు పేరు ప్రతిధ్వనించెను. అతని ప్రతిభ దినదినప్రవర్ధమాన మగుచు నగరములోని వివిధవిద్యార్థి సంఘము లన్నియును "సావర్కారు శిబిరమును" లీనమగుచుండెను.

ఇటలీ విప్లవము, ఫ్రెంచి విప్లవము మొదలగు నుత్కృష్ట విషయములతోను, సావర్కారుయొక్క అనర్గళవక్తృత్వముతోను కళాశాలాభవనములు మారుమ్రోగుచుండెను. కండ్ల జోళ్ళతోడను, కాళ్ళ జోళ్ళతోడను, మెడ పట్టీలతోడను (neckties) దొరటోపీల తోడను, చేతికఱ్ఱలతోడను టక్కు టిక్కుమనుచు, కాలహరంత కృత్తై కేళీవిలాసముగా, తోడిబాలురు తేయాకు కాఫీ మొదలగు పాశ్చాత్య త్రాగుడులకు దాసులై విందుల నారగించుచుండ సావ ర్కారు శిబిరము ప్రతియాదివారమును సమీపగ్రామమున నొక కొండగృహచెంత పాడుపడియున్న శివాలయములో దమప్రచార మింకను దేశమంతట నెట్లు విజృంభింపవలెనో, దేశస్వాతంత్ర్య రక్షణమునకై తామెట్లు పోరుసలుపవలెనో, యాయుధసామగ్రి నెట్లు సమకూర్చుకొనవలెనో మొదలగు రహస్యచర్చలను జేయు చుండెడివారు. అంతకంత కీబృందమభివృద్ధికాజొచ్చెను. వీరంద ఱొకేమాదిరి దుస్తులను ధరించుచు నతిశ్రద్ధగా లేపు పాఠములను జదివి, పరీక్షలం దుత్తీర్ణులగుచు, నిరాడంబర జీవనమును జేయుచు వీరక్రీడలం దారితేరుచు, నెప్పుడును రాజకీయ విషయములనే చర్చించుకొనుచు, ప్రపంచజాతులు తమ స్వాతంత్ర్యము కొఱకు

నెట్లు పోయెనో, భారతదేశము కూడ తనదాస్యశృంఖలావిచ్ఛేదము నెట్లు గావించుకొనగునో, మొదలగు సమస్యలను బరిష్కరించుచు, నప్పటప్పుడు ప్రసిద్ధికి వన్నెకెక్కిన తమప్రాంతాల పురాతన వీరకేసరులకు భారతీయ ప్రపంచమును స్మరించుకొనుటకు బోవుచుండెడి వాడు. వారొకసారి సింహగడదుర్గమును సందర్శించి, అప్రతిమాన యశోధనుడైన తానాజీని మానసక్షేత్రమున నిలిపి, తమప్రతిజ్ఞలను దిరుగ నచ్చట ప్రతిధ్వనింపజేసి నమ్రశిరస్కులై, యతనివలెనే తాము కూడ దేశమునకును ప్రజలకును సేవచేయుటలోనే మృత్యువొందునట్లు ప్రసాదింపుమని యతనిని బ్రార్థించిరి.

—♦ వందే మాతరం ♦—

ఇట్లుండ 1905-6 సంవత్సరములలో వందేమాతరోద్యమము ప్రారంభమయ్యెను "సావర్కారుశిబిరము" వెంటనే పూనా, నాశిక మొదలగుపట్టణములందేగాక పల్లెపల్లెలందును తీవ్రప్రచారము జేసెను. సావర్కారు ప్రతిదినము మూడు నాలుగు వేదికలపై నుపన్యసించుచు, వేనవేలు ప్రజలలో ప్రబోధబీజములను నాటుచుండెను. అతని యుపన్యాసతరంగములు ప్రజలను రాజకీయ రంగములో ముంచివేసెను. అనేకస్థలములనుండి యతనికాహ్వానములు కురియుచుండెను. ప్రజలలో 'విదేశి' పైద్వేషము కలిగించుటకును, స్వదేశీదీక్ష ననవరతముగా వృద్ధిజెందించుటకును విదేశవస్త్రములను దెప్పించి గొప్పహోమగుండము నేర్పాటుచేసి యగ్నిజ్వాలలకాహుతి యొనర్పవలెనని యతడు వెలిబుచ్చెను. తిలకమహాశయుడు గూడ దీనికి ప్రజలు విముఖులగుదురేమో యని సందేహించెను. కాని సావర్కారు తనపట్టును వీడక ననేకచోట్ల నుపన్యసించెను. టోపీలు, కోట్లు, షర్టులు, మొదలగు విదేశసామాగ్రి కుప్పలుకుప్పలుగా కురియ నారంభించెను. ఈవిదేశవస్త్రరాసులను బండ్లపై నెక్కించి యొక గొప్పమైదానమునకు గొంపోయినపుడు గంగా పుష్కరమునకు బోవు ప్రజవలె యిసుక వేసినను రాలకుండ ప్రజలచ్చట గుంపులుగూడిరి. ఇదంతయును జూచి తిలకమహాశయుడు

విగతసంశయుడై నాయకత్వమును వహించెను. మైదానములో గొప్పచితి యేర్పరుపబడెను. అనేకమంది వక్తలుపన్యసించిరి. ఎవరో యొకరు దీనివలన గలుగు నార్థికనష్టమును సూచించిరి. వెంటనే సావర్కారీభోగిపండుగవలన కలుగు నైతికఫలమును ఆ కాలు పైసలతో కొల్వంపరాదనియు, మనము విదేశవస్త్రములనే కాక 'విదేశీ' నే తనుల బెట్టుచున్న సంగతిని గ్రహింపవలెననియు బదులు చెప్పెను. తిలక్, పరంజిపేగారు మహోపన్యాసముల నిచ్చిరి. పరంజిపేగారు రాశిలోని యొక కోటును దీసి యా కోటుజేబులెట్లు భారతదేశము నుండి ధనరాసులను, వజ్రములను, కిరీటములను, దొంగతనముగా తస్కరించుకొనిపోయెనో వర్ణించి "ఓ మాంత్రికులారా! ఈ చిన్ని జేబులో దాగని మా జాతినంతయును పీల్చి పిప్పిచేసిన నీ విదో హకర మోహనాకారము భస్మపటలమగునుగాక! అగ్నిహోత్రిమా! పని నాహుతిగొనుము! దీనితో పాటు మా జాతీయపాపములనుగూడ దహించి వేయుము!" అని హోమమును బూర్తిచేసెను.

ఈప్రిగ్గనుదహనసంస్కారము భారతదేశము నంతను నెవ్వు గొందజేసెను. భారతపత్రికలన్నియును తర్కవితర్కములను జేయ నారంభించెను. అర్ధాంగ్లజాతివారి పత్రికలు గగ్గోలుపెట్టసాగెను.

సావర్కారుయొక్క రాజకీయాందోళన కళాశాలాధికారులను భయభ్రాంతులను గావించెను. వారెన్నిసారులు మందలించినను నతడు తన యతివాదమును విరమింపడాయెను. చివరకీవిదేశవస్త్రదహనసంస్కారమును సావర్కారు ప్రతిచోటను గావించుటను జూచి తామును గూడ ప్రభుత్వకోపభాజనలమునను గుఱికావచ్చునని భయపడి వారతనిని కళాశాలవసతిగృహమునుండి వెడలగొట్టుటయేగాక పదిరూపాయలు జరిమానాను గూడ విధించిరి. ఈ యక్రమమునకు కేసరిపత్రిక సింహనాదమును బూరించెను.

గ్రామగ్రామమునను యసమ్మతిసభలు జరిగి యధికారదుర్ణయము ఖండింపబడెను. వెంటనే జరిమానాకొఱకు కొక నిధి యేర్పరుపబడెను, వందలకొలది ప్రజలు ధనవర్షమును గురిపించిరి.

జరిమానా పోను మిగతధనమంతయు పైసానిధికి సమర్పింప బడెను. ఒకమూల తీవ్రరాజకీయయాందోళనమును జరుపుచున్నను బి. ఏ, పరీక్షకు కొద్దివారములే గడువున్నను నత డొక్కనిమిషమైన వృథపుచ్చక పరీక్షయందుత్తీర్ణుడయ్యెను. ఆతడు పరీక్షలో నెగ్గనిచో నతనిని, యతని రాజకీయములను, రాజకీయనాయకులను, స్వరాజ్యమునుగూడ దూషింపవలెనని యధికారప్రాపకధూర్వహులు జపముచేయుచుండిరి. పాపము వారియాశ లడియాశలయ్యెను?

1905 లో సావర్కారు పట్టభద్రు డయ్యెను. విశ్వవిద్యాలయబందిఖానానుండి బయటపడిన సావర్కారు తానదివఱకు దేశమంతటను స్థాపించిన వంటములను బలపరచుట కొరకు రహస్యసభ నాహ్వానము చేసెను. ఆసభకు మూలమూలలనుండి రెండువందల మందిపైగా ప్రతినిధులు వచ్చిరి. తమతమ సంఘములచట్టములను గూర్చియు, భావిరాజకీయనీతిని గూర్చియు విపులముగా జర్చింపబడెను. వా రదివఱకు మహారాష్ట్రమంతటను దమసందేశము నెట్లు వ్యాపింపజేసిరో యట్లే భారతదేశములోని తదితర రాష్ట్రములకు గూడ గొంపోవలెనని నిశ్చయించిరి. నాయకుడైన సావర్కారు ప్రతియక్షరమును స్పష్టముగా వ్యక్తీకరించుచుండ, ప్రతినిధులందఱును వినమ్రులై నిలచి, యక్షతశిరస్కులై, పుష్పాంజలులతో స్వరాజ్యవిజయ ధర్మదీక్షితులై, తదుత్సాహాతిరేకములచే బులకితగాత్రులై: శివాజీ, బాజీ, మాజినీ మొదలగు వీరచరత్రములనే తాము యాచరింపనున్నార మను హర్షస్వాంతములతో నారంగమును దివ్యరంగముగా నొనర్చిరి. అప్పుడే దీని "కభినవభారత" మను నూతననామకరణ మొసంగబడెను. వీరరసమును బురికొల్పు ననేకపాటలతో మహారాష్ట్రమంతటను బ్రచారము గావింపబడెను.

ఇట్టి సమయమున హోమ్‌రూలు లీగునాయకు డగు పండిత శ్యాంజీకృష్ణవర్మ స్వాతంత్ర్యదేశములోనుండి రాజకీయముల నభ్యసించుటకు భారతయువకులను బ్రోత్సహింప గొన్నియుపకారవేతనముల నొసంగెను. అదివఱకే దేశప్రఖ్యాతిగాంచిన సావర్కారున

కొక వేతన మీయబడెను, అతడింగ్లండులో బారిష్టరుపరీక్షకు జదువ వలెనని నిశ్చయించుకొనెను. తన ప్రచారము విషయమైకూడ నతడిట్లుతలపోసెను. "నేను మహారాష్ట్రహృదయమైన పూనానగరములో ఫర్గుసను కాలేజీలోనుండి భావి మహారాష్ట్రనాయకులుగాబోవు విద్యార్థికగణము నెట్లు రాజకీయములలో ప్రబోధితులను గావింపగలిగితినో యట్లే భారతదేశ వివిధరాష్ట్రములనుండియు వచ్చు బుద్ధిశాలురను లండనునగరమున జేపట్టవచ్చును. సర్వసాధారణముగా శ్రీమంతులును, ధీమంతులును మాత్రమే విద్యనభ్యసించుట కచ్చట కేతెంచెదరు. అట్టివారు భారతదేశమంతటను బారష్టర్లుగను తదితర గొప్పగొప్ప యుద్యోగులుగను బనిచేయుటచే వారిలో మాయుద్యమబీజములను నాటగలిగితినేని భారతస్వాతంత్ర్యోద్యమమున కపారసేవను వారు చేయగలరు. మరియు నాంగ్లదేశహృదయమైన లండనులో నుండుటచే వారిమర్మములను, బలాబలములను బూర్తిగా గ్రహించుట కెంతయో యవకాశముండును." అచ్చట రష్యాదేశపు విప్లవరహస్యములను, బాంబులు మొదలగు ప్రేలుడుసామగ్రిని తయారుచేయు విధమునుగూడ నేర్చుకొనవచ్చునని ఆశించినట్లు పోలీసు రిపోర్టులవలన దెలియవచ్చుచున్నది. అదివఱకే సావర్కారుయొక్క ప్రచారము నణచివేయవలెనని ప్రభుత్వమువా రాలోచించుచుండిరి, అతని యుపన్యాసము లుద్రేకపూరితములై నిప్పులను గ్రక్కుచుండెను. నిర్బంధవదంతులు బయలుదేరెను. నిర్బంధించినచో నతనికి మరింత ప్రాముఖ్యతను దెచ్చిపెట్టినవార మగుదుమని ప్రభుత్వమువారు భయపడుచుండిరి. ఇట్టి సమయమున నీవార్త వారికి సంతసమును గలిగించెను. ఇంగ్లండుకు బోవుచో నాంగ్లరాజధానియగు లండనులో నుండుటచే నాంగ్లేయుల పౌరుషప్రతాపములను కండ్లార జూచి యతడట్టి శూరుల క్రోధానలమున నాహుతియగుటకు విరమించుకొనుననియు, బారిష్టరు వృత్తివలన గలుగు నపారధనార్జనలోబడి యితరులవలెనే రాజకీయములను మానుకొనుననియు, ప్రభుత్వమువా రెట్టిచర్యలను దీసికొనక యూరకుండిరి.

సావర్కారు లండనుకు బ్రయాణమగుచున్న సమయమున గూడ బొంబాయిలో నభినవభారతసంఘముయొక్క కేంద్రస్థాన మొకటి స్థాపించి యచ్చటి కళాశాలలలోని విద్యార్థుల నందఱను దన శిబిరమున జేర్చుకొనెను. అతడు విహారియను నొకవార్తాపత్రికను స్థాపించెను. మహారాష్ట్రపత్రికలలో నది పత్రికారాజమై ప్రజా హృదయము నాకర్షించెను. భారతదేశములో నగు ప్రచారమునకు దనకుడిభుజము లనదగువారల నేర్పరచి యతడు 1907 లో నిరువది రెండవయేట నాంగ్లదేశ రాజధానియగు లండనునగరమునకు బయ నమయ్యెను.

నాశికానగరమంతయూ సావర్కారు శిష్యబృందముతోను, మిత్రగణముతోను, యనుచరభటావళితోను, నిండియుండి యతనిని దేవతాస్వరూపమువలె నారాధించుచుండెను. పరీక్షానంతరము నాలుగేండ్లలో నతడు తిరుగవచ్చి నాయకత్వమును వహించును గాక యని వారు రానాడు ప్రార్థనలను సలిపిరి. కాని రానున్న విపత్తు నాశిక కేమియెఱుక ! ఇరువది రెండువత్సరములదీర్ఘకాలము దమ నాయకు నగ్నికీలలమధ్య దపింపుమని విధి వ్రాసిపెట్టినట్లు నాశికా నగరము కలలోనైన దలంపదాయెను!

—♦ లండను ♦—

ఓడలో ప్రయాణము చేయుచున్నను సావర్కారు రామ నామమువలె స్వాతంత్ర్యమంత్రమునే జపించుచుండెను. శిష్యబృందము ; సహచరకోటి; మిత్రమండలి; భీమబలులవంటి యన్న పౌరుషగృహము; మహారాష్ట్రము ... వీనినివిడచుట——ఆరువేలమైళ్లు ఆంగ్లదేశము; లండనునగరము; శత్రుమధ్యము; విప్లవప్రయత్న ములు; తిరిగివచ్చుట! ఆహా! ఎట్టివిపరీతసంఘటనములు ! కాని యివేవియును సావర్కారును చలింపజేయలేదు.

సాధారణముగా భారతీయునకులకు సముద్రయానమనిన గం టకముగా నుండును. ఓడలోని బ్రయాణీకులు చాలవఱకు భారత దేశమును బరిపాలించు ప్రభుత్వజాతికి చెందువారమను దురభిమాన

గ్రస్తులగు తెల్లవారే యగుటచేతను, సముద్రప్రయాణముల కల
వాటులేక సముద్రజ్వరముతో బాధపడుటచేతను, బంధుమిత్రు
లను వీడి చిరకాలముండవలెనను స్వగృహచింతాక్రాంతతచేతను
వారిలో గొంద ఱోడదిగకుండగనేకూడ గృహోన్ముఖు లగుచుందు
రు. సావర్కా రెక్కిన యోడలో నొక శ్రీమంతు డైన భారతయువకు
డుండెను. ఇతడట్టిజ్వరముచే బాధపడుచు నోడ మొట్టమొదటి
రేవుకు జేరగనే యింటికిబోవలెనని యనుకొనుచు నొకరాత్రి తనగ
దిని వదలి యోడపైభాగమునకు బోయెను. అచ్చట సావర్కారు
చల్లని పిల్లవాయువులను, వాటికి దాళము నేయు సముద్రతరంగము
లను, పార్వణచంద్రబింబబింబితమై కరుగబోసిన రజితకాంతులచే
హ సిం చు చు న్న యా క స వీ ధి ని జూ చి త న్మ యు డై
పాటలు బాడుకొనుచుండెను. ఆయువకుడు మెల్లగా వానిని
సమీపించి యతడట్లానందపరవశుడగుట కాశ్చర్యపడి తన మనో
రథము నతని కెఱింగించెను. వెంటనే సావర్కారు "అట్లేల
యధైర్యపడెదవు? నిన్ను బాధించునది సముద్రజ్వరమా! స్వగృహ
జ్వరమా! లేక రెండునుగూడనా? ఆహా! మనజాతి నానాటికెంత
పౌరుషశూన్య మగుచున్నది! మహారాష్ట్ర కన్యకలు సముద్రము
నవలీలగా దరించుటేకాక యుద్ధనౌకలనుగూడ నడిపించి యింకను
రెండు శతాబ్దములైనను కాలేదు. ఆంగ్లబాలురను జూడుము! వారు
క్లైవుకాలములో భారతదేశము వచ్చుట కాఱుమాసములు పట్టు
చుండెడిది. వారు సురక్షితముగా భారతదేశమును జేరి రనువార్త
బంధుమిత్రులకు దెలియవలెననిన యొక సంవత్సరమైనను బట్టుచుం
డెను. కాని వారెంతమాత్రమును జలింపక దేశముకాని దేశము
నకు వచ్చి, లక్షలకొలదిగనున్న శత్రువుల మధ్య నివసించుటయే
గాక, వారితో బోరి, వారి నోడించి యొక మహాసామ్రాజ్యమును
స్థాపించుకొనిరి. మనమో! ఈమొదటి తరగతి ప్రయాణ సౌకర్య
ములను, హంసతూలికాతల్పములు మొదలగు సమస్తోపభోగములను
ముందరే యేర్పాటుచేసికొనినను కూడ వణకుచున్నారము! నీ వెంత
మాత్రమును గృహోన్ముఖుడవు కాగూడదు. నీతల్లి శ్రీమంతురాల

నీయు, బారిష్టరు పదవివలన గలుగులాభ మూమెకు ప్రాణప్రియమని చెప్పుచున్నావు! కాని మిత్రమా! మన తల్లులకెల్ల తల్లియైన యీ భారతమాత మాత్ర మతిదరిద్రురాలు! ఆమె తన పుత్రులను విదేశములకుబోయి ప్రపంచ మెట్లున్నదో తమ దుర్బలత్వము లెవ్వియో, యెదిరిబల మెట్టిదో తెలిసికొనగోరుచున్నది. మనము జవసత్త్వములను, పౌరుషపరితాపములను, సాహసమును చేకూర్చుకొనగోరుచున్నది. మన మింగ్లండు, ఫ్రాన్సు, రషియా మొదలగు దేశములకుబోయి విప్లవమును నిర్వహించుటను, స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుకొనుటకును నేర్చుకొనవలయునని యామె తహతహలాడుచున్నది, నీకు ధనాశయను స్వార్థము లేనిచో నీయుత్కృష్టాశయముకొరకైనను నీప్రయత్నమును మానుకొనవలసియున్నది. మన బంధు, మిత్ర, కళత్రాదులపై ప్రేమయందువా? ఇవి నన్ను బాధించుచున్నట్లు మరెవ్వరిని బాధించుటలేదని నేను చెప్పగలను! మనము వారిని విడనాడుటేగాక సమయమువచ్చుచో వారును, మనమునుగూడ నాహుతికావలయునేకాని మనధర్మమును మనమెంత మాత్రమును త్యజింపరాదు! మన కన్నతల్లి మనకు ప్రాణతుల్యమే! మనజాతికంతకును దల్లియైన మనదేశమాత మరింత ప్రాణతుల్యము! ప్రాణమే! యను సంగతిని మరువరాదు.” అని మందలించెను.

ఇంగ్లండులో దిగుటతోడనే హోంరూలు లీగు నాయకుడైన శ్యాంజీకృష్ణవర్మ యతనిని బహూకరించెను. ఆరోజులలో హోంరూలు ఆందోళనమే యత్యుపద్రవకరమైన రాజకీయములుగా కాంగ్రెసు నాయకులచేగూడ పరిగణింపబడుచుండెను. కాని సావర్కారు లండనులో నడుగుపెట్టిన యొక సంవత్సరములోనే సర్వమును దారుమారయ్యెను! హోంరూలు ప్రచారము నిస్సారపుమితవాదప్రచార మయ్యెను! అతడు “స్వేచ్ఛాభారతసంఘము” అను సంఘమునొకటి స్థాపించెను. దీనిపేర ప్రతివారమును బహిరంగ సభలు జరుపబడుచుండెను. భారతీయులందఱును వీనిలో పాల్గొనవచ్చును. ఇచ్చట నతడు యిటలీ, ఫ్రాన్సు, అమెరికా మొదలగు దేశముల చరిత్రలను, నచ్చటజరిగిన స్వాతంత్ర్య సమరములనుగూర్చి

యుద్భుతమైన యుపన్యాసముల నిచ్చుచుండెడివాడు. అతని పాండిత్యము, ననర్గళధార, యప్రతిహతవాదనాకౌశలము, నమంతిత విశ్వాసము దశదిశల ప్రజ్వరిల్లుటతోడనే భారతయువక ప్రపంచమంతయు నతని ననుసరించెను. ఆతడు వారిలో నుద్దండుల నేరి యభినవభారత సంఘములోని యంతర్మండలములో జేర్చుకొనుచుండెడివాడు. ఈ విధముగా నాక్సుఫర్డు, కేంబ్రిడ్జి, ఎడెంబరో, మాన్చెస్టరు మొదలగు కేంద్రములలోని భారతవిద్యార్థులందఱును త్వరలోనే విప్లవ సిద్ధాంతములను శిరసావహించిరి.

శ్యాంజీకృష్ణవర్మకూడ నీవిప్లవసిద్ధాంతముల నంగీకరించినట్లు బహిరంగముగా చాటి బాంబునుగురించియు, రషియను రహస్య సంఘములను గురించియు దనపత్రికలో వ్రాసి, హోంరూలు లీగును మూసివేసి పారిసునగరమునకు వెడలిపోయెను. అతడు లండనులో నున్న "భారతగృహమును" సావర్కారు యాజమాన్యమున కిచ్చివేసెను.

ఇంగ్లండులో నభినవభారతసంఘ మంతకంతకు వృద్ధికాజొచ్చెను. అనేకమంది యువకులు తమసర్వైశ్వర్యములను, సమస్త భోగములను, ప్రాణములనుగూడ భారతస్వాతంత్ర్య పోరాటముకొఱకు సమర్పించిరి. కలెక్టరు పరీక్షకు చదువుచున్న లాలాహరదయాలు ప్రభుత్వమువారిచ్చు యుపకారవేతనమును ద్రోసిపుచ్చెను. అత డమెరికాలో 'గదరు' పత్రికను నడుపుచు నచ్చటి భారత యువకులలో విప్లవజ్వాలలను బ్రజలింపజేయుచుండెను; మరియొకప్పుడు జర్మనీ, టర్కీదేశములలోని రాజమందిరములలో బ్రవేశించి యింగ్లండు ఐరోపా మహాసంగ్రామములో మునిగియున్న నాడు భారతదేశమున దిరుగుబాటును లేవదీయుట కాదేశముల సహాయమునుబొంద యత్నములను జేయుచుండెను. అతడు నేటివఱకును విదేశములలోనే కాలమును గడుపుచున్నాడు. సరోజినీదేవి సోదరుడగు ఛటోపాధ్యాయ డింకను జర్మనీలో దేశాంతరవాసమును జేయుచున్నాడు. ఎవరిపేరు మద్రాసురాజధానిలో గృహనామ

మరెన్నోనూ యట్టి వి. వి. యస్. అయ్యరు మొదలగువారలెందఱో యభినవభారతమున జేరి సావర్కారునకు కుడిభుజముగా పనిచేసిరి.

ఈలోపల హిందూదేశమున బంగాళావిభజనతో బయలు దేరిన యుద్యమము వందేమాతరోద్యమముగాను, భారతస్వాతంత్ర్య సమస్యగాను మారి విపరీతపరిస్థితులు సంప్రాప్తమయ్యెను! పంజాబు సింహము (లాలాలజపతిరాయి) పట్టుబడెను. అజితుసింగు హరింప బడెను. ఈవార్తలు లండనుజేరుటతోడనే యభినవభారతసంఘము నకు మరింతబలము చేకూరెను. ప్రభుత్వచర్యలను తీర్మానములతో ఖండించుట కొకసభ చేయబడెను. ప్రజల జన్మహక్కులే యీవి ధముగా నిరంకుశప్రభుత్వపదతాడితము లగుచుండ, నిట్టివాగ్విజృంభ ణములచేతను, వాగాడంబరములచేతను గార్యసాఫల్యము కాజాల దని సావర్కారుపక్షమువారు వాదించుటచే నట్టి కాగితపుతీర్మాన ములకు స్వస్తి చెప్పబడెను. ముందు చేయవలసిన కర్తవ్యమేమి? యని ; ప్రశ్నింపబడెను. వెంటనే యభినవభారతసభ్యుడగు నొకపట్ట భద్రుడు విఖ్యాతిగాంచిన తన విశ్వవిద్యాలయజీవితమును దేశమాత కర్పించి రషియాకు వెళ్లి బాంబులు మొదలగు మారణాస్త్ర శస్త్రప్ర యోగములలో శిక్షితుడై "జారుప్రభుత్వమును రషియనుప్రజలు డీకొనినట్లే నేనును భారతదేశములోని నిరంకుశ ప్రభుత్వమును డీకొ నెద" నని శపథము పూనెను. వెంటనే విదేశములకు బోయి శిక్షి తులగుటకు ధనము సమకూర్పబడెను.

ఈమహారాష్ట్రియువకుడును, బెంగాలు మద్రాసులనుండి మరిద్దరును గలసి పారిసునకు బయనమయిరి. బాంబులను జేయువిధాన మును నేర్చుకొనుటకు వారష్టకష్టములను బడిరి అనేకమంది వీరి యొద్ద ధనము నపహరించి రహస్యములను జెప్పక వీరిని మోస పుచ్చిరి. బాంబులను తయారుచేయునపుడు కాళ్ళు, చేతులు, పోవు టచే ననేకమంది భారతయువకులు వికలాంగులైరి! చిట్టచివరకొక రషియనువిప్లవకారుడు బాంబులను జేయువిధమును వారికి సమగ్ర ముగా బోధించెను. నలువదివిధముల బాంబులను తయారు చేసి రనియు, బాంబులలో వివిధసామగ్రి యేయే భాగములలో పడునో

మొదలగువిషయము లన్నిటినిగురించి పుస్తకము నొకదానిని దేశ
భాషలన్నిటిలోను పటములతోసహా సావర్కారే వ్రాసి యతి
చమత్కారముగా భారతదేశమునకు బంపుచుండువాడనియు పోలీసు
రిపోర్టులు చెప్పుచున్నవి. తరువాత నీపుస్తకమే కలకత్తాలోని
మానిక్తోలాతోటలలోను, అలహాబాదు, నాశిక, లాహోరు మొద
లగు వివిధప్రదేశములలోను పోలీసువారికి దొరికెను. ఈ పుస్తక
ముల నిట్లు ప్రచురించుచు భారతదేశములోని మూలమూలలకు బం
పుటేకాక అభినవభారత సంఘములోని కొంతమంది ప్రధానుల
కుదయము లండనులోను, మధ్యాహ్నము పారిసులోను బాంబులను
దయారుచేయు విధానమునుగూర్చి పాఠములను జెప్పుచు సావర్కా
రే ప్రత్యక్షముగా వాటిని తయారుచేసి వారికి జూపించుచునొక్క
నిమిషమైన వృథపుచ్చక తిరుగ నాసాయంత్రమే లండనులో
స్వేచ్ఛాభారతసంఘమందిగమున చరిత్రను, రాజకీయములను ఆర్థిక
ములనుగూర్చి గంభీరోపన్యాసముల నిచ్చెడివాడని పోలీసురిపోర్టులు
విశదము చేయుచున్నవి.

బాంబుప్రయోగమును మొట్టమొదట నింగ్లండులోనే చేయ
వలెనని జూచిరి. కాని సావర్కారు దానివలన దాము పోలీసుల
పాలగుదుమనియు, మెల్లగా నీకళను భారతదేశమున ప్రవేశపెట్ట
వలెననియు జెప్పి వారించెను. భారతదేశములోని వివిధప్రాంతము
లలోనున్న విప్లవపక్షమువారి కీశాస్త్రమును బోధించుటకు ముప్వురు
నలువురను, లండనునుంచి ప్రత్యేకముగా పంపిరి. ఇట్లు ప్రతిచోట
ను దీనిని ప్రచారము చేసిరి.

వెంటనే బెంగాలులో బాంబుధ్వని మారుమోగెను. ఖుదీ
రాంబోసు అను నొక బెంగాలీయువకుడు కింగ్సుఫర్డు అనువాని బండి
మీద బాంబును విసరెను. అది గురితప్పి కెనడీలను జంపెను. ఈవా
ర్తను వినుటతోడనే భారతదేశమును, దానితోబాటు ప్రభుత్వము
వారునుగూడ గాఢనిద్రనుండి దద్దరిల్లిరి! బాంబుతో భారతరాజ
కీయములలో నూతనశకమారంభమయ్యెను! ఒకప్రక్క భారతదేశ
ములో బాంబుధ్వనులు ప్రతిధ్వనించుచుండ నింగ్లండులో సావ

ర్కారు శిబిరము వారి యుత్సాహము పొంగి పొరలుచుండెను. ప్రాణములను దృణప్రాయములుగా త్యజించు సాహసమును, తమ ప్రయత్నములను సాగించుకొనుటకు బన్నుచుండిన వివిధోపాయములును, నిగ్లండులోనే యొకసారి బాంబుమహిమను జూపింపవలెననెడి యుత్సాహమును, మాతృదేశముకొఱకై తమయసువుల నర్పింపవలెననెడు వీరావేశము మొదలగు పవిత్రత్యాగతోపాయములును విప్లవకారులలో శివజటాజూటమునుండి విడివడిన వియన్నదీతోయములవలె బ్రవహించుచుండెను. నాయకులు దీని నాపజాలకుండిరి. భారతగృహముయొక్క కార్యకలాపమునకుగూడ మితిలేకయుండెను. వారము వారము సభలు; దైనికచర్యలు; యెడతెగనివ్రాత; దివారాత్రములు ముద్రింపించుట; వీనికితోడు పుస్తకములు, కరపత్రములు వ్రాయుట; కట్టలు కట్టుట; అనేకవేల చిరునామాలకు వీటిని బంపుట; బాంబులను స్వయముగా తయారుచేయుట; బాంబు పాఠములను బోధించుట మొదలగు నీయన్నింటిలోను స్వయముగా పనిచేయుటేకాక సావర్కారు రెండు మహోత్కృష్టచరిత్రలను గూడ వ్రాసెను. అతడు లండను జేరుటతోడనే మాజినీయొక్క స్వీయచరిత్రను తన భాషలో వ్రాయ నారంభించి యొకసంవత్సరములో ముగించెను. మహారాష్ట్రసాహిత్యములో దీనికిగల ప్రఖ్యాతిని వర్ణింపనవసరములేదు. గురువులు విద్యార్థులచేతను, తండ్రులు పుత్రులచేతను, నిందులోని కొన్నికొన్ని భాగములను కంఠస్థము చేయించుచుండిరి. ఉత్సవములలో నిది మతగ్రంథముగాకూడ కొన్నిచోట్ల గొంపోబడుచుండెను. చివరకు ప్రభుత్వమువారు దీనిని తమ వశము చేసికొనిరి. ఈపుస్తకముయొక్క యుపోద్ఘాతములో "రాజకీయముల కాధ్యాత్మికప్రాముఖ్యత నీయవలెను. ఛత్రపతి శివాజీ కాలమునాటి మహారాష్ట్ర ఋషియైన రామదాసుమాజినీయొక్క యాధ్యాత్మిక తత్త్వమునే కలిగియుండెను. ఇటలీ స్వాతంత్ర్యము కొరకు మాజినీ యిటలీ యువకులమీదనే యాధారపడెను. శిక్షణము; (discipline) యుద్ధము; ఈరెండును నాపథకమునకు జీవికలు. యుద్ధమునకు సాధనసామగ్రిని జేకూర్చుకొనుటకు మనము

మాయుధములను కొని సమయమువచ్చువరకును సరిహద్దు దేశము
లలో దాచుకొని యుంచుకొనవలెను. దేశములో నచ్చటచ్చట చాల
చోట్ల చిన్న చిన్న రహస్యఫ్యాక్టరీల నొకటి కొకటి తగినంత దూర
ములో నుండులాగున నిర్మించి రహస్యముగా నాయుధములను
దయారుచేయుచుండవలెను. ఇతర దేశములలో రహస్యసంఘముల
ద్వారా కొనిన యాయుధములను రహస్యముగా వర్తకపుటోడలలో
భారతదేశమునకు దిగుమతి చేయవలెను." అని యుండెనని రౌలటు
రిపోర్టు తెలియజేయుచున్నది.

రెండవ పుస్తకము 'భారతస్వాతంత్ర్య యుద్ధము.' ఇది
భారతదేశమందేగాక జగద్విఖ్యాతినిగూడ బడసెను. సావర్కారు
యొక్క వ్రాతలను జవిగొనినప్రభుత్వ మీపుస్తకము బూర్తి కాక
మునుపే దీనిని నిషేధించెను. ముద్రణ చరిత్రలో నిట్టి విచిత్రచర్య
యెచ్చటను జరిగియుండలేదని కొన్ని యాంగ్లపత్రికలుగూడ ప్రభు
త్వచర్యను గర్హించెను. ప్రభుత్వమువా రేమిచేసినను జేతురుగాక!
సావర్కారు యూరపుఖండములో నీపుస్తకమును ముద్రింపించుటే
గాక భారతదేశములోని వివిధప్రాంతములకు "స్కాటుకవి కావ్య
ములు" లేక "పిక్విక్ క్లబ్బు పత్రికలు" అను శీర్షికలుగల పైయ
ట్టలతో వందలకొలది పుస్తకములను పంపించెను. 1857వ వత్సరము
లోని భారతస్వాతంత్ర్య యుద్ధము కేవల సిపాయి తిరుగుబాటనియు
హంతకులు, ఆదర్శహీనులు, మూర్ఖులు, పిచ్చివాండ్రు, యేసిద్ధాంత
ముల నెఱుగని తిరుగుబోతులు పన్నిన కుట్రయనియు నాంగ్లచరిత్ర
కారులు వ్రాసిన తప్పుడు వ్రాతల నన్నింటిని ఖండించి యది యొక
జాతీయయుద్ధమనియు, భారతస్వాతంత్ర్యమే దాని యాశయ
మనియు మహారాజులు, చక్రవర్తులు, సిపాయిలు, పురుషులు, స్త్రీలు
మొదలగు యావద్భారతదేశమును ధర్మసంరక్షణముకొఱకు బోరు సలి
పిరనియు సావర్కారు రూఢిపరచెను. ఈపుస్తకము దక్షిణ అమెరి
కాలో నొకప్రతి 130-0-0 లకు విక్రయింపబడెనట!

1857వ సంవత్సరములోని సిపాయితిరుగుబాటులో దామ
గాలించిన యఖండవిజయముయొక్క యర్ధశతాబ్ది యుత్సవము నాఁ

గ్లేయులు 1907వ వత్సరములో లండను నగరమున జరిపిరి. ఈసంద
ర్భములో నాటకములు, యుపన్యాసములు, పత్రికలు, యుత్సవ
ములు మొదలగు వివిధప్రదర్శనములలో తిరుగుబాటుదారులను, వారి
యాశయములను, వారిచర్యలను హేయముగాను, ద్వేషపరిపూరిత
ముగాను, అవమానకరముగాను ప్రదర్శించిరి. సావర్కారీజాతీ
యావమానమును సహింపజాలక వెంటనే నానాసాహేబు, ఝాన్సీ
లక్ష్మీభాయి, తాంతియాతోపె, కుమారసింగు, మాల్వీఅహ్మదు
సాహేబు మొదలగు 1857 లోని భారతనాయకుల నభినందించుటకు
బూనుకొనెను. ఆంగ్లదేశమున రాజధానిలో రాక్షసులవలెను,
బశువులవలెను, దమకు బరమశత్రువులవలెను నీచముగా చూడబడు
వారి నభినందించుట ఎంత సాహసకార్యము! అచ్చటనున్న భారత
నాయకులు కొందఱు వణకజొచ్చిరి! కాలేజీలోనున్న భారత
విద్యార్థు లందఱును "1857 లో దేశముకొఱ కాహుతియైననాయ
కుల కందఱకు నభివందనములు" అను చక్కని పతకములను ధరిం
చిరి. "ఓ దేశభక్తులారా! ఆత్మార్పణదక్షులారా!" అను కరపత్ర
ములు పంచిపెట్టబడెను. బండ్లలోను, ట్రాములలోను నచ్చటచ్చట
చిన్నచిన్న ముష్టియుద్ధములు జరిగెను. కాలేజీలలోని యాంగ్ల
పండితులు రోషకషాయితనేత్రులై "వారు దేశభక్తులుగారు! హంత
కులు! ఆ పతకములను దీసివేయుడు" అని వారిని దూలనాడిరి.
భారతవిద్యార్థులు తమనాయకులను దూలనాడినపండితులను క్షమా
ర్పణ కోరుకొనవలసినదని బలవంతము చేసిరి. అనేకమంది యువ
కులు పాఠశాలలను విడిచిపెట్టిరి. చాలమందిని పాఠశాలలనుండి
తొలగించిరి. పెక్కురను తండ్రులు భారతదేశమునకు దిరిగిరమ్మని
నిర్బంధించిరి. ఇంగ్లండులో రాజకీయము లంతకంతకు శృతిమించి
రాగమున బడుచుండెను. ప్రభుత్వమువారికి గాభరా యెక్కు
వయ్యెను.

ఇట్టి సమయమున నాంగ్లపత్రికలన్నియు గగ్గోలుపెట్టసాగెను
స్వేచ్ఛాభారతసంఘసభలు; 1857వ నాటి భారతస్వాతంత్ర్యయుద్ధ
నాయకుల నభినందించుట; భారతదేశమునకు విప్లవోద్యమప్రచారక

సాహిత్యము ననేకరహస్యమార్గములద్వారా పంపించుట; అభినవ భారతసంఘముయొక్క సహాసక్రియలాపములు మొదలగున వన్నియును గతినవిమర్శనలకు లోనయ్యెను. ఈయన్నింటికిని సావర్కారే మూల పురుషుడని యాంగ్లపత్రికలు బహిరంగముగా వ్రాయనారంభించెను. పత్రికాప్రతినిధు లతనిని జూడవలెనని కుతూహలపడుచుండిరి.

ఒకనా డొక దైనికపత్రికాప్రతినిధి యతనిని జూడవలెనని వచ్చెను. వాని నొక పరిచారిక సావర్కారున్న గదిలోనికి గొంపోయెను. అతడొక పుస్తకమును దదేకదృష్టితో జదువుకొనుచుండెను. పరిచారిక వెళ్ళిపోవుచుండ నాపత్రికాప్రతినిధి "సావర్కారెచ్చట నున్నాడు?" అని మరల బ్రశ్నించెను. ఆమె "అతడే సావర్కారు" అని బదులు చెప్పెను. ఆప్రతినిధి తిరుగ నచ్చట జదువుకొనుచున్న విగ్రహము నాతురతతో నవలోకించి యాంగ్లేయుల గుండెలలో నిద్రించుచున్న విప్లవకారుడు వలాకువలెనున్న యీసుందర విగ్రహము కానేరదని తెల్లబోవుచు నామె తనతో బరిహాసముచేయు చున్నదనియు, తన న వమానింప తగదనియు నామెపై గోపపడు చుండ సావర్కారు లేచివచ్చి యాప్రతినిధికి స్వాగతము నిచ్చెను. ఆతఁడు కొంచెము కంగారుపడి "సావర్కారెచ్చట?" అని ప్రశ్నించెను. ఆతడు నవ్వుచు 'నేనే సావర్కారును' అనెను. "నీయాకారమును, నీవయస్సును, నీచేష్టలును, జాలభయంకరముగా నుండునని మేము భావించియుంటిమి." అని యాప్రతినిధి బలికెను. "నేను మీయుద్దేశ్యముల నిట్లు భంగపరచినందులకు నన్ను క్షమింప గోరుచున్నాను." అని సావర్కారు నవ్వుచు నడిగెను. ఆప్రతి నిధి పక్కున నవ్వి "మాపత్రికానిర్వాహకులు దా మింతవఱకును దీవ్రముగా ఖండించుచున్నది మీసకిట్టినను దిన్నగానేర్పడని బాల నాయకుని కృషిమాత్రమేయని కలనైనను దలంచుటలేదు" అని చెప్పెను. "జరిగినదానికి వగచిన పనిలేదు. ఇప్పుడు తెలిసినది గనుక నికనైనను వారు నన్నెదుర్కొనుట మానుదురుగాక" యని సావర్కారతనిని మందలించెను.

సావర్కారు ఐర్లండు విప్లవపక్షమువారినిగూడ కలుసుకొని సిన్‌ఫీను యుద్ధ్యమరహస్యములను దెలిసికొనెను. అతడు ప్రపంచ మంతటను బ్రిటిషు ప్రభుత్వవ్యతిరేకులైన ఈజిప్టు, చీనా, ఐర్లండు, భారతదేశము, తుర్కీలలోని విప్లవ సంఘముల నన్నింటిని నేకముఖ మునను దెచ్చి యన్నిచోట్ల నొకేసారి విప్లవములను లేవదీయుటకు బ్రయత్నములను గావించెను. భారతదేశ మతిదౌర్భాగ్యదేశము. భారతప్రజలు మూఢులు, జ్ఞానశూన్యులు. నాగరికత నెఱుగని వారు. అని ఖండాతరములలో బ్రచారము చేయబడెను, సావర్కారిట్టిప్రచారమున కెడములేకుండ వ్యాసములను వ్రాయించి యనేక భాషలలోనికి దర్జుమా చేయించి పత్రికలకు పంపుచుండెడివాడు. ఈవిధముగా ఖండాంతరములలోని విద్యాధిక ప్రపంచములో, దాస్యమున మునిగి స్వాతంత్ర్యముకొఱకు పోరాడుచున్న భారతదేశ రాజకీయమం దభినివేశమును, ఆమోదమును బురికొల్పినది సావర్కారు యాజమాన్యమున 1906 మొదలు 1910 వఱకు నాందోళనను జరిపిన యభినవభారతసంఘమే యనుట కెట్టి సందేహమును లేదు.

—♦ నిర్బంధములు ♦—

అభినవభారత సంఘప్రచార మీవిధమున ప్రపంచమంతటను వ్యాప్తిజెందుచుండ భారతదేశముకూడ నిద్రనుండి మేల్కాంచెను. మానిక్తొలాబాంబుఫ్యాక్టరీ, బెంగాలులో పోలీసు యుద్యోగులను, గూఢచారులను జంపివేయుట, తిలక్ పరంజిపె మొదలగు నాయకులను నిర్బంధించుట, బొంబాయిలో బ్రిటిషుప్రజలను హత్యగావించుట మొదలగు విపరీతపరిస్థితులు భారతప్రభుత్వమును క్రోధోత్కంఠతలలో ముంచివేసెను. అభినవభారతసంఘముయొక్క రాజకీయ సాహిత్యము నాపివేయుట ప్రభుత్వతరము గాకపోయెను! "ఓ దేశభక్తులారా! మహోపద్రవము! భారతరాజకుమారులారా! నిశ్చయించుకొనుడు!" అను కరపత్రములును, యూతపులో నభినవభారతసంఘమువారిచే ప్రచురింపబడు "వందేమాతరం"

“తల్వారు” మొదలగు నగ్నికణములను రాల్చు పత్రికారాజము
లును భారతదేశములోని కళాశాలలకును, వసతిగృహములకును,
క్లబ్బులకును 1వరకు సైన్యశిబిరములకునుగూడ వచ్చి వర్షించుచుం
డెను. ప్రభుత్వమువారి నిషేధములు! క్రోధానలములు! పరీక్షలు!
ఎన్నియున్ననేమి! మధ్యమధ్య సావర్కారు సిక్కులకు ప్రత్యేక
ముగా బంపుచుండు కరపత్రము లగ్నిహోత్రపుంజములే!

సావర్కారు సిక్కులపై ప్రత్యేకముగా నొక కన్నువేసి
యుంచెను. సిక్కులలో ప్రతిగృహమునకును దన ప్రచారమును
గొంపోవలెనని సావర్కారు యోచించి గురు
ముఖిలో ననేక కరపత్రములను బ్రచురించి పంజాబులోని సైనిక
శిబిరములకు పంపించెను. గొప్పగొప్ప యుత్సవములుగూడ జరుప
బడెను. లండనునగరమున గురుగోవిందసింగ యొక్క జన్మదినోత్స
వము జరుపబడెను. లజపతిరాయి, బిపినచంద్రపాల్ మొదలగు
హిందూనాయకులందఱును గురుగోవిందసింగును కొనియాడిరి. ఆ
సందర్భములో నతడువ్రాసిన ఖాలసాయను కరపత్రము మఱియుద్రే
కకరముగా నుండెను. ప్రభుత్వమువారు నిషేధించినను గూడ నవి
పంజాబులోని పాఠశాలలలోనికిని, వసతిగృహములలోనికిని, కళా
శాలలలోనికిని బ్రవేశించెను. సిక్కులను గురించి ఇతర రాష్ట్ర
హిందువులకు దెలియుటకు మహారాష్ట్రభాషలో నతడొక సిక్కు
చరిత్రను వ్రాసెను. కాని యది ప్రభుత్వహస్తగతమయ్యెను. సిక్కు
లను జాతీయపక్షమునకు ద్రిప్పుకొనుటే సావర్కారుయొక్క
ముఖ్యోద్దేశము. చిట్టచివర కతనియుద్దేశము నెఱవేఱెను. భారత
దేశములో సిక్కులలో నంత ప్రబోధము మొట్టమొదట కలుగక
పోయినను అమెరికాలోని గధర్ పత్రిక మొదలగు నితర రాజకీయ
సాహిత్యముల ద్వారమున సిక్కుల క్రోధానలము రగుల్కొనెను.
కెనడాకు వలసపోయిన సిక్కులలో గలిగిన యాందోళనము దీనికి
మరింత దోహదమునిచ్చి “కొమగటమారు” వ్యవహారముగా బరిణ
మించెను. అప్పటినుండియు గధర్ పార్టీకి చెందిన సిక్కులు వందల
కొలది పంజాబులో నొక విప్లవమును లేవదీయవలెనని భారతదేశ

మనకు రాజొచ్చిరి. తరువాత నొక మ్యూటినీయును, 1916 లోని తిరుగుబాటులును, లాహోరు బర్మాలలో గదర్ పార్టీవారిపై ప్రభుత్వమువారిచే తేబడిన యభియోగములు ననేకమంది సిక్కుల నురిదీయుటయు, జాలమందిని జన్మాంతరవాసములకు బంపుటయు మొదలగునవి జరిగెను. అప్పటినుంచి [illegible] సిక్కులహృదయములక్ష్యెగగులుచున్నవి. సావర్కారండమానుకు పోవునప్పుడు మహారాష్ట్రదేశములోని యభినవభారతసంఘములను దన పరమమిత్రులైన వారియాజమాన్యమున విడిచివెళ్లెను. త్వరలోనే వారియాందోళన మితిమీరిపోయెను. ప్రభుత్వమువారు దాని నెట్లైన నణచివేయుటకు సమకట్టిరి. సావర్కారు బాంబులను, మందుగుండుసామానును, రాజద్రోహమును, బురికొల్పు సాహిత్యమును నిరంతరము వీరికి బంపుచు భారతదేశమంతటను బ్రచారముచేయుచున్నట్లు ప్రభుత్వమువా రనుమానపడిరి. సావర్కారు అన్నయగు గణేశ సావర్కారును రెండుసార్లు బొంబాయి, నాశికలలో జరిగిన హత్యల సందర్భములో నిర్బంధించిరి. నాశిక నొక్కసారి భయపెట్టుటకు మిలిటరీ దళమును ప్రదర్శించిరి. కాని నాసిక యంతమాత్రముచే భయకంపితురా లగునదికాదు. “స్వాతంత్ర్యలక్ష్మికి జై” అను ధ్వనులు దేశమంతటను బిక్కటిల్లెను. తిలకును నిర్బంధించుటతోడనే బొంబాయిలో బ్రిటిషువారిపై దొమ్మిలు సలుపబడెను. వీనిలో నభినవభారతసంఘములోనివా రనేకు లున్నట్లు ప్రభుత్వమువా రనుమానించిరి. గ్వాలియరులోని యభినవభారతశాఖ నొక దానిని ప్రభుత్వమువారు కొల్లగొనిరి. అందులో నాయుధములు మొదలగునవి వారికి జిక్కెను. దానితో పది పండ్రెండుగురు దీర్ఘశిక్షలను బొందిరి. తిలకు పరంజిపెగార్లను నిర్బధించినను బ్రజాందోళన తగ్గకపోవుటే కాక నది విప్లవోద్యమనాయకహస్తగతమై దినదినప్రవర్ధమానమగుచుండుటను జూచి ప్రభుత్వమువారు ప్రధాననాయకుని బట్టుకొనినగాని లాభములేదని గణేశ సావర్కారును నిర్బంధింప నిశ్చయించిరి. అతడదివరకే యారుమాసములు కఠినశిక్ష ననుభవించి యిప్పుడే బయటకువచ్చెను.

అతడు వీరావేశమును బురికొల్పు నొక గీతమును వ్రాసెను. అది స్వాతంత్ర్యముకొరకు బోరాడిన దేశచరిత్రముల నొకటొకటిగా బేర్కొనుచు, బ్రతిపాదము చివరను "భారతీయులారా! యుద్ధము చేయకుండ, భుజబలమును జూపకుండనే దేశము తన స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుకొనగలిగెను?" అను పల్లవితో బ్రజలను హెచ్చరించుచుండెను. ఈపుస్తకమును బ్రచురించినందుల కతనిపై 121 సెక్షను (ఎ) ప్రకారమభియోగము తేబడి యావజ్జీవదేశాంతరవాసము విధింపబడెను. ఈవార్త ప్రజలలో పిడుగుపడినట్టుపడెను. భారతదేశమున రాజకీయములలో పాల్గొనుట త్రాచుతో చెరగాటము వంటిదాయెను! వినాయక సావర్కారునకీ ఘోరవార్త పత్రికలద్వారా తెలిసెను. అభినవభారతసంఘముపై నిదియొక బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగమని యతడు గ్రహించెను మానిక్తోలాయభియోగములలో విధింపబడిన శిక్షల విషయమై లండనులోని యభినవభారతసంఘ రహస్యకార్యనిర్వాహకవర్గమువారిదివరకే యాలోచించుకొనుచుండిరి. గణేశసావర్కారుకు విధింపబడిన శిక్షతో ననగా తన వంశవృక్షముపై ప్రయోగింపబడిన గొడ్డలివేటుతో, విప్లవోద్యమమున కంతకును మూలపురుషుడైన వినాయకసావర్కారుయొక్క యుద్రేకము చల్లారుననియు నతడికనైనను కండ్లు తెరచి రానున్న భయంకరరంగమును గ్రహించి యుద్యమమును విరమించునని యు ప్రభుత్వమువా రాశించిరి.

సావర్కారు భారతదేశమునకు తిరిగివచ్చుటకు వీలులేదు! స్వగృహమును, అన్నదమ్ములను, భార్యాబిడ్డలను, స్వదేశమును, జివరకు బ్రాణమునుగూడ త్యాగించు యతడెంతకాల ముండగలడు! అని ప్రభుత్వమువా రాశపడిరి! కాని సావర్కా రింతమాత్రముచే భయపడలేదు! వెంటనే యతడు తన వదినెగారి కొకపరామర్శను వ్రాసిపంపెను.

—♦ పరామర్శ ♦—

"సోదరీ! నీసోదరుని ప్రణామముల నందుకొన వేడుచున్నాను. నీవు నీపవిత్ర ప్రేమామృతముచే బాల్యమునందే జీవనగ

తురాలైన నాజనని లేనిలోపమును మఱపించితివి! తల్లివలె నన్ను పెంచి పెద్దవానిని జేసితివి! నీలేఖ నాకపరిమితానందమును జేకూర్చినది! నేడుకదా నేను ధన్యుడనైతినని నా కానంద ముప్పతిల్లెను!

విధివిధానానుసార మిట్టి యీశ్వరసేవాభాగ్య మబ్బిన మన వంశము ధన్యతనొందెను!

అరణ్యమునం దనంతకోటిపుష్పరాజము లుదయించుచున్నవి! వికసించుచున్నవి! మ్లానమగుచున్నవి! వాని నెవరుగణించిరి! ఎవ రాఘ్రాణించిరి! ఎవరు చూడనైనను జూచిరి! కాని యాత్మరక్షణ పరార్థియై "ఠావుల్దప్పె! మూర్ఛవచ్చె శ్రమం బయ్యోడిన్! నీవే దప్ప నితఃపరం బెఱుగ దండ్రీ! దీనునింగావవే!" అను నాక్రందనముతో నీశ్వరపాదపద్మ సమర్పితగజేంద్రభంగకుసుమంబు కవికదం బస్తోత్రామృతత్వమును బొందదే!

అట్లే మనదేశమాత — మనతల్లి — దాస్యశృంఖలాబద్ధకృశీభూతాంగియై మన గృహోద్యానమున బ్రవేశించి యొక నవకుసుమము నూడబెఱికి భక్తిపురస్సరముగా నీశ్వరపాదపద్మముల సమర్పించెను!

ఇట్టి యీశ్వరసేవాభాగ్యము కలుగుటేగాక తదర్పితకుసుమమైన మన కుసుమోద్యానముకూడ ధన్యతనొందెను! ఈవనమున మిగిలియున్న పుష్పములుగూడ నిట్లే గ్రసింపబడును గాక! సమర్పింపబడును గాక! మ్లానమగును గాక! దేవతాకుసుమసరములకొఱకు తన కుసుమముల నర్పించిన కుసుమవన మెన్నటికిని ఫల, పుష్పభరసమన్వితమయియే యుండును!! దేశమాతా! రమ్మ. మరల మానసమున బ్రవేశింపుము! మాపుష్పచయము నంతను గొంపోయి మహానవరాత్రి యుత్సవమునకు హారావళిగా స్వీకరింపుము.

ఆమహానవరాత్ర్యనంతరము, నవహారపరిసమాప్తి యగుట తోడనే యుగ్రస్వరూపి యగు కాళి నిజస్వరూపమునుజూపి తన భక్తులకు దిగ్జయము జేకూర్చును!

సోదరీ! ధైర్యరాశివలె హిమాచలమువలె నీవే నాకెప్పుడును ధైర్యమును బురికొల్పుచుండెడిదానవు! నీవే నాప్రబోధపాల

వెల్లివి. ఈయుత్కృష్ట పవిత్రధర్మనిర్వహణమునకు బద్ధకంకణివై మున్ముందు నిలచిన ధీరస్వాంతవు. ఒక ప్రక్క మహర్షులు, సిద్ధులు వీరాగ్రేసరులు మొదలగు ప్రాచీనభారత ప్రపంచమంతయు మన లను వీక్షించుచున్నది! మరియొకవంక నుదయింపనున్న భావిభారత లోకము తిలకించుచున్నది! ఈదివ్యసాక్షిగణమంతయు "శభాష్, శభాష్" అనునట్లు మన విధ్యుక్తధర్మమును నిర్వహింప నాపరాత్పరుడు మనలకు శక్తిని బ్రసాదించుగాక!"

ఇట్లా మె నూహార్చి సావర్కారు తిరుగ ద్విగుణీకృతో త్సాహములో విప్లవోద్యమమునకు గడంగెను. అత డెన్ని చేయు చున్నను దన విద్యాభ్యాసమునం దప్రమత్తుడై యుండుటచే బారిష్టరు పరీక్షలో నుత్తీర్ణుడయ్యెను. కాని ప్రభుత్వమువా రతని నెట్లైన నణచివేయవలెనని యతనిపై నొకయభియోగమును దెచ్చి తా నిక ముం దెన్నడును రాజద్రోహవ్యవహారములలో బాల్గొనననని వ్రాసి యిచ్చినచో ప్రాక్టీసున కనుమతించెదమని తీర్పుచెప్పిరి. అట్లుచేయు టనవసరమనియు తా నెన్నడైన రాజద్రోహము నొనర్చినచో న్యాయస్థానము లతనిపై చర్యను దీసికొనవచ్చు ననియు నతడు బదులు చెప్పెను! చివరకు సావర్కా రన్నిపరీక్షలయం దుత్తీర్ణుడైనను రాజకీయకారణములకుగా నతనికి ప్రాక్టీసున కనుమతినీయ కయు బారిష్టరు బిరుదును దొలగింపకయు నట్లే యుంచిరి.

—♦ మదనలాల్ ఢింగ్రా ♦—

ఇంతలో బులిపై పుట్రవచ్చినట్లు కర్జనువిల్లీ యను నాంగ్లే యుని యొక భారతియువకుడు చంపివేసెనను వార్త లండనునగర మును గాఢనిద్రనుండి మేల్కొలిపెను. నగరమంతయు భయక్రోధ ములలో మునిగిపోయెను. రైళ్ళలోను, ట్రాముబండ్లలోను, మైదా నములలోను, కాఫీహోటళ్లలోను, ప్రతిచోటను యీవార్త తప్ప మరేదియును వినబడకుండెను. భారతీయులపట్ల నేమి యపచారము యేమి యపరాధము గావింపబడెనని వారిట్టి రక్షియను పద్ధతు లకు గడంగుచున్నారు? అని యుద్రేకపూరితులైన యాంగ్లేయులు

ప్రశ్నింప జొచ్చిరి. ఆంగ్లవోటరు లెప్పుడును 1857వ వత్సరము తరు
వాత భారతదేశవిషయములలో నిట్టి యవ్యాజానురాగముజూపింప
రైరి! కర్జనువిల్లీని జంపిన హంతకుడు ధింగ్రాయనియు, స్వేఛ్ఛాభారత
సంఘసభ్యుడనియు దీని కంతకును మూలపురుషుడు సావర్కారనియు
కొన్నిపత్రికలు ప్రకటింపజొచ్చెను. ఖండాంతరములందు గూడ
నీయగ్నియే ప్రజ్వరిల్లి భారతవిప్లవోద్యమము మున్ముం దెట్టి భీషణా
కారమును దాల్చునో, రేపే వార్త రానున్నదో యని యూరపు
అంతయును నుదయాస్తమయ పత్రికలకొఱ కెదురు చూచుచుం
డెను. కాని యీ యూరపియనుల కంటెను, ఆంగ్లేయులకంటెను
గూడ భారతీయుల కలవరమే మఱింత హెచ్చయ్యెను. సురేంద్ర
నాధబెనర్జీ, బిపినుచంద్రపాలు, భావనగిరి, ఆగాఖాను, మొదలగు
యోధానయోధులందఱు నీ దారుణచర్యలను గర్హించుటలో నాయ
కత్వమును వహించిరి. ఈ భారతదివ్యజ్యోతులన్నియును గలిసి
వెంటనే లండనులో నొక సభ జరిపిరి. ధింగ్రాయొక్క తండ్రికూడ
తన కుమారుడు జేసినపని చాల నింద్యమనియు, నట్టివానిని బుత్రు
నిగా బడసినందులకు సిగ్గుపడుచున్నాననియు, లండను కొకతంతి
నిచ్చెను. ప్రభుత్వక్రోధానలభీరులై వడవడ వణకనారంభించిన
ప్రతిభారతీయుడును రెక్కలు కట్టుకొని, యురుకులెత్తుచు, నా
సభలో నాదారుణహంతకుని గర్హించి, తమ ప్రభుభక్తిని నిలుపు
కొన దయచేసిరి! విప్లవకారులు గూడ నీ హడావుడినంతను జూచు
చుండిరి. ధింగ్రాయొక్క యుద్దేశ్యములను దూషించుచో సభను
జరుపకుండ చేయవలెనని వారును సభకు వచ్చిరి. ఆంగ్లేయులు,
భారతీయులు, అర్ధాంగ్లజాతివారు, వేగులవాండ్రు, పోలీసులు,
గూఢచారులు మొదలగు వారందఱును సభ నలంకరించిరి. ఉపన్యా
సకుని తరువాత నుపన్యాసకు డాదారుణహత్యను, హంతకుస,
వాని యుద్దేశ్యములను, విప్లవోద్యమ పోకిరీలను, వారి సిద్ధాంతము
లను గర్హించెను. వీరిలో బిపినచంద్రపాలుగారగ్రేసరులైరి. చివ
రకు ధింగ్రా గావించిన రాజకీయహత్య నతితీవ్రముగా ఖడించుచు
నొక తీర్మాన ముపపాదింపబడి బలపరుపబడెను. అధ్యక్షులవారు

దానిని వోటుకు బెట్టుటకు మారుగా తీర్మాన మేకగ్రీవముగా నంగీకరింపబడెనని ప్రకటించెను;

"ఏకగ్రీవముగా నంగీకరింపబడెను." అను మాట అధ్యక్షు డుచ్చరించుచుండగనే "కాదు! కాదు! ఏకగ్రీవముగా కాదు" అను నొక గంభీరకంఠధ్వనివినవచ్చెను! అధ్యక్షు డదైన దాని నణచి వేయవలెనని ముఖము చిట్లించుచు "ఏకగ్రీవముగా" నని మరల గర్జించెను "కాదు! కాదు!" అను ఘీరంగిధ్వని మరల సభా మంటపమున బ్రతిధ్వనించెను. ఆగాఖాను భావనగిరిగారలు "ఎవడువాడు? వాడెచ్చటనున్నాడు?" అని సింహనాదము జేసిరి. ఆంగ్లజాతివారు క్రిందకు దుమికిరి! భారతనాయకులు రూక్ష వీక్షణములతో నా వ్యతిరేకిధ్వని నాజయజొచ్చిరి! ఎవడువాడు? వాడెక్కడనున్నాడు? వాని పేరేమి?" యను నగ్నికణములను గ్రక్కు ప్రశ్నావళి ప్రజ్వరిల్లెను. వెంటనే "నేను, నా పేరు సావర్కారు; నే నిచ్చటనున్నాను" అను ధీరరవము వినవచ్చెను. దానితో సభామంటప మంతయు దద్దరిల్లెను. "తన్నుడు! లాగుడు! గెంటివేయుడు!" అను కేకలు సభను తుములము చేసెను. కాని యీసంకులవాతావరణములో నిశ్చయముగా నిలచి యొకమూర్తి "ఈతీర్మాన మేకగ్రీవముగా నంగీకరింపబడె నని చెప్పుటకు వీలు లేదు! నేను దానికి వ్యతిరేకుడను" అని యగావనూదూతికంఠముతో బలికెను! అతడే సావర్కారు! అతనిని జూచుటతోడనే కొంత మందికి కాళ్లు వణకజొచ్చెను! గుండెలు కొట్టుకొనజొచ్చెను! అత డేమిచేయునో యనుభయ మావరించెను! "తన్నుడు! కొట్టుడు!" అను కలవరము మరల బయలుదేరెను. ఈగందరగోళములో నొక యురేషియను ముందుకు దుమికి సావర్కారు ముఖముపై నొక కఠిన మైన దెబ్బను గొట్టెను; కంటి సమీపమున నొక గాయము తగిలి సావర్కారు ముఖము రక్తసిక్తమయ్యెను. అత డెంతమాత్రమును జలింపక రుధిరస్నాతవదనుడై దక్షిణహస్తమును బైకెత్తి "ఇంత వఱకు జరిగిననుగూడ నేను తీర్మానమునకు వ్యతిరేకముగనే వోటు చేయుచున్నాను." అని యుచ్చైస్స్వనమున బలికెను. రుధిరస్నాతు

డైన తమ నాయకుని జూచుటతోడనే విప్లవపక్షమువారిలో నావే
శాగ్ని ప్రజ్వరిల్లెను. వెంటనే యొకఁడు తన రివాల్వరును పైకితీసెను.
కాని సావర్కారు వానిని వారించుటచే నతఁడూరకుండెను. మరి
యొకఁడు లేచి తన దుడ్డుకఱ్ఱతో నాయురేషియును బుఱ్ఱపై నొక్క
దెబ్బలాగెను. దానితో నతఁడు భగ్నశిరస్కుఁడై మొదలంటఁగూలిన
చెట్టువలె నేలగూలెను. ఇంతలో పోలీసువారి రాకయు, భయ
భ్రాంతలై యిటునిటు బఱుగులెత్తుచు, నాత్మరక్షణకొఱకై చేయు
శ్వేతకాంతా రోదనములును, విప్లవపక్షమువారు సభనంతను భస్మీ
పటలము చేయుటకు దెచ్చిరని యూహింపబడిన "హుళక్కి"
బాంబులనుండి రక్షించుకొనవలెనని కుర్చీలక్రింద దూరిన తెల్లదొరల
బిక్కమొగములును, రంగమునంతను భీభత్సపరిచెను. పోలీసువారు
సావర్కారును దమవశము చేసికొనిరి. సురేంద్రనాథబెనర్జీ సావ
ర్కారు చేసినదానిలో తప్పేమియు లేదనియు, నతనిని కొట్టుట పిరికి
తనమనియు గర్హించుచు సభనుండి వెడలిపోయెను. తలుపుకొఱకు
దడుముకొనుచు నెవరికివారు పిక్కబలమును జూపింపసాగిరి. సభ
చెల్లాచెదరైపోయెను. విప్లవపక్షమువారికే జయముకలిగెను. సావ
ర్కారు నొకగంటమాత్ర మాపి పోలీసువారతనికి జరిగిన యక్రి
మమునకు వగచి యతఁడు కోరుచో నాయురేషియును గూడ బం
ధించెదమని చెప్పిరి. అతఁడందులకు సమ్మతింపక నతనికిదగిన బహు
మతి యిప్పుడే పడ్డీతోసహా ముట్టినదనియు నదియే చాలుననియు
జిఱునవ్వుతో బలికెను.

వెంటనే సావర్కారు తన చర్యను సమర్థించుచు టైమ్సు
పత్రిక కొక లేఖను వ్రాసెను. ధింగ్రాపై నంతవఱకు నెట్టి విచా
రణయు జరుపబడలేదనియు, నతని యుద్దేశ్యము రాజకీయమో, లేక
స్వకీయమో తెలియలేదనియు, నతఁడు మతిచెడి చేసెనో లేక బుద్ధి
పూర్వకముగనే చేసెనో తెలలేదనియు, నట్టి సందర్భములలో
న్యాయస్థానమువారితీర్పును వినకుండగనే యతనిని గర్హించుట న్యా
యస్థానహక్కులకే భంగము గల్పించుటయనియు నతఁడు స్పష్టీక
రించి, ఈ సభ తీర్మానమునకు దానొక సవరణ తేవలెననుకొనుచుండ

తీర్మానము నే నంగీకరింపకపోవుటకు త్వరపడి యప్పటికైన నొక వ్యతిరేక వోటు తప్ప తీర్మానమేకగ్రీవముగా నంగీకరింపబడెనని యధ్యక్షుడు ప్రకటించుట న్యాయమైయుండ వారట్లు చేయక కేకలిడుట, బొబ్బలిడుట మొదలగు వికారచేష్టలకు దిగి మతి చెడినట్లు ప్రవర్తించిరనియు నతడు వ్రాసెను. న్యాయస్థానమువారు ధింగ్రాకేసును విచారించి యతనిపై నేరమును మోపువఱకు నతనిని గర్హింపకుండ నాంగ్లేయు లాత్మనిగ్రహమును జూపియుండ భారతీయులే యిట్టి పిరికితనమును బ్రదర్శించిరో తెలియరాకున్నదనియు నతడు వ్రాసెను. పత్రికలన్నియు సావర్కారు తీసిన సారాంశమును కొనియాడదొడగెను. ఆరనిని కొట్టిన యురేషియనుగూడ తన చర్యను సమర్థించుకొనుటకొక లేఖను వ్రాసి "బ్రిటిషు తడాఖా"ను జూపించితినని డంబములు కొట్టెను. వెంటనే దానికి ప్రత్యుత్తరముకూడ టైమ్సు పత్రికలో బ్రకటింపబడి "బ్రిటిషు తడాఖాను మొదలంటగూల్చి రక్తపాతము గావించిన హిందూదేశపు దుడ్డుకర్రను" జ్ఞాపకము చేసికొనవలసినదని మందలించెను.

ఇంతలో ధింగ్రాపై కేసు విచారణకు వచ్చెను. కర్జనువిల్లీని జంపినపు డతనివద్ద తనకుగల కారణములను సూచించు నొక కాగితముండెను. దానిని బ్రకటింపుమని యతడు చెప్పినను పోలీసువారు ప్రకటింపకపోయిరి. కొంతమంది యాంగ్లేయులే మతితప్పి తానట్లు చేసితినని చెప్పుమని ధింగ్రాను వేడుకొనిరి. అతడు దాని కొప్పుకొనక వాదమునే చేయక "తనమాతృదేశదాస్యవిమోచనముకొఱకై యాయుధపాణులైరను మహాదోషమునకు భారతీయయువకుల నురిదీయుట, దేశాంతరవాసములకు బంపుట మొదలగు దారుణశిక్షలను విధించిన కర్జనువిల్లీపై ప్రతీకారముగా నేనట్లు చేసితి"నని యొక యుద్రేకమైన గంభీరోపన్యాసము నిచ్చెను. ఈయుపన్యాసము ప్రపంచమంతటను మారుమోగెను. పోలీసువారు మరుగుపరచిన కాగితముకూడ నతిరహస్యముగా నతివిచిత్రముగా నాంగ్లప్రభుత్వమునకు "సవాలు" అనుపీఠికతో బ్రకటింపబడి ఇంగ్లాండు, అమెరికా, భారతదేశములలో వెదచల్లబడెను. అయిన నాంగ్లపత్రికలు

మాత్రము దీనిని ప్రకటింప తిరస్కరించెను. పనికొక ప్రైయెత్తు ఇవ్వబడెను. ఒక ఐర్లండు స్నేహితుడు సంపాదకునకు తెలియకుండగనే యీ "సవాలు"ను "డైలీన్యూసు" అను పత్రికలో జొప్పించెను. దీనికి పోలీసువారును, పత్రికలును గిటకటంబడిరి. మంత్రిమండలములోగూడ నిది చర్చింపబడెనినియు లాయిడుజార్జి చర్చిలుగారలిది ప్రపంచములోనున్న దేశభక్తిని ప్రకటించు సాహిత్యములో నత్యుత్తమమైనదని యభినందించిరనియు, రోమక దేశ భక్తాగ్రేసరుల కీతడు సరిపోలునని యభిప్రాయ మిచ్చిరనియు లాయిడుజార్జిగారి "స్మరణముల"లో గలదు. సావర్కారుకుగూడ నీహత్యతో సంబంధమున్నట్లు రుజువుచేయుటకు బ్రయత్నములు చేయబడెను గాని యవన్నియు నిష్ఫలములయ్యెను. ధింగ్రా యెంతమాత్రమును చలింపక తనదేశముపట్ల తాను నిర్వహింపవలసిన ధర్మముచే బ్రేరితుడై తానట్లు స్వబుద్ధిచేతనే చేసెననియు, భారతస్వాతంత్ర్యము కొఱకు ఉరిస్తంభము నాశ్లేషించుట కనుజ్ఞ నొసంగవలసినదనియు న్యాయాధికారులను బ్రార్థించెను. చివర కతనిపై మరణశాసనము విధింపబడెను. "హైందవుడగుటచే నేను హిందూస్థానమునందే పుట్టుచు హిందూదేశము తిరుగ తన స్వధర్మస్వరాజ్య భేరీశంఖములతో మారుమోగుచు మానవకళ్యాణముకొఱకును, భాగవతధర్మము కొఱకును బద్ధకంకణురాలై, విజయలక్ష్మిని జేపట్టువఱకు నిట్లే జచ్చుచుందునుగాక యని దైవమును బ్రార్థించుచున్నాను." అను మాటలతో నతడు ఉరిస్తంభము నెక్కెను. అతడు నురితీసిన నాడింగ్లండులో నున్న భారతీయు లందఱు నుపవసించిరి. వారందఱును జైలు చుట్టును జేరి ధింగ్రా శవమును హైందవాచారము ననుసరించి దహనసంస్కారముకొఱకిచ్చివేయవలయునని కోరినను నధికారులు దానికి సమ్మతింపక జైలుయావరణలోనే పాతిపెట్టిరి. వెంటనే పోలీసులు, గూఢచారులు, వేగులవాండ్రు, మొదలగు పటాలమంతయు లండనులోనున్న భారతీయులను వెంటాడింపజొచ్చెను. ప్రతి యిద్దరు భారతీయులకు నొకగూఢచారి యుండెను. "భారతగృహము" ప్రత్యేకముగా వారి రంగస్థలమయ్యెను

సావర్కారు బృందము మాత్రము మానక వేయుచు లింపక తమ కృషి ననవరతము సాగించుచునే యుండిరి. కాని పరిస్థితులు అంతకంతకు విషమించుచుండెను. పోలీసు లిట్లు భారతగృహ సభ్యులను నిగ్రహము వలె వెంటాడుచుండుటచే వసతిగృహములలోను, తదితర వ్యక్తుల గృహములలోను వారికి బసలు దొరకకుండెను. విప్లవకారుల బ్రతుకు చాల దుర్ఘటముగనుండెను. ఇంటివద్దనుండి తల్లిదండ్రులు వారిని గర్హించుచుండిరి. నిర్బంధవదంతులు బయలుదేరెను. "భారత గృహము" మూసివేయబడెను. కాని సావర్కారు చెప్పినట్లు దానిపని పూర్తియయిన తరువాత గాని యది మూసివేయబడలేదు. అప్పటికి భారతీయుడుండు ప్రతిగృహమును "భారతగృహమే" యయ్యెను. అయినను వారు రాత్రులందు తమ రహస్యసభలను జరుపుచు "భారతదేశము స్వాతంత్ర్యము ననుభవింపవలెను. భారత ప్రభుత్వము ప్రజాస్వామికము గావలెను. భారతదేశమున కంతకు నొకభాష వ్యవహారభాషగా నుండవలెను; ఒక లిపి వ్యవహార లిపిగా నుండవలెను. ఆభాష హింది. ఆలిపి దేవనాగరి. ఆప్రజాస్వామికము అధ్యక్షుని యధికారముక్రింద నిర్వహింపబడినను భారతప్రజలకే తుదియధికారమున్న జాతీయప్రభుత్వము" అను తమ రాజకీయమంత్రము ననుదినమును గంభీరస్వనమున బునశ్చరణము జేయుచుండెడివారు__

ఇంగ్లండులో నిట్లు వ్యవహారములు శ్రుతిమించుచుండ భారతదేశమునగూడ ప్రభుత్వమువారు దారుణనిర్బంధచక్రమును సావర్కారు కుటుంబము, స్నేహితులు, పరిచయులు, సంబంధులు, మొదలగువారందరిపైనను బ్రయోగించుచుండిరి. అనేక బంధువులను నిర్బంధములపాలుచేసి వారియుద్యోగములను దీసివేసిరి. పోలీసువారు వారిపై కాపలాయుంచిరి. ఎక్కడో అహమ్మదాబాదులో మింటోప్రభువుపై బాంబు పడినందులకు సావర్కారుతమ్ముడైన 17 వత్సరముల బాలుని పోలీసు వశపరుచుకొని యూరూరా త్రిప్పి తప్పిదమును బలిమిని ఒప్పింప ప్రయత్నించిరి. ఇంటివద్ద చిన్నవయస్కురాలైన తన వదినెగా రొక్కతెయు నేకాకిగా దిక్కుదిక్కు

యును దొరకనికతమున రెండు రోజులకిత్రమే విడిచిపెట్టబడిన పదు నెనిమిదేండ్ల బాలుడైన నారాయణసావర్కారును దిరుగ బట్టుకొన బడిరి. ఇట్లు దిక్కులేక బిక్కుబిక్కుమనుచున్న పదినెగారు తిరుగ నేకాంతవాసము ననుభవింపవలసివచ్చెను! ఇందుపై నాంగ్లపత్రిక లన్నియు నిప్పులనుగ్రక్క మొదలిడెను. విప్లవోద్యమమునకంతకును మూలపురుషుడైన సావర్కారింకను ఏలబంధింపబడలేదని పత్రికలు గర్జించుచు నాందోళనను సాగించెను. సావర్కారు స్నేహితులలో భీతికలిగెను. వారతనిని వెంటనే పారిసునకు బోవలసినదని బ్రతి మాలుకొనిరి. అచ్చటి నాయకులుగూడ తంతి వార్తలనంపిరి, కాని యతడు వీనిని లెక్కగొనక యుండెను. వెంటనే యభినవభారత కార్యనిర్వాహకవర్గమువారుకూడ నతని యారోగ్యమును, క్షేమ మును, దమయుద్యమమునకు బట్టుకొమ్మలనియు, నెట్లైనను వానిని గాపాడుకొనుటయే తన ప్రధానకర్తవ్యమనియు, వెంటనే పారిసునకు పోవుటే తమయభిప్రాయమనియు, తెలియపరచి యతనితో పారి సునకు పోవుట కొరకు ప్రతినిధినికూడ పంపించిరి.

సావర్కారు వెంటనే లండనుకు వచ్చెను. ఆరాత్రి యొక రహస్యసభ జరుపబడెను. నాయకులందఱు నతని త్యాగమును, యద్భుతచాకచక్యమును, విశుద్ధవర్తనమును గొనియాడిరి. ఇరువది యైదేండ్లు రాకమునుపే ఇంగ్లండులో భోగలాలసులై, కేళీపురు షులై, విషయవిహారులై, సుఖజీవనమున కలవడి, జీవకళలేక నపౌ రుషజీవితమును గడుపుచున్న భారతయువ విగ్రహములను భారత స్వాతంత్ర్యయుద్ధమునకు బద్ధకంకణులై, స్వార్థత్యాగులై, నిరంతర దీక్షాపరాయణులై శతఘ్నులకైన నెదురొమ్మునిచ్చు ధీరలక్షణ లక్షితులైన శూరులనుగా దయారుచేసి రెండుప్రభుత్వములను గజగజ లాడించిన సావర్కారుయొక్క ధైర్యసాహససంపన్నాది వీరలక్షణ ములను వారు వేనోళ్ళబొగడిరి. నాసికనువీడిననాడెట్టి విచారము గలిగెనో యట్టివిచారముతోనే యతడు తన వీరవర్గమునువీడి పారిసునకు పయనమయ్యెను.

పారిసులోనున్న భారతీయులందఱు నతని కొకఘనమగు స్వాగతము నొసగిరి. అతనితో విప్లవోద్యమకేంద్రము లండనునుండి పారిసుకు మారెను. 'కామా' యనునొక పారసీక స్త్రీ పారిసులో భారతస్వాతంత్ర్యముకొఱకు పాటుపడుచుండెను. ఆమెకూడ విప్లవోద్యమమున జేరి యూరపునందంతటను బ్రచారము చేయుచుండెను. ఒకసారి యామె జర్మను సాంఘికవాదులచే నాహ్వానింపబడి వారి సభలో భారతస్వాతంత్ర్యమును గూర్చి యుపన్యసించుచు నభినవ భారతసంఘము తరఫున చిత్రింపబడిన త్రివర్ణచిత్రితస్వరాజ్యధ్వజమును పైకెత్తి యాకసమున నెగురవేయుచు "ఇదియే భారతస్వాతంత్ర్యధ్వజము. ఇది యిదివఱకే సృష్టింపబడి భారతదేశభక్తుల రుధిరస్రావముచే బునీతము గావింపబడెను. ఈధ్వజమునకు వీరందఱు నభివందనంబుల నొనర్పఁగోరుచున్నాను" అని గంభీరముగా బలికెను.

కొద్దివారములలోనే సావర్కారు చచ్చుచున్న భారతీయులకు నూతనశక్తిని నూతనప్రాణమును బ్రసాదించెను. వారినొక బలమైన సంస్థగా నిర్మించెను; కాని యీపని నెఱవేఱుటతోడనే పుష్కలముగా బనిలేకపోవుటచే నతనికి మనోవిచారము కలిగెను. ఇంగ్లండునకు బ్రతియోడలోను నూతన విద్యార్థులు వచ్చుచుండిరి. అచ్చట యుద్యమమంతకంతకు ప్రబలుచుండెను. తాను పారిసులో జిక్కుపడెను. పైగా నాసిక కేసు విచారణలలో పోలీసువారు పెట్టుచున్న బాధలన్నియును ముద్దాయిలవలన వెల్లడియయ్యెను. అనేక విషాద వార్తలు సావర్కారు చెవికి వినబడుచుండ మిత్రులు, యనుచరులు, సహాధ్యాయులు, సోదరులు మొదలగువారందఱును దనవలననే రణములోనికిదిగి తమ ప్రాణములనుగూడ త్యజించుచుండ వారు జయిళ్ళలోను, నురిస్తంభములమీదను, యేకాంతవాసమునను, గుహలలోను గుందుచుండ తాను పాశ్చాత్యారామసీమయైన పారిసులో కులుకుచుండుటయా! ఇది పౌరుషమా! ప్రతాపమా! యను తలంపు లతని వేధించుచుండెను.

తే. "పౌరుషజ్ఞానకీర్తుల బరగనేని
హానిసంపద యొకపూటదైన జాలు

ఊపిరిపోవణమాత్రి మీయుర్విమీద
గాక చిరకాలమున్న నేకార్య మగును."

కాని తాను ప్రతిజ్ఞాబద్ధుఁడైయుండుటచే భారతస్వాతంత్ర్యసిద్ధి కెక్కుడు పాటుపడవలెనను కాంక్షయున్నప్పటికి, భారతదేశమునకు పోవుచో విధాయకముగా నిర్బంధింపబడునని రూఢియైన వదంతులున్నప్పటికి తానట్లుచేయుట యుక్తమా! తనమిత్రుడు శాంజీకృష్ణవర్మ కూడ "నీవు సేనాధిపతివి! సైనికులందఱితోడను నీవగ్నిహోత్రము ధ్వజమునకు దూముకజాదు" అని నొక్కిచెప్పెను కాని మొట్టమొదట సైన్యముతోగూడ సాహసరంగమునకు దుమికి యుద్ధముజేసిన పురుషుఁగదా నేను సేనాపతినగుటకు దగినట్లు గుర్తింపబడుట! లేనిచో ప్రతివాడును దమకు తామే గొప్పవారమను నాత్మవంచనచే సేనాధిపతి యంతటివారమనుకొని రంగమునకుమూకక వెనుకకు నిలచి పోరా! అప్పుడికపోరునదెవరు? భయవిహ్వాలురై రణభీరులైన వారుకూడ నిట్టివాదమునకు గడంగుట ప్రమాదము కాదా! యను ననేక చింత లతనికి బాధముచుండెను.

హిందూదేశము పోవుచో దప్పక బంధింపబడవచ్చును. ఇంగ్లండులో మాత్రి మట్టి సుపత్రము గాన్పించుటలేదు. అతనిపై నెట్టి నేరమును మోపబడియుండలేదు. బ్రిటిషుతీరములకు చేరుచో దాస్యశృంఖలములు వాటంతట విడిపోవునని యాంగ్లేయులు డంబములు కొట్టుచుందురు. కనుక హిందూదేశములోగానిచో విప్లవోద్యమమునకు ఫలప్రదమైన యింగ్లండులో దమయుద్యమము సాగించుకొనవచ్చును. ఇంగ్లండులోనున్న నాయకు లెవరునుగూడ భయభ్రాంతులుగాకుండ నచ్చటనే యుండ తానొక్కడేల పారిసులో దాగొనవలెను! కొంతమంది విప్లవకారు లప్పుడే యింగ్లండును వీడి పోవలెనని చూచుచున్నారు. తానింగ్లండునకు తిరిగివచ్చుచో వారిలో నట్టి యవినీతి యుండదు. ఉపద్రవములనుండి తప్పించుకొని తానెచ్చటనో దాగొనియున్నా డనునింద తన కికనుండజాలదు. అని వివిధములఁ దలంచుకొనుచు నతడొక నాటి ప్రాతఃకాలమున విహారార్థ మునగరోపాంతమునకుబోయెను సూర్యుడాకసమున బొడకట్టుచుం

డెను. ఆకసమంతయు నిర్మలముగా నుండెను. విశాలమైన రాజవీధు లందు ప్రాణములకు హాయి గొల్పు తరుచ్ఛాయలాప్తబాంధవులవలె శీతలత్వమును బ్రసరింపజేయుచుండెను. అచ్చటచ్చట చిన్న జిన్న సరోవరములు రంగు రంగుల కాంతుల నీనుచుండెను. రాజహంసలు మందగమనము చేయుచుండెను. నీటిపక్షులు కిలకిలలాడుచుండెను. నల్లకలువలు తలలెత్తి నీటిపై దేలియాడుచుండెను. అచ్చట నొకచోట సావర్కారు రత్నకంబళమునుబోలు పచ్చికబయలులో గొంతసేపు విశ్రమించెను. అతనిచేతిలో నొక భారత వార్తాపత్రిక యుండెను. దానిలో నభినవభారత సభ్యుల మొదటి విచారణ జరిగినట్లును కార్వే మొదలగువారి కురిశిక్ష విధింపబడినట్లును నతడు చూచెను. అతడు దానిని మరల పరీక్షించి చూచెను. కాని తన తమ్ముని పేరందు గాన్పింపలేదు. అది లేకపోవుట కతడాశ్చర్యపడెను. అతడు వెంటనే లేచెను. రాజహంస లింకను ధనిచేయుచుండెను. పిల్లగాలికి నల్లగలువలు తలయెత్తి మెల్ల నాడుచుండెను. మారుతము ప్రాణమిచ్చుచుండెను. అతనికొక శబ్ద మాకాశవాణివలె వినవచ్చెను. "భారతదేశమున యురిస్తంభముక్రింద మ్రగ్గుచున్నవారిని జూడుము! నీవీ యుద్యానవనవిహారములను, పిల్లవాయువులను, యిందీవరకాంతులను, రాజహంసలనుజూచి యానదించుచుందువా! నీస్నేహితులును, నీయనుచరులును, నీసోదరులును, నీరులేక, గాలిలేక, వెలుతురులేక, తిండిలేక, గుహాలలో పడియుండుచుండ నీ విట్టి యానందము ననుభవింపగలవా? ఎంతహాస్యాస్పదము"! ఈ దృశ్యము సావర్కారు నొక్కసారి కుదింగదీసెను; పారిసు నగరమున నారామసీమలందు కాలక్షేపము జేయుచుండుటతనికి పాపముగా దోచెను! "నేను రంగమున బ్రవేశింపవలెను; నాయనుచరులవలె నేనును బ్రాణములను ద్యజింపవలెను. కేవలము త్యాగముచేయుటయే కాక బాధ ననుభవింపగలననికూడ నేను చూపవలసియున్నది. నన్ను నిర్బంధించినపుడే నాశక్తి కాన్పించును. భారత స్వాతంత్ర్యముకొఱకు నేను ఖయిదులను, బ్రవాసములను, యమ బాధలను, జివరకు మృత్యువునుగూడ నాలింగనము జేయుదునన్నావని

దంభోక్తులను బలిచేయుచుంటిమి. అట్టి యగ్నిపరీక్ష కిప్పుడు తరుణ మాసన్నమైనది. నాయొక్క పాఠములను నేర్చుకొనిన యువకులందఱు స్వాతంత్ర్యభక్తులపై నిల్చి తమ శత్రువులను నెదిరించుకొనిరి. వారికి నేనే గురుడను, సంచాలకుడను, మార్గదర్శకుడను, మిత్రుడను, నీతి బోధకుడను, వేదాంతినైన నేను తీరములనుదాటి బ్రతికియుండిన నింతకంటె మహోద్యమములను జేయగలుగుదునను వ్యాజమున నాత్మ రక్షణము నొనర్చుకొందునా? నారంగమును వీడకుండుటే నేను చెయ్యవలె మొదట జేయవలసిన యద్భుతకార్యము! ఎన్ని సంకటములు తటస్థించినను నాకిష్టమైనది ధైర్యముతో నెదుర్కొనుట; వీలై నచో నిర్బంధము నొందవలెనన వానినుండి తప్పించుకొని శత్రువును వంచించుట; లేనిచో నన్ని యమబాధలను సహించి చివర కవసర మైనయెడల రణరంగములో జనిపోవుట; అన్ని గండములనుదాటి నేను సురక్షితముగా బైటకి రాగలిగితినేని సేనాధిపతివలె నపుడు నన్ను నేను రక్షించుకొనజూచుట న్యాయమగును. అట్లుచేయుట నన్ను గాని నాయనుచరులనుగాని యవినీతిపాలు చేయజాలదు. నేను చనిపోవుదునేని చనిపోవుటకుకూడ భారత స్వాతంత్ర్యముకొఱకు పోరాడుచునే చనిపోవుదును వ్రతసాఫల్యము నాకు దక్కును. ఈ రోజులలో నవలంబింపబడుచున్న భైక్షుక పద్ధతులనుండియు రాజకీయ దాస్యమునుండియు ప్రజలను రక్షించి వారిలో నూతనోత్తేజమును రగుల్కొల్పగలుగునది యిట్టి దేశభక్తుల రుధిరస్రావమే కాని వృథా వాదములు గావు! ఆత్మార్పణము! త్యాగము! కష్టసహిష్ణుత! ఇవియే భారతదేశమును రక్షింపగలవు. ఏదోపనిచేయవలెనను నెప మున జేయబడు నెన్ని పిరికిపేషములైనను భారతదేశములో నూతన వికాసమును నూతనశక్తిని ప్రజ్వలింపజేయజాలవు. నేనే సాహసిం చెదను. నేనే కష్టము లనుభవించెదను. నేనే నాయసువులను మాతృ పీఠమున బలియొసర్చెదను. అప్పుడుడే నే నితరులనుగూడ సాహసిం చుటకును కష్టముల ననుభవించుటకును నిర్బంధింపగలను."

ఇట్లు సావర్కారాత్మపరీక్షగ్నితప్తుడై, కృతనిశ్చయుడై యచ్చోటును వీడి స్నేహితుల నొప్పించి లండనుకు బయనమయ్యెను.

ఆతనికి పారిసులోని స్నేహితులందఱును గొప్ప వీడుకోలు నిచ్చిరి. సావర్కారును అసిధారామార్గము దొక్కెను అతడు పారిసును వీడెను. ఫ్రాన్సు సరిహద్దులను దాటెను. స్టీమరునెక్కి యింగ్లీషు కాలువను దాటి నతడు ఇంగ్లండుతీరమున జేరి లండనుకేగు రైలు నెక్కెను. ముందు రానున్న యుపద్రవము నతడు గుర్తింపకపోలేదు. రైలు లండను సమీపమునకు వచ్చుచుండెను. ఇదివఱకెన్నడును లేనట్లతనిని రక్షకభటులు వెంటనంటుచుండిరి. రైలు లండను చేరెను. సావర్కారు తన బండిలోనుండి తొంగిచూచుచుండెను. "అడుగో! అడుగో! అతడే సావర్కారు!" అను కేకలు వినవచ్చెను. ఇంతలో గూఢచారపటాలమొకటి యాతనిని సమీపించెను. అప్పుడు రైలు దిగెను. వారతనిపైబడి గట్టిగాపట్టి బంధించి వారంటును జూపించిరి. అతడు పోలీసువశమున గొంపోబడెను.

వెంటనే లండనునగరమంతట నీవార్త దవానలము వలె బ్రజ్వలించెను. "ఇతరులకు సంభవించినప్పుడు దేని వారినిశ్చలదేశ భక్తికి నిజమగు నగ్నిపరీక్షయనియు, వారి నిరంతరకృషియొక్క మహాప్రసాదమనియు జెప్పుచుంటినో యట్టిదే నేడు నీకును సంభవించెను. వీనినివలె బ్రవర్తించెదవుగాక" అని తనకుదానే సంబోధించుకొని వెన్నిచ్చి పారిపోవనియు నుపద్రవముల కితరులను బురికొల్పి తాను వెనుకనుండెననియు మొదలగు నేరముల నెట్టి శత్రువైనను దనపై నిక మోపజాలడను నిశ్చింతతో నతడారాత్రియంతయు గాఢనిద్ర నొందెను.

మరునాడు మేజిస్ట్రేటు కోర్టులో విచారణ జరిగెను. కోర్టు అంతయు ప్రజలతో నిండిపోయెను. సావర్కారును దీసికొని వచ్చినప్పుడు హర్షధ్వనులు చెలరేగెను. చివరకాతనిపై యభియోగము తేబడి బ్రిక్స్టను జయిలులో బంధింపబడెను. జయిలులోనుండగా నతని యనుచరు లతనినెట్లైన రక్షించుట కనేక ప్రయత్నములను జేసిరి. ఫ్రెంచి, ఐరిషు, జర్మను, ప్రజలేగాక యూరపు, అమెరికాలలోని ప్రజలందఱును యీకేసు విచారణ యెట్లు పరిణమించునోయని చూచుచుండిరి. పోర్చుగీసు, చీనా, యీజిప్టు, ఐరిషు పత్రి

కలన్నియును సావర్కారు జీవితమునుగూర్చియు, భారతస్వాతంత్ర్య పోరాటమును గూర్చియు ప్రసిద్ధికెక్కిన వ్యాసములను వ్రాసెను. ఇంగ్లీషు కోర్టు లతనిని ఇంగ్లండునుండి భారతదేశమునకు గొంపోవు నట్లు విధించెను. ప్రీవికౌన్సిలు అప్పీలు వృథాయయ్యెను. కాని విప్లవపక్షమువారు మాత్రము తమ ప్రయత్నముల నెంతమాత్రమును విరమింపక విచారణకొఱకు గొప్ప నిధిని బోగుచేసి శిక్షతగ్గుటకు సర్వప్రయత్నములను జేయుచుండిరి.

సావర్కారుపై శిక్షవిధింపబడుటతోడనే యత డైన్యో యొక్క యుత్తరమును తన వదినెగారికి జయిలులోనుండియే పంపించెను. గతవత్సరముక్రితమే యామె భర్త దేశాంతరవాస శిక్ష నొందెను. ఆమె యల్లారుముద్దుగా బెంచి పెద్దవానిని జేసిన నారాయణసావర్కారుకూడ యామెకు దూరమైపోయె. ఎప్పుడో వచ్చు నని తనపై నింపెడంతయాసపెట్టుకొని యామె దినములను గడుపుచుండ చివరకు తను నిర్బంధింపబడుటయే గాక యురిస్తంభముపై గూడ పోవ సిద్ధముగానున్న సంగతి నాధీరస్వాంతకు తెలియజేయు టెట్లు! ఆమెగుండె తాళ్లు టెట్లు? ఎట్లైన నతడు వ్రాయబూని దానికి "నావిల్లు" అని నామకరణమిడెను.

..—♦ నావిల్లు లేక మనోరథము ♦—

అది వైశాఖమాసము. పైన గగనవీథియు గ్రింద సౌధతలమును షోడశకళాపరిపూర్ణదరహాసత చంద్రికాంతిలో నానందస్నాన మాచరించుచుండె, చిరంజీవిచే ననుదినము నత్యాదరమున జలకమాడింపబడుచున్న మల్లికామతల్లి పుష్పసౌరభముతో హాయి గొల్పుచుండెను.

వసంతకాల సెలవులకు స్నేహితులును, సహాధ్యాయులును, బరిచయులును, సంబంధులును మనయింట గూడుచుండిరి. ఆయుదార యువకబృందమును గీర్తికాంత వరించియుండెను; వీరకాంత పరమపవిత్రయను దూతికాపరిరంభణములచే వారి నోలలాడించుచుండెను.

వారిహృదయాంతరాళమునుండి ప్రేమ యుప్పొంగుచుండెను ఉదారాశయములతోను, ధైర్యసాహస కార్యాచరణములలోను భరితమైన వాతావరణమునే వారెల్లప్పుడును లోగొనుచుండిరి. అచ్చట నున్నతమై; విస్తృతమైన వృక్షరాజములను సుకుమార లతావలభులు బెనగొనియుండెను పక్షులందఱు నా యారామమును 'ధర్మశాల' యని ప్రేమతో బిలుచుచుండెడివారు. నీసుకుమార పల్లవరాగపాణిద్వయ మాహారము నొడ్డించుచుండ భక్ష్యములన్నియును మరింత మధురతరము లగుచుండెడివి. పైన పున్నమచంద్రుడు ముదము గూర్చెడివాడు. స్నేహితులు, కుటుంబములు మొదలగు మనమందఱమును గొంతసేపు దీర్ఘాలోచనలు సలుపుచు గొంతసేపుద్రేకపూరితములైన సంభాషణలలో మునుగుచు చాలకాలము గడుపుచుండెడివారము. ఒకపరి మన మయోధ్యరాముని వనవాస విభాదచరిత్రమును వినుచుందుము; ఒకసారి యిటలీ స్వాతంత్ర్యక ధనోద్రేక సంరంభులమై యుందుము. ఒకతూరి తానాజీ, చిత్తూరు బాజీ, నానాసాహేబు ప్రభృతుల యమృతవిజయఘుటికలను మ్రింగుచుందుము. కన్నీటిధారలు కాలువలై పారుచుండ దురదృష్టవంతురాలైన మన దేశమాతయొక్క పతనహేతువులను విస్పష్టముగా నారయుచుండుట; ఆమె యొక్క సంపూర్ణమోక్షణముకొఱకతి జాగ్రతతో, వేయికన్నులతో దయారు చేయబడిన వివిధ పథకముల సమన్వయము; ఆమెయొక్క ఖేదములను, దారుణపరిణాములను జూపి యనేకమంది యువకుల నుదారాశయముల కుద్రేకపరచి, మేలుకొలిపి వారిలో నుత్తేజమును గలిగించుట;—

ఆ సంతోషదినములు; ఆమిత్రమండలి; ఆపి నీలాకాశము; ఆపున్నమచంద్రుడు; ఆయద్భుతతృష్ణ!; ఆవీరక్రియాకలాపానురక్తి మనల నందఱ నుద్బోధపరచి విపత్పరంపరల నాలింగన మొనరింప జేసిన యాదివ్యాశయము!

ఇవన్నియు నీస్మృతిపథమునకు వచ్చుచున్నవా? ఆపరస్పర శపథములును, ఆపవిత్ర ప్రమాణములును, అయిపరితిహతపరితము లును పరాత్పరుని సైన్యములో దీక్షితులైన యావీరభటావళియు నీకు

జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నవా? బాజీవలెనే యుద్ధముచేసి రణాంగణమున వీర
శయనము నలంకరింప శపథముబూనిన యువకులును, వారిని బరీ
క్షించుచు ప్రోత్సాహించుచు రసపుత్రి కన్యకలవలె నాత్మసమర్ప
ణమును సేయబూనిన కన్యకలును జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నారా?

గ్రుడ్డివారమై మనమీపనికి బూనుకొనలేదు! యుక్తి, చరిత్ర,
మానవస్వభావములు అను ప్రదీప్తకాంతిపుంజములలో పరిశోధించి
జీవితమును సార్థకము చేసికొనబూనువారు దానిని సమర్పణచేయ
వలెననెడు సంపూర్ణజ్ఞానముతోనే మన మీదుఃఖములను జేపట్టి
యాపరాత్పరు ననుసరించితిమి! ఆశపథములను, ఆప్రమాణములను,
ఆదీక్షలను, ఆమిత్రమండలిని, ఆసహచరులను ఒక్కసారి మనోఫల
కమున నిలిపి వర్తమానమును గూడ నొక్కసారి తిలకించుము!
పన్నెండు వత్సరములైనను యింకను జరుగలేదు! ఎంత పనిని
సాధించితిమి! ఈదృశ్యమంతయు జాల ముదావహముగనేయున్నది!

౨

సేతుసీతునగమధ్యస్థదేశమంతయు నొక్కసారిగాఢనిద్రనుండి
మేల్కాంచెను! ఆమె (దేశమాత) ముష్టిచెంబును విడిచిపెట్టి పౌరు
షమును జూపెను! కత్తి ఝుళిపించెను! వేనవేలు నిశ్చలభక్తు
లాపరాత్పరుని సేవించుటకు వచ్చుచున్నారు! యజ్ఞకీలలు హావిర్భా
గముల కొఱకు భీకరానేక దందహ్యమాన జిహ్వలను దెరచుకొని
విజృంభించుచున్నవి! యజ్ఞమును బరిసమాప్తినొందించుటకు బద్ధ
కంకణులైన యో భారతయువకులారా! అగ్నిపరీక్షకు సమయ
మేతెంచినది! దుష్టశక్తులను నాశనముచేసి కళ్యాణమును సమకూర్చు
టకు బ్రజ్వలించుచున్న యీప్రతాపాగ్నిలో నాహుతియగు ప్రథ
మేంధనము లెవరు? అను నగ్నిపరీక్షను శ్రీరాముడు తన భక్తుల
కొసగినపుడు మనవంశము ముందుకు దుమికి "ఇదిగో! మేము సిద్ధ
ముగా నున్నారము! ప్రజ్వలితజ్వాలలలో మమ్ము ప్రథమమున
హోమముచేసి కృతార్థులను జేయ ప్రార్థించుచున్నాము!" అని
శపథము చేసెను.

"ధర్మరక్షణార్థమై మేము కృషిచేసెదము; దానికొఱకెన్ని
సారులైనను జనిపోయెదము!" అని శపథము బూనితిమి! "మన
మగ్నికీలలలో బ్రవేశించుచున్నాము! మన ప్రతిజ్ఞలను మనము

[illegible]ప్రకొంటిమి. ” దేశమాతను స్వాతంత్ర్య సింహాసనముపై తిరుగ బ్రతిష్ఠించుటకు కామె ధ్వజముననే ప్రాణమును పోవువఱకును బోరెదమనిన నాటి ప్రతిజ్ఞలు నెఱవేఱెను! నాయాత్మ తృప్తి జెందినది! మనలో నున్న స్వార్థము నిట్లు మన కండ్లముందరనే భస్మీపటలము జేయుటకు దగినశక్తి నొసగిన పరాత్పరుడు మనలను ధన్యులను జేసెను! మనము మన ధర్మమును నెఱవేర్చుచు రణరంగమున గూలితిమి! మనజన్మ తరించినది!

3

తల్లీ ! దేశమాతా ! నా యాలోచనల నన్నిటిని నేను నీకే సమర్పించితిని! నావాక్కును నాయనర్గళవాదనా కౌశలమును నీపాదములకే యానవెట్టితిని! జననీ నావీణియు నిన్నుగురించియే గానము జేసెను. మాతా ! నాలేఖిని నిన్నుగురించియే వ్రాసెను.

నాయారోగ్యమును, నాయైశ్వర్యమును నీపదకమలములందే హోమము జేయబడినవి. కండ్లు కాయలు కాచునట్లు నారాకకై యెదురుచూచుచున్న నాచిన్నారి గృహలక్ష్మియొక్క విచారకలుషితచూపులు గాని, పసికూనలయొక్క మందస్మితకాంతులు గాని, యేకాకినై, దిక్కులేక బిక్కుచిక్కి యుపవసించియున్న నావదినెగారి నిస్సహాయత గాని నీఘనదుంధుభుల యాహ్వానమునుండి నన్ను మఱలింపజాలవాయెను.

ధైర్యరాశి, ప్రతిజ్ఞాధురంధరుడు, కోమలహృదయుడు, ప్రేమస్వరూపుడు నాజ్యేష్ఠసోదరుడు నీకొఱకే బలియొసంగబడెను! నాచిన్నతమ్ముడు సుకుమారగాత్రుడు, అల్లారుబిడ్డడు మాయన్న ననుసరించి యగ్నిజ్వాలలలో బ్రవేశించెను! తల్లీ ! ఇక నేను మిగిలితిని! ఇప్పుడు నేనుగూడ నీయూపస్తంభమునకు బంధింపబడిన యజ్ఞపశువును ! కాని యివి యొక లెక్కకాదు ! మేము సోదరులము మువ్వుర మైతిమిగాని యేడుగుర మైనను వారినందఱ నీకొఱకే బలి యొనర్పకుందునే !

ఆమెకు ముప్పదిమూడుకోట్లమంది ముద్దుబిడ్డలు గలరు. కాని ధర్మాగ్రహానలదగ్ధులై యామెకొఱ కాత్మసమర్పణ మొనర్చువారగ అమృతులు ! నిత్యజీవులు ! కాలరహితులు ! మొదలంట నరికివేయ

బడిన మన వంశవృక్షము మరింత వ్రేళ్లుబారి యమోఘజీవసత్త్వముల జేకూర్చుకొని నిత్యఫలపుష్పభరసమన్వితము కాకుండునే!

౪

ఒకవేళ నది యట్లు విజృంభింపక తదితర నశ్వరములవలె నశించి విస్మృతిపరాగమున గలసిపోయిన నేమికొదువ! మనము మన శపథములను నిర్వహించితిమి. దుష్టశిక్షణ, శిష్ట విజయముల కొఱ కాత్మార్పణ మొనర్చితిమి. మన కదియే చాలును. త్యాగమే విజయము.

తల్లీ! దేశమాతా! మాకా పరాత్పరుడు ప్రసాదించిన సర్వస్వమును ప్రాణములతోసహా నేడు నీకర్పించితిమి. ఇకముందు మాకత డేదేని యొక తృషితము నిచ్చునో దానినిగూడ నీపదకమలములకే యానవెట్టుచున్నాను.

సోదరీ! నీ వీ విధముగ నీతలంపులను బరీక్షించుకొనుచు, విచక్షణ చేసికొనుచు మన వంశప్రఖ్యాతిని, సాంప్రదాయములను గాపాడుము.

మన స్వధర్మ నిర్వహణమం దప్రమత్తురాలవై యుండుము.

కైలాసగిరియందు సమానతపశ్చరణమునొనర్చిన యుమాసతియు కదనరంగోన్ముఖులై బాలస్మితములతో నగ్నిప్రవేశము నొనరించిన యాచిత్తూరు రసపుత్రకన్యకలును నీ కాదర్శకాంత లగుదురుగాక; నీవొక వీరాగ్రేసరుని సహధర్మచారిణివి! హైందవనారీమణుల ప్రసిద్ధికెక్కిన యాత్మబలమును, ధైర్యసాహససంపత్తియు నింకను వారిలో మొక్కవో లేదనియు, విస్మరింపబడలేదనియు రుజువు చేయునట్లు వీరకాంతచందమున వెలయుదువుగాక!

ఇదియే నీకు నాతుదిపలుకు! ఇదియే నామనోరథము! నీకు శుభమగుగాక! సోదరీ! నీకు శుభమగుగాక! నాభార్యకు నాప్రేమను దెలుపుచు నిట్లు వప్పజెప్పుము. గుర్రిడ్డివారమై మే మీమార్గమున పడిపోలేదు; పడిపోవుటలేదు. ఈప్రపంచయాత్రాసర్వఘట్ట పరిసమాప్తికొఱకు మృత్యుసానువుల నంటిపోవలెనని యుక్తి, చరిత్ర, మానవస్వభావమునుగూడ చాటుచున్నవి. ఈజ్ఞానముతోనే మేము రిత్తస్తంభముల నాలింగనము చేయుచు భగవాను ననుసరించితిమి—

1910వ వత్సరమున సావర్కా రింగ్లండునుండి భారతదేశము

భారతదేశమునుండి ప్రత్యేకముగ రప్పింపబడిన జెట్టీలవంటి
గట్టి సిబ్బందితోను, ఆంగ్లదేశములో తయారైన పిడుగువంటి
యుద్యోగులతోను, సావర్కారును భారతదేశమునకు గొంపోవ
నిశ్చయింపబడెను.

ఓడ ప్రయాణమును సాగించెను. కాని సావర్కారూర
కుండలేదు. అతడెట్లైనను దప్పించుకొని పారిపోవుటకు మార్గముల
నారయుచుండెను.

అతడు తన ధర్మములను నెఱవేర్చెను. తన రంగమునుండి
పారిపోలేదు. సరికదా యత డగ్నిహోత్రమధ్యమునకు దుమికెను.
శత్రుమధ్యమునుండి తప్పించుకొనుటే మగతనము. తానట్లు చేయ
గలిగినచో కష్టములనుండి పలాయనుండయ్యెనను యపవాదరూపు
మాయుటేగాక దన యనుచరులలో నెట్టి యవినీతికి నాస్పదము
లేకుండజేసి యత డింకను మహోత్కృష్టకార్యములను నెఱవేర్చు
టకు నావకాశమును గల్పింపగలడు? తానిట్లు శత్రువులను జయ
ప్రదముగా నోడించినచో విప్లవోద్యమమునకు మరింత వన్నె దెచ్చి
నవాడై ప్రపంచవాసులనందఱను దన యుద్యమమువైపున కాకర్షిం
చినవాడగును. తాను పారిసునుండి యింగ్లండుకు తిరిగివచ్చుటను
గూర్చి యనేక చిత్రవిచిత్రకథలు బయలుదేరెను. పోలీసువారి
మాయలోబడి తిరిగివచ్చినాడని పోలీసులు డంబములు కొట్టుచుండిరి.
అత డెట్లైనను దప్పించుకొనినచో నట్టి డంబములన్నియును బయట
పడగలవు. బ్రిక్స్టనుజయిలులోనుండగనే యతనిని తప్పించుటకు
బ్రయత్నములు జరిగెను. కాని యవి నిష్ఫలములయ్యెను. అప్పుడత
నికి స్నేహితులుండిరి. కావలసినంత ధనసహాయముగూడ కలదు.
ఇప్పుడో! ఓడపై తోడునీడలేక, పలుకాడుటకు బక్షికైనను సాధ్యము
కానట్లు సిబ్బందియెప్పుడునతనిగంటికి రెప్పవలె గాచుచుండ పారిపోవు
టెట్లు? బయటకుపోవునప్పుడుకూడనతనిపైనింగ్లీషుపోలీసులు కాపలా
యుందురు! ఇక పోవుటెక్కడికి? అత డుపద్రవకారుడనియు
నతని వెనుక చాల బలము గలదనియు, వారు సర్వమును త్యజించి
యతని నెట్లైన గాపాడసాహసులనియు రక్షకభటులకు దెలియును.
కనుకనే వారతనిని నిమిషమైనను విడిచిపెట్టక సర్వమును కట్టు
దిట్టము చేసికొనిరి. కాని యెన్నియున్ననేమి? సావర్కారు సం

కల్పిశక్తి కినుపసంకెల లాటంకములుగాలేదు ! అత డనేకసారు లతిచమత్కారముగా దప్పించుకొనుటకు బ్రయత్నించెను. కాని యన్నియు నిష్ఫలములయ్యెను. అతడు విధి కెదురీదుచుండెను. పదిమంది నాయుధపాణులైన సిబ్బందీ తన్ను నిరంతరము గాచుకొని యుండ, వందలకొలది యాంగ్లప్రయాణీకులు వారికి మరింత ప్రోత్సాహమును బలమునుగూర్చుచుండపలు కాదుట కైననుపిలులేక నటు నిటు జరుగుటకైననుస్థలము లేకుండ స్టీమరుపై నొంటరిగా బంధింపబడిన సావర్కారు తప్పించుకొనజూచుట పిచ్చిచేష్టవలె గాన్పించును! తరంగమున కెదురీదుట ఫలప్రదము కాగలదా ?

మొదట స్టీమరు సరాగా భారతదేశమునకే పోవుననిజెప్పిరి. కాని జిబ్రాల్టరు దాటులతోడనే యది ఫ్రెంచితీరమునకు బోవుచుండెను. సావర్కారు మనసున యాశ లుదయింప జొచ్చెను. స్నేహితు లెవరైనను వచ్చి తనకు సహాయమొనర్చెదరని యత డనుకొనెను. స్టీమరు మార్సెలురేవు జేరెను. కండ్లు చిల్లులుపడున ట్లతడు ఫ్రెంచితీరమువైపుకు జూచినను నతనికొక్క స్నేహితుడును గానరాడయ్యెను ! పోలీసు లతనిపై మరింతకాఠిన్యము బూనిరి. అత డెచ్చటకును గదలుటకైనను వీలులేకుండెను. మలమూత్రవిసర్జనకును స్నానమునకును మాత్ర మత డొంటరిగా విడిచిపెట్టబడును. అప్పుడు కూడ రక్షకభటులు బయటనుండి వానిని బరీక్షించుచుండుదురు. వారు పైనుండి యొకభూతద్దముతో లోపలనున్న సావర్కా రేమిచేయుచుండునోయని జూచుచుందురు. ఇట్టి విపరీతపరిస్థితులలో గూడ సావర్కారు రెండుసారులు పారిపోవుటకు బ్రయత్నించి విఫలమనోరథుడయ్యెను;

తెల్లవారుచుండెను. ఓడ యిక ఫ్రెంచితీరమును విడిచిపోవలసిన సమయము వచ్చుచుండెను. ఈతీరము దాటిపోవునేనియిక సావర్కారు కెట్టియాశయు నుండజాలదు. కడసారి యవకాశము దాటిపోవుచున్నది. కాని యేమి చేయుట ? ఆంగ్లోద్యోగులిద్దరును నిద్రపోవుచుండిరి. సిపాయీలుమాత్రము కండ్లు తెరచుకొని యతనిని గాచుకొని యుండిరి.

అత డనేకసారులం తనలో దానిట్లు యోచించుకొనెను; “ఇట్టి విషమపరిస్థితులలో నపజయమే నిశ్చయము. వందలకొలది విదేశీయులమధ్య సహాయము చేయుటకొక్క స్నేహితుడైన లేక శత్రుగణమధ్యమునుండి స్వేచ్ఛను బడయుటెట్లు? తప్పించుకొనుటలో నపజయమే సంప్రాప్తించిన యెడల నిక నిరక్షకభటుల చేతులలో ననుభవింపవలసిన యమబాధలను వేఱుగ జెప్పవలయునా? వారి వశమునుండి పోజూచినందులకు వారుగ్రమూర్తులై రాక్షసావతారములను దాల్చి నను కండకండలుగా జీల్చివేయుదురు.” ఇంతవఱకును సావర్కారు తన విప్లవకలాపము నంత నతిచాకచక్యముతో నడిపించుకొనుచు వచ్చెను. గొప్ప నేరములను మోపుట కతనిపై నెట్టి సాక్ష్యమును గానిపించుటలేదు. పోలీసువారిచే బలవంతముగ నతని యనుచరులనుండి తీసికొనబడిన సాక్ష్యములను జూచినను నతని కేడు వత్సరములకన్న శిక్ష విధించుట కవకాశము లేదని గొప్పగొప్ప న్యాయవాదులే తమ యభిప్రాయముల నిచ్చిరి. కాని యీతప్పిదము పరిస్థితులను మఱింత విషమావస్థకు దీసికొని రాగలదు. “కాని జయించినచో భారతవిప్లవోద్యమపక్షపుఖ్యాతి ప్రపంచమంతటను మారుమ్రోగును. దీనిని వినుటతోడనే యూరపు విభ్రమజెందును. అభినవభారతినాయకుని ప్రభుత్వమువారొక రయిలుబండిని బట్టినట్లు మాయచేసి పట్టుకొనినారనువదంతి నశించును. ఇదివఱకేవ్యక్తియు ప్రభుత్వమున కింతటి ధనవ్యయమును కలిగించియుండక పోవుటేగాక నాంగ్లప్రభుత్వబుద్ధికుశలత యంతయు నిర్వీర్యమయి యూరపులో నవ్వులపాలుగావలెను. నా కేసహాయమును నేనొక్కడనే సాహసించెదను. ఇది ప్రాణముల నొడ్డవలసిన సమయము. జయాపజయములచింత నాకేల! భారతస్వాతంత్ర్యగంగమున జివరవఱకును బోరుసలిపితినను మనస్సంతుష్టియే నాకు జాలును! ఒకవేళ నన్ను పారిపోవుటలో గాల్చిచంపివేయుచో నిక నంతకంటె గావలసినదేమున్నది. అభినవభారతసంఘనాయకుడైన నేనండమానుదీవులలో గుందుచు కుళ్ళుచుండుటకంటెనో లేక యురిస్తంభముపై ప్రాణము గోల్పోవుటకంటెనో యీవిధముగా జంపబడుట మహోత్కృష్టము. కనుక నేను సాహసింపవలెను.”

కాని ఓడ యిక పోవలసియున్నది తెల్లవారనున్నది. ఆదియే సమయము. ఈ తరుణము దాటిన నిక నిరుపయోగము.

అతడు రక్షకభటులను బిలిచి బయటికి పోవలయునని జెప్పెను. వారు ప్రధానోద్యోగిని లేపిరి అతడుగూడ ఖుషీతో వచ్చెను సావర్కారు స్నానముచేయు గదిలోనికి బోయెను. ఆ గదికొక యద్దము మర్పబడెను. రక్షకభటులు పైనుండి యాతడు లోపల నేమిచేయుచున్నదియు నొక భూతద్దముతో జూచుచుండిరి సావర్కారు కీపం గతియంతయు దెలియును. అతడటునిటు జూచెను అందులో నతని కొక రంధ్రము గాన్పించెను. కాని యచ్చటకు బోవుటెట్లు? రక్షకభటు లతనిని సైతానువలె జూచుచున్నారు. అతనియొద్ద నొక యంగరకా మాత్రమున్నది. దాని నతడా యద్దముపద్ద నున్న కొయ్యకు దగిలించెను. ఆది యద్దముపైబడి రక్షకభటుల దృష్టి కడ్డమువచ్చెను. ఇదే సమయమనుకొని సావర్కా రా రంధ్రములోనికి దుమికెను. ఈవూరుకూడ నతడు తప్పిపోయెను. [illegible] లజ్జా, భయము లతనిని [illegible] వెంటనే ధైర్యమును దెచ్చుకొని "శ్రీ[illegible] నిశ్చయమునకు సాధ్యపడదు." అని [illegible]కొని మరల ప్రయత్నించి రంధ్రము లోనికి దుమికెను. ఈసారి రక్షకభటుల దృ[illegible] పెట్టికి వెంటనే వారు తలుపుగుంజిరి. కాని సావర్కారు [illegible] గడియ వేసికొనెను. వారు తలుపులను బగులగొట్టిరి ఏమిలాభము! సావర్కారప్పుడే సముద్రములోనికి దుమికెను. రక్షకభటు లతనితో దుముకుటకు సాహసింపలేక పోయిరి వారు వెంటనే రివాల్వరులను బేల్చిరి సావర్కారా చప్పుడు విని నీళ్లలోమునిగి యీదుకొని బోవుచుండెను. వెంటనే స్టీమరు మీదనుండి యొడ్డునకు వంతెన వేయబడెను. ఓడలోని జనమును, యుద్యోగులును గొల్లుమని క్రిందకురికి నలుదిక్కులు పరుగెత్త నారంభించిరి. సావర్కారు కొంతసేపు మునిగి వారికి గాన్పింపకుండ బోవుచుండెను. ఇట్లతడు ఫ్రెంచితీరమును జేరెను. కాని తీరమునుండి సముద్రములోని కెత్తైనగోడ కట్టబడెను ఆగోడలను దాకివచ్చో ఫ్రెంచితీరములను జేరవచ్చే, ఆంగ్లేయోద్యోగులును తదితరులును కేకలు వెట్టుచు తరుముకొని వచ్చుచుండుట నతడు చూచి తీరమునకెక్కి పా

పోవలెనని గోడల కెగబ్రాకెను కాని మొదటిసారి విఫలమనోరథు డయ్యెను. మిత్రమేల సంఘసభ్యు లందరును వీరపరిశ్రమలం దారితేర వలెనన నొకవిధి యుండెను. ఆవిధిప్రకారము నాయకుడైన సావర్కారుకూడ కొండల నవలీలగా లంఘించుచుండెను. అదియే యిప్పుడతనిని రక్షించెను అతడు రెండవసారి ప్రయత్నించి తీరముజేరెను. శత్రుపాశములనుండి తప్పించుకొంటినను జ్ఞాన మతని యా వేదనను తగ్గించెను. అతడు ఫ్రాన్సుతీరపు స్వాతంత్ర్య వాయువుల బీల్చెను. అవి వానికి హాయిగొల్పెను! కాని యుద్యోగులింకను వెనుకనుండి తరుముకొనివచ్చుచునే యున్నారు. "దొంగను పట్టుకొనుడు" "దొంగను పట్టుకొనుడు" అని వారు కేకలిడుచు, నట్టహాసముచేయుచు సావర్కారును సమీపించుచుండిరి. మూక యంతకంతకు హెచ్చుచుండెను. ఉద్యోగుల ధోరణి జూచిన ఫ్రెంచితీరమును చేరిన మానవునకు ఫ్రెంచిన్యాయమే వర్తింపవలెనను న్యాయమును గాలి కెగురగొట్టి దౌర్జన్యమును బ్రయోగింపనున్నారని యతడు గ్రహించెను శత్రువు లతనిని మూడు వైపులనుండి ముట్టడించుచుండిరి అతడు జీవరవరకు బోరినగాని లాభము లేదని గ్రహించి ఫ్రెంచిపోలీసు లెచ్చటనైనను గాన్పింతురేమోయని యిటునటు జూచెను ఒక్కడును గాన్పింపరైరి! సముద్రపుటీత; గోడల కెగబ్రాకుట; మృత్యుదంష్ట్ర కరాళమునుండి తప్పించుకొను సాహసకార్యములలో నుండు గుండెదడ; మొదలగు నన్నింటిచేత నెంతయలసియున్నను. క్రూరమృగపంక్తిచే దరుమబడు లేడివలె నతడు రిపువ్రజబరు వెత్తజొచ్చెను ఇట్లతడొక మైలుదూరము వరకు బరుగెత్తెను. ట్రాముబండ్లు పోవుచుండెను. అతడు వాటిని సమీపించెను. కాని యేమిలాభము! ఒక్క స్నేహితుడైనను కాన్పింపలేదు! అతనివద్ద నొక్కపైసయినను లేకుండెను. ఒక్క పెన్నియున్నచో నతడు శత్రువింకను జాలదూరమున నుండగనే ట్రాములో నెక్కి యుడాయించెడివాడు! ఒక్క పెన్నీ! ఒక్క పెన్నీ! సావర్కారును రక్షించుటకొక పెన్నీ చాలును! కాని ఆపెన్నీ నిచ్చువారెవరు! మాతృదేశమును, దనప్రజలను వీడి,, దేశముకాని దేశములో ననేకవేల మైళ్లదూరమున సాయుధపాణులైన విదేశీయులచే దన మాతృదేశశృంఖలావిచ్ఛేదముకొరకు కాతడొనర్చిన మహాపరాధమున కడవిమృగములచే

వేటాడబడు హరిణశాబకమువలె వేటాడబడుచున్న యీభారత యువకున కొక్క పెన్నీ నిచ్చువారెవరు! ఒక్కడును గాన్పింపడు!

కొంతమంది ఫ్రెంచికూలీలు దమతమపనులకు బోవుచుండిరి. "దొంగను పట్టుకొనుడు" "దొంగను పట్టుకొనుడు" అను కేకలువారికి వినిపించెను. చింకిగుడ్డలను ధరించిన యొకయువకుని రజిత, స్వర్ణధారులైన నాంగ్లోద్యోగులు దరుముకు వచ్చుటను జూచి యతడొక స్టీమరు లాస్కారయి యుండుననియు, నేదియోతస్కరించి పారిపోవు చున్నాడనియు వారు తలంచి తాముకూడ వానిని దరుమనారంభించిరి కాని సావర్కారుచిరులేడివలె పరుగెత్తుచు "పోలీసు" "పోలీసు" అని బిగ్గరగా కేకలిడెను ఫ్రెంచియధికారుల చేతులలో బడకుండగనే తన్ను బలవంతముగా నెత్తుకొని పోవలెనని యాంగ్లాధికారు లాశించుచున్నట్లు సావర్కారు కనిపెట్టెను ఇంతలో నొక ఫ్రెంచి పోలీసు సావర్కారుకు గాన్పించెను. సావర్కారు వానిని సమీపించి తాను దొంగకాననియు, తానొక భారత రాజకీయ ఖైదీయనియు, ఫ్రెంచి తీరమును జేరుటతోనే యతను స్వతంత్రు డయ్యెననియు, నాంగ్లోద్యోగు లతనిని బలవంతముగా నిర్బంధించి తీసికొని పోజూచుచున్నారనియు, వెంటనే తన నొకమేజస్ట్రీటునొద్దకు తీసికొని పోవలసినదనియు వచ్చియురాని ఫ్రెంచిభాషలో నతనికి జెప్పెను అమామూలు వీధిపోలీసున కింతపరిజ్ఞాన మెక్కడగలదు! ఇవేవియును వానికర్థం కాలేదు! ఇంతలో నాంగ్లోద్యోగులు వచ్చి సందేహించుచున్న యా పోలీసువానిపై వెండి, బంగారములను గుప్పిరి, దానితో పోలీసు కన్ని సందేహములును పోయి సావర్కారు నాంగ్లాధికారులకు వప్పగించెను. కాని సావర్కారుమాత్రము సాధారణముగా లొంగువాడు కాడు. అతడు వారి నందరను ధిక్కరించి చివరవరకును బోరుచు బలవంతముగా డజనులకొలది మనుష్యులుబట్టి స్టీమరులోనికి లాగుకొని పోవువరకును బోరుచునేయుండెను. ఇంతలో నొక యుద్యోగి వెనుకనుండి సావర్కారు నెత్తిమీద నొకవ్రేటువేసెను. అతడు రివ్వున సింహమువలెవానిపైకురికి "ఏమిజరిగినను జరుగును గాక మీలోనొక్కరినైనను బలిపుచ్చుకొనినగాని నేనుజచ్చువాడను గాను" అనిగర్జించెను అంతటితో నధికారుల దుర్నయములు కొంతవరకు శాంతిజెందెను.

సావర్కారు మరల బంధింపబడెను. ఆతడు పూర్తిగా నలసి పోయెను; నోట మాటరాకుండెను; ఊపిరి తిరుగకుండెను; క్షయ వ్యాధి మరల తలసూపునట్లు గాన్పించెను; అజీర్ణమువలన గొంత మనోవేదన గలిగెను; [illegible] [illegible] సంభవించునను భయము దోచెను; తమ్ము బెట్టిన బాధలకు పగదీర్చుకొందుమని యధికారులు బెదరించుచుండిరి. స్త్రీ [illegible] [illegible]; పారిపోవలె ననెడు యాశ లన్నియు వృథయయ్యెను: రాత్రి [illegible]డెను. రేయింబవలు లతనికి సంకెలలు వేయబడెన, బయటకు బోవునపుడు గూడ వారతనిని రెండు ప్రక్క లను బట్టుకొని యుండెడివారు నాలుగడుగుల గదిలో నతడు కూర్చొనవలెను; నిలువవలెను; యిటునటు దిరుగాడవలెను; సూర్య రశ్మికూడ యతనికి గరవయ్యెను; అధికారులు క్రోధానలములను గ్రక్కుచు దూషించుచు భయపెట్టుచుండిరి ఒకకత్తి యతని యెదుట వ్రేలాడ గట్టబడెను అతని సమీపముననున్న నొకకొయ్యపై దట్టింపబడిన రివాల్వరుతో నొకపరాయి సిద్ధముగా నుంచబడెను. ప్రయాణీకులం దఱు నచ్చోటును వీడి యారాత్రి మరియొకచోటుకు బోజొచ్చిరి; అధికారులు చేయనున్న దుండగముల కివి సూచనలని సావర్కారు గ్రహించి రానున్న విపత్తునకు సిద్ధపడియుండెను.

రాత్రియంతయు సావర్కారు మేల్కొనియే యుండెను; కాని కండ్లుమాత్రము మూతలువడు చుండెను. ఒక యధికారి సావ ర్కారుపై రూక్షవీక్షణములను బరపి "ఈసావర్కారుజాతి యెట్టి జాతియోగదా" యని హుంకరించెను సావర్కారు కన్నులవిప్పి చూచి యూరకుండెను. ఊరకుండుటచే నతడు లొంగిపోయెనని అధి కారి భ్రమపడి తిట్టుట ప్రారంభించి యమబాధలకు పాల్జేసెదమనిభయ పెట్టెను. సావర్కారు చటాలున లేచి యిట్లనెను. "చంపెదము, పొడిచెదము అను పెద్దపెద్ద కబుర్లు చెప్పవద్దు. విప్లవ మని మీరు పిలుచునట్టి యుద్యమము నేనాడు నేను ప్రారంభించితినో యానాడే మొట్టమొదట నాకొంపనంటించుకొని నాచుట్టు ప్రక్కల నున్నవారి కొంపలను గూడ నంటింప నారంభించితిని. ప్రాణములతో నున్నను నామట్టుకు నే నిపుడు జచ్చియే యున్నాను. ముందు వెనుకల నార యని సాహసమే నాకిప్పుడు పరమమిత్రము. మీవిషయము మాత్ర

మట్లుగాదు. మీరింకను జాలకాలము జీవించి పుత్ర, మిత్ర, కళత్రాదులతోడను, ధనకనక వస్తువాహనములతోడను బ్రతుక దలచుకొనిరి. కనుక మీరు నాకెట్టి యపకారమును గావింపబూనినను బాగుగ నాలోచించి చేయగోరుచున్నాను. మీయందరితో నేనొక్కడను బోరాడజాలనని నేనెరుగుదును కాని యిదిమాత్రము మామ్మాటికిని సత్యము మీలో నొక్కరికైనను గడతేర్చినగాని నేను మీచేజచ్చువాడనుగాను" అని చెప్పుటేగాక అవసరమైనచో దనయెదుట వ్రేలగట్టబడిన పరాయిలో దట్టింపబడియున్న రివాల్వరును లాగి తనశత్రువులపై నురుకుటకు గృతనిశ్చయు డయ్యెను. సావర్కారు పెదవుల నుండి యీయగ్నికణములు రాలుటతోడనే కుక్కిన పేనువలె కిక్కురుమనకుండ యూరకుండుటేగాక నాయధికారి వినమ్రుడై సావర్కారు నిట్లు బ్రతిమాలుకొనెను. "నేనుతిట్టుతిట్టు స్వభావము గలవాడనుగాను. ఈయన్నిరోజుల నుండియు నేను మీపట్ల చాల గౌరవముగనే ప్రవర్తించితిని. కాని నాకెట్టి సంకటములను తెచ్చిపెట్టుట మీకు న్యాయమైన పనిగాదు! మీరు నాయుద్యోగమును బోగొట్టి నాభార్యాబిడ్డల నోటియన్నమును బడగొట్టిరి! నా పొట్టపై గొట్టుటచే నేను విచారగ్రస్తుడనై కడుపు మంటచే తొందరపడి తూలుమాటలను జారవిడిచినమాట సత్యమే!"

అంతటనుంచి యధికారుల దౌర్జన్యమును దలపెట్టుట మానివేసిరి. వ్రేలాడ గట్టబడిన కత్తి మాయమయ్యెను. పరిస్థితులన్నియు నిమిషములో మారిపోయెను. ప్రభుత్వ హస్తమునుండి తప్పించుకొనుటయు తన యద్భుత సాహసకార్యము ప్రపంచమంతటను మారుమ్రోగి భారత రాజకీయములు ప్రపంచ సమస్యగా మారుటయు జరుగునని సవార్కారాశించెను చివరకీరెండును గూడ నిష్ఫలములైనట్లతడు తలంచెను. స్టీమరు ఏడెను జేరుసమయమున సముద్ర మల్లకల్లోలముగా నుండెను. అతనిలో గొంతయాశ యుదయించ నతడు సముద్రునిట్లు ప్రార్థించెను. స్టీమరు కొట్టుకొనుచుండెను. ఉష్ణ మధికమగుచుండెను. జీవితము భారముగా కాన్పించెను. ఇక జీవించుట నిష్ప్రయోజనము విజయధ్యానములచే విర్రవీగు శత్రురథచక్రములనలంకరించుటకు నేనొల్లను! మృత్యువా! రమ్ము! సముద్రమా! లెమ్ము!

నీయమోఘ తరంగముల యాలింగనభాగ్యము నాకు బ్రసాదింపుము! నాతీరములకు గొంపొమ్మని నిన్ను నేనొకసారి ప్రార్థించితిని నీవు నా విన్నపముల నాలకించితివి. కాని యది మరింత సంకట ప్రాయమయ్యెను! కనుక నిప్పుడు చనిపోవుట కైనను నాకు దోడ్పడుము. నీయుగ్ర స్వరూపమును నాకొక్కసారి చూపినన్ను నీకడుపున దాచుకొమ్మ! ఈవిధముగా నైన నద్భుతపడి నన్ను చెరబెట్టి హింసింపుచు నాపై బగదీర్చుకొనుటచే దనివి జెందవలెనని యాటలూరుచున్న నా శత్రువునుండి కాపాడుము!"

చివరకు స్టీమరు బొంబాయి చేరెను. చేతులకు సంకెలలను తగిలిచ్చి విచ్చుకత్తులు బారులువెట్టి సావర్కారును క్రిందకుదింపిరి. వెంటనే మోటారులో నెక్కించి యతనినొక రైలుబండిలో తలుపులు కిటికీలు బిగించి నాశికకు దీసికొనిపోయిరి. కేసు అగునరకు నతనిని నాశిక జెయిలులో నుంచిరి; మోకులతో జేతులనుగట్టి రక్షకభటులతనిని నాసిక వీధులలో ప్రజలందరును జూచునట్లు త్రిప్పిరి అతినమ్మకమైన రక్షకభటులను మాత్రమే కాపుంచిరి. సావర్కారుయొక్క సాహస కార్యమప్పుడే ప్రపంచ మంతటను మారుమ్రోగెను. అతని ధైర్య స్థైర్యములను బ్రతివారును గొనియాడ జొచ్చిరి. ఫ్రెంచి ప్రభుత్వము వారు సావర్కారును దమకు తిరిగి వప్పజెప్పవలెనని యాంగ్ల ప్రభుత్వమునకు ఫర్మానాపంపిరి ఎంత కావలాయున్నను జయిలులోనున్న సావర్కారున కీవార్తలన్నియు నెప్పటికప్పుడు వచ్చుచుండెను. మాజినీగారి బాల్డిలకు దలదాచుకొనుటకు జోటిచ్చితిమనియు రాజకీయ స్వాతంత్ర్యము కొరకు బోరాడు నస్వతంత్రజాతులను రక్షించుటకు వీరకంకణమును దాల్చిన జగట్టీలమనియు బీరములను గొట్టు యాంగ్ల రాజనీతి తమ నిరంకుశ ప్రభుత్వ పదతాడనముల నుండి రక్షించుకొన జూచుచున్న భారతదేశ సమస్య వచ్చినపుడెట్లు 'పిల్లిమంత్రములను' గొట్టి యంతర్జాతీయ ధర్మమును విడనాడుటచే యూరపు, అమెరికాలలో నగుబాటుకా దొడ్చెను చీనా మొదలు ఈజిప్టువరకును బ్రపంచ మంతయు సావర్కారు జీవితములతోను చర్యలతోను బ్రతిధ్వనించెను. ఎచ్చటజూచినను సావర్కారు పటములే. అతనిని మాజినీ, కసూతు

మొదలగు వీరులతో బోల్చుచు ఫ్రాన్సులోనున్న పత్రికలన్నియు నతనినెట్లైన ఫ్రాన్సుకు దిరుగ రప్పించుటకు విశ్వప్రయత్నములను, జేసెను. కాని ఫ్రాన్సు జర్మనీలమధ్య వైరము పొసగు ననుభయముచే నింగ్లండుతో గూడ నీ కారణముచే నిట్టిసమయమున వైరము తెచ్చుకొనుటకు జంకి ఫ్రాన్సు అంతర్జాతీయ సభయైన హేగుసభ కీవిషయమును విడనివేసెను. విప్లవనాయకులు కొందరు హేగుసభకుపోయి భారతదేశ సమస్య నన్నిజాతులవారికి నెరుకపరచిరి. జయిలులో నుండియే సావర్కారు పంపించిన వ్రాతమూలము హేగుసభలో పంచిపెట్టబడెను.

ఈ వార్తలన్నియు సావర్కారుకు దెలియుచుండెను "ఇప్పటికి నేను ధన్యుడనైతిని! నావిడుదల విషయమై నాకెట్టి చింతయు లేదు కష్టములను మృత్యువునుగూడ నేనే కోరుకొంటిని నే నాయన్నింటికిని సిద్ధముగనే యున్నాడను కాని నానిర్బంధ మాంగ్లప్రభుత్వమును గజగజలాడించి నాయభినవ భారత సంఘాధ్యక్షపదవిని సార్థకము జేసినదని నేనెంతయో గర్వపడుచున్నాను శెభాష్! ఇటాలియను, రష్యను విప్లవనాయకుల సాంప్రదాయమున కిదియెంత మాత్రమును దీసిపోవునది కాదు! నాయాత్మ శాంతించినది" అనియతడు గర్వపడెను.

సావర్కారును భారతదేశమునకు దీసికొనివచ్చిన యుద్యోగి పదవి తగ్గించి వేయబడెను; ఫ్రెంచి పోలీసువానికి జయిలు ప్రాప్తమయ్యెను. భారతదేశములో విప్లవోద్యమము నణచివేయుటకు ప్రత్యేక ఆక్టు తయారు చేయబడెను. దానికి పీలు లేదు; జ్యూరీ లేదు.

ఇట్టికట్టుదిట్టములతో మూలసిద్ధాంతములు గాలికెగుర గొట్టబడి సావర్కారు మొదలగువారి నేరములు విచారింపబడెను. సావర్కారు నన్నివైపులను మూసివేయబడిన మోటారులో హైకోర్టుకు తీసికొని వచ్చిరి. అతడు ఖయిదీలను విచారణచేయు రంగస్థలమా నెక్కుట తోడనే హర్షధ్వనులు చెలరేగెను. గాలరీలలోను వసారాలలోను ఒక్కపిట్టయైన లేకుండ ఖాళీ చేయబడెను. కాని ముప్పది నలుబది మంది యువకులతనికి స్వాగతము నొసంగిరి. వారుగూడ నతనితోడి

ముద్దాయిలే! వారును పడరానిపాట్లను బడిరి! అనేక హింసలకు లోనైరి! సావర్కారు పరిచయములో బంధువులో లేక మిత్రులో యగుటే వారు గావించిన మహాపరాధము. ఎటులైన వారినుండి సావర్కారుపై నేరములను లాగవలెనని సర్వప్రయత్నములును జరుపబడుచుండెను. ఇట్టిస్థితిలోకూడ సావర్కారును జూచుటతోడనే వారి శరీరము ఉప్పొంగెను. సావర్కారు ప్రజానాయకుడు. వేనవేలు ప్రజలతనిని యూరేగింపులతోను, భజనలతోను, యుత్సవములతోను బ్రహ్మరథమును బట్టిరి కాని యీయన్నింటికంటె నీయువక బృంద మిచ్చిన స్వాగతముచే నతడానంద పరవశుడయ్యెను. ఆయువకులలో నారాయణ సావర్కారు గూడనుండెను! నాలుగేండ్లక్రితము పదిహేను వత్సరముల బాలుని సావర్కారు విడిచివెళ్లెను. సావర్కారు వాని నానవాలు బట్టగలడో లేడో యని పరీక్షించుటకు వారతనిని నితరులతో గలిపివేసిరి. సావర్కారు వానిని మొదట నానవాలు బట్టజాలక స్నేహితులందరును దమలో దాము నవ్వుకొనుచుండ గొంతసేపటికి గుర్తుపట్టెను.

ఇంతలో కేసు విచారణ ప్రారంభమయ్యెను, సావర్కారు విచారణలో బాల్గొన నిరాకరించెను. తా నెట్టి తప్పిదమును జేయక పోయినను దాను ఫ్రెంచిన్యాయముక్రింద నుండెననియు, నంతర్జాతీయ ధర్మములను తుంగలోనూరద్రొక్కి తన్ను బలవంతముగా దీసికొనివచ్చుటచే దానీజబర్దస్తీవ్యవహారములో బాల్గొనజాలననియు నతడుస్పష్టపరచెను. భారత దేశములోనియాంగ్లాధిపత్యమును దా నంగీకరింపజాలనని చెప్పి యూరకుండెను. ప్రాణము మీదకువచ్చు విషయములు చర్చకు వచ్చుచున్నను సావర్కారు మాట్లాడక తన స్నేహితులపై వచ్చు నేరములకొర కాతురతపడుచు, విషయములను వ్రాసికొనుచు, క్రాసుపరీక్షలకు దయారుచేయుచు, యమబాధలనుపెట్టి తప్పిదములను లాగికొనిరని చెప్పినవారిని వానినన్నింటిని తగ్గించుకొనుడని హెచ్చరించుచు తానెట్టి క్రాసుపరీక్షను జేయక తనదీక్షనే పాటించెను.

సావర్కారు భారత దేశమునకు పందలకొలది రివాల్వరుల కట్టల నెట్లు రహస్యముగా బంపించెనో, అందు కెట్టి మాయోపాయములు పన్నబడెనో, వేగులవాండ్రు, ఓడరేవులలోని సుంకములను

పనులు జేయు నధికారులు మొదలగు వారి కండ్లముందరనే వీనిని దీసి కొనిపోయిన ధీరులెట్టివారో, మహారాష్ట్రము, బంగాళము మొదలగు రాష్ట్రములలో బాంబుఫ్యాక్టరీ లెట్లు స్థాపింపబడినవో, కన్యకలుగూడ నౌకర్లుకప్పుడెట్లు బాంబులు మొదలగు ప్రేలుడుసామానును దీసికొని పోయి దాచుచుండెడివారో, కన్యకల రహస్య సంఘములు గూడ నిరోధుల సంఘములతో గలసి యెట్లుపని చేసెనో మొదలగు ననేక రహస్యములు బహిర్గతము గావింపబడెను. ఒకమూల విచారణ జరుగు చుండగనే రక్షకభటులు మాట్లాడకూడదని వారించుచున్నను వారు విప్లవ ప్రచారమును గూర్చి తమలోతాము చర్చించు కొనుచుండిరి. సావర్కా రిదివరకభినవ భారత సంఘసభ్యులు కాని వారినందర నా శిబిరములో జేర్చుకొనుచు విప్లవ సిద్ధాంతములను వారి కెరుకబరచు చుండెను.

తీర్పుచెప్ప వలసిన దినమువచ్చెను; నలువదిమంది ముద్దాయిలు కిలకిలలాడుచు దమలో దామెకసక్కెములాడు కొనుచు "నేటియం త్యపరీక్షలో" ను తీర్ణులగు వారెవరాయని తర్కించు కొనుచుండిరి. యావజ్జీవ దేశాంతరవాస శిక్షను సంపాదించుకొను వారు 'మొదటితరగతి'లో ను తీర్ణుడనియు, దక్కువశిక్షలవారు 'రెండవతరగతి' మొద లగు తక్కువ తరగతి యనియు నంగీకరింపబడెను. ఏమియు శిక్షపడని వారు పరీక్షతప్పిన మొద్దబ్బాయిలు! మొట్టమొదట నాయకుడైన సావర్కారుకు దేశాంతరవాసము విధింపబడెను. సావర్కారులేచి 'వందేమాతరం' అను యాహావరవముతో దానిని శిరసావహించెను. ఇట్లు దేశాంతరవాసములు కఠినశిక్షలు మొదలగునవి వరుసగా విధింప బడెను

వెంటనే రక్షకభటులు ఖైదీలపైబడి సావర్కారు చేతులకు సంకెలలను దగిల్చి తీసికొని పోవుచుండ నతడు తన టోపీని విసరుచు నిక యాజన్మములో కలుసుకొనుట కవకాశము లేనితన భటావళినుండి కడసారిసెలవు గైకొనెను!

తీర్పులోని కొన్నిసారాంశములు.

1906లో పూనా, నాసికలలో స్వాతంత్ర్యావేశమును ప్రజలలో లుగజేయుటకును, విదేశప్రభుత్వముపై ద్వేషమును రిగుల్కొల్పుట, కును సావర్కారుపన్యాసముల నిచ్చుచు, మానసిక శిక్షణము వలనను_

శారీర పరిశ్రమల వలనను విప్లవమును విజయప్రదము గావింపవచ్చు
నని ప్రచారము చేయుట.—

1909 లో జాక్సనుహత్య జరిగినతరువాత గణేశ సావర్కారిం
టిని సోదాచేసినప్పుడు 1776 – 1876లలోని యూరపియను విప్లవ
ములనాటి రహస్య సంఘములనుగూర్చి ఫ్రాన్సు వ్రాసిన ప్రతియొకటి
దొరకెను. అందులో రషియను విప్లవకారులెట్లు రహస్యముగా చిన్న
చిన్న మండలములను స్థాపించిరో, ఆమండలము లన్నియు నెట్లు
ప్రత్యేక భాగములుగా విభజింపబడినవో, యేమండలమువారిని సభ్యు
లామండలము వారికేగాని యితరులకు తెలియకుండా నెట్లుండెడి
వారో మొదలగు విషయములు కలవు. దీనిని బట్టి ఇట్టిసంఘము అనే
కము లేర్పడినట్లును, వారందరును నొకేయుద్దేశ్యముతో పనిచేయు
చున్నట్లును, వివిధమండలముల వారొకరినొకరు రెరుగక పోయినను
యొకచోటనుండియే యాయుధములను సేకరించుకొనుచుండినట్లును
తెలుచున్నది.

మాజినీజీవితమును వ్రాయుట, అందులో సావర్కారు వ్రాసిన
యుపోద్ఘాతము విప్లవమును స్పష్టముగా ప్రేరేపించుచున్నది.

అతడు యూరపులో జరిపిన చర్యలు :— దీనికి1908 మే
మొదలు 1909 ఫిబ్రవరి వరకును 'భారత గృహములో పనిచేసిన చతు
ర్భుజుడను వంటలవాడును, నొక యింజనీరింగు విద్యార్థియు, లండ
నులో సావర్కారుతో స్నేహము చేసినమరి యొకడును; సావర్కారు
వద్దగాని యతని స్నేహితులవద్దగాని దొరికిన కాగితమును; అతడు
వ్రాసిన కాగితములును సాక్ష్యములు పైనచెప్పబడిన లండను సాక్ష్య
ములలో దీనిని కూడ త్రోసిపుచ్చుటకు వీలులేదు. "భారత గృహము"
లోని విప్లవ పక్షము వారి కతడు నాయకుడని యవన్నియు ఋజువు
చేయుచున్నవి. అతడు "భారత స్వాతంత్ర్యయుద్ధము" అని నామ
కరణమిడి 1857లోని భారతవిప్లవ కారుల చరిత్రను వ్రాసెను. అవిప్ల
వములో చనిపోయిన విప్లవకారుల నందర నభినందించుచు 'ఓ దేశ
భక్తులారా'యను యుద్రేకమును రగుల్కొల్పు కరపత్రములను భారత
దేశమునకు బంపెను. అతడును 'భారతగృహము' లోనివారును గలసి
బాంబులను తయారుచేయు విధమునుగురించి పుస్తకములను టైపుకొట్టి
భారత దేశమునకు బంపిరి. అతడభినవభారత సంఘము వారినుండి

ప్రమాణములను గైకొనుచుండెడివాడు. ఈ సంఘమునకు శాఖలు ప్రపంచమంతటను కలవని యతడు చెప్పినట్లిద్దరు లండను సాక్షులు చెప్పుచున్నారు.

1908 లో ఆఠవలె బ్రాహ్మణుడు భారతదేశమునకు పోవునప్పుడు సావర్కారతనిని 20 బ్రౌనింగుపిస్తోళ్లను, కొన్ని తోటాలను తన పెట్టెలో దాచి తీసికొనిపోయి బొంబాయిలో నొకరి కిమ్మని బలవంత పరచెను. మరియొక సాక్షి 1910 లో భారతదేశమునకు పోవుచుండ నతడిట్లే బలవంతపెట్టెను. కాని యతడొప్పుకొనలేదు. చివరకొక్క పిస్తోలు నతనికి బలవంతముగా కట్టబెట్టెను.

చతుర్భుజున కిచ్చిన పిస్తోళ్లను, బాంబునుగురించి వ్రాసిన ప్రతులున్ను భారతదేశము చేరెను. గణేశసావర్కారు యింటిలో నా ప్రతియొకటి దొరకెను. పారిసులోనున్న భారతరాజద్రోహసంఘముతో సావర్కారు సంబంధము కలదు. చండేరీరావు నరెస్టుచేసినపు డతనివద్ద 'వందేమాతరం' ప్రతులు దొరకెను. కర్జనువిల్లీనిచంపిన ఢింగ్రాను స్తుతించుచునవి వ్రాయబడెను. వానిని సావర్కార్ యతనికిచ్చెను. ఆకరపత్రము రాజకీయహత్యలను ప్రోత్సహించుచుండెను దాని నతడే వ్రాసినను వ్రాయకపోయినను భారతదేశములో నతడిట్టి ప్రచారమునే చేయుట కుత్సహించుచుండెను. "ఉద్యోగస్తులను చంపివేసెదమని భయపెట్టెను. దానితో నిరంకుశప్రభుత్వ యంత్రమున కపసావకాల మాసన్నమగును. ఖుదీరాంబోసు, కన్నైలాల్ దత్తా మొదలగు యోధులచే దేదీప్యమానముగా ప్రారంభింపబడిన యీ పద్ధతినే నిరంతరము సాగించితిమేని భారతదేశములోని బ్రిటిషు ప్రభుత్వము త్వరలోనే యంతరింపగలదు. ప్రజలలో నుద్రేకము రగుల్కొల్పుటకును, ప్రభుత్వమును నిర్వీర్యము చేయుటకును నిట్టి ప్రత్యేక ప్రత్యేకహత్యలే శ్రేయస్కరమైనవి. ఇవియే విప్లవమునకు ప్రథమసోపానము" అనునిట్టి ప్రబోధము లనేకము లందులో గలవు.

వినాయక దామోదర సావర్కారు: — "రాజద్రోహమును గూర్చిన సమ్మెసలో వినాయక సావర్కారు చర్యల నేకములు చర్చింపబడెను గనుక నతనికేసును ప్రత్యేకముగా విస్తరించి చర్చించుటనవసరము 'భారతగృహమున' కతడు యాజమాన్యమును వహించిన రోజులలో భారతదేశమున పంచిపెట్టబడిన యొక కరపత్రమును నిచ్చట దాఖలుచేసెదము. దానిలోని విషయమునుబట్టి చూడ నది లండనులో

విప్లవకారుల యుత్సవములను జరిపిన నాడు వ్రాసినట్లు కాన్పించిను. ఈ కేసులో దాఖలు చేసిన ప్రతి కాశికరు గృహమును సోదా చేసినపుడు దొరకెను. దానిని మరియొక ముద్రాయి వినాయక సావర్కారు వద్ద తీసికొని కాశికరు కిచ్చెనట. అది బ్రిటిషు ప్రభుత్వముపై ఘోరా పహోరీ యుద్ధమును ప్రకటించుచుండెను. అందులో నొకవాక్య మిట్లున్నది. "యుద్ధము 1857 వ వత్సరము 10 మే తేదీని ప్రారంభమయి 1908 మే 10 వ తేదీ కింకను ముగియలేదు, మరియొక మే 10 వ తేదీ చరమావధిని చూచువరకు నీయుద్ధ మాగునది కాదు" దురోభ్యనవల చేతను, యుద్ధమునకు పురికొల్పునట్టి ప్రతులను పంచిపెట్టుట చేతను, ఆ యుధములను సరఫరా చేయుట చేతను, ప్రేలుడు సామగ్రిని తయారు చేయు విధమును ప్రచారము చేయుట చేతను ముద్దాయి యుద్ధమును పురికొల్పుటచే దోషియని మేము తీర్మానించుచున్నాము కనుక నతడు 121 సెక్షను (ఎ) ప్రకారము శిక్షార్హుడు.

—తీర్పు

వినాయక దామోదర సావర్కారుకు:—కోర్టువారు నీపై యావజ్జీవ ద్వీపాంతరంవాసమును; నీయావదాస్తిని ప్రభుత్వము వారు వశపరచుకొనునట్లును శిక్ష విధించుచున్నారు.

ఈ శిక్ష చాలక సావర్కారుపై జాక్సను హత్యను ప్రోత్సహించెనను మరియొక నేరము తేబడెను. దీని కురిశిక్ష విధింపబడునని చాలమంది తలంచిరి సావర్కా రెంతమాత్రమును జలింపక వెనుకటి వలెనే భారతదేశముయొక్క యాంగ్లాధిపత్యము నంగీకరింపజాలనని వాదింపుచుండెను. హేగుసభలో యావత్ప్రపంచ దృష్టిని సావర్కారాకర్షించుట చేతనో, మరేకారణముననో యురిశిక్షను మానిజేసి న్యాయమూర్తు లతనిపై మరియొకసారి ఆశిక్షనేవిధించిరి. "త్యాగము కష్టసహిష్ణుత మాత్రమే నేడు గానిచో రేపైనను భారతమాతకు మోక్ష సామ్రాజ్యమును జేకూర్పగలవను దృఢవిశ్వాసముతో మీధర్మశాస్త్రములు విధించు నెట్టిదారుణశిక్షనైన నతి సంతోషముతో నాలింగనమొనర్చుటకు నేను సిద్ధముగ నున్నాను" అని సావర్కారు వచించి చేతులకు సంకెలలు తగిల్చి శస్త్రపాణులైన రక్షకభటు లతనిని కోర్టునుంచియు ప్రపంచదృష్టినుంచియు దొలగించుచుండ దేశమాత నిట్లారాధించెను.

— మొదటి వాయిదా —

తల్లీ! ఈ నీ చిరతబిడ్డల యొల్లనేన నంగీకరించ జేయుచున్నా ము తల్లీ! నీ ఋణమును దీర్చుకొనుటకు మే మెంతటి వారము!

నీవు మమ్మాశీర్వదించితివి! మాకు స్తన్యమునిచ్చి ఘనుల నొనర్చితివి!

మే మీరోజున నీ యజ్ఞకీలలలో ప్రవేశించుచున్నాము! నీ ఋణ మొకక్క మొదటి వాయిదాను చెల్లించితిమి! మేము తిరుగ పునర్జన్మమెత్తి [illegible] ల నెత్తుచున్న యజ్ఞదేవత సంతృప్తిపొంది నీకు జయము చేకూర్చునదాక నిట్లే యాత్మార్పణము జేయుచుందుము.

కాళిందీమార్గమున కంసారి యైన శ్రీకృష్ణుడు నీ విజయ సారథ్యమును వహించియుండ దశరథరాముడు నాయకుడై యుండ, ముప్పది కోట్ల ముద్దుబిడ్డలు యోధులయి నీ ధ్వజమున జేత బూనుచుండ మేము వారలమైనను యీ దివ్యచమూప్రవాహ మాగునది కాదు! తల్లీ! అది చరచర ముందుకు బోవుచు ఆ శత్రుకులము సమగ్రముగా నిర్జించి నీ దివ్య దక్షిణహస్తముతో స్వాతంత్ర్య, ధర్మపతాకమును విజయాంకిత లక్షిత హిమనగశిఖరములందు స్థాపింపకున్నె!"

— అండమాను రంగము —

సావర్కారు అండమానుదీవులకు పంపబడెను; ఇవి బంగాళా ఖాతములో గంగాముఖమున కయిదువందల తొంబది మైళ్ల దూరమున గొలుసులు గొలుసులుగా నుండు ద్వీపసమూహము ఇవన్నియు కొండల తోను మనుష్యులు చొరరాని కీకారణ్యములతోను నిండియుండును ఇచ్చట సంవత్సరమున కెనిమిదిమాసములు హోరున వర్షించుచుండ పిడుగుల సన్నిభములగు మేఘములు పైకెగయుచు, చిమ్మచీకటులతో నాకసమును గప్పుచుండును. ఈగలు ఝుమ్మని మూగుచు మనుష్యులను తగిలినచో వెంటనే వారి పెదవులను బలగలు మారేదుపాదు నయుండెడి మనుష్యులను భీకరముగా సిద్ధముగా నుండును. దోమలకు లేదు అవిమన చిన్న గొల్లభామలంతంత (grassh oppers)యు

మలేరియాను ప్రచారము చేయుచుండును. సముద్రపుటొడ్డున కుళ్లిన ఆకులకుప్పలు పడియుండును. ఇచ్చటి యాదిమనివాసులడవిజాతివారు దిగంబరులు. వారరణ్యములలోనే యుండి యప్పుడప్పుడు పైకి వచ్చి మనుష్యు లెచ్చటనైనను బొడకట్టినచో దమ యీటెలతో దూరము నుండియే, తాము గాన్పింపకుండ గురితప్పకుండ పుల్లెలనెగురవేయు చుందురు.

ప్రభుత్వమువారీ దీవులను మొట్టమొదట 1857వ వత్సరములో దమపై తిరుగబడిన మ్యూటినీదారుల శిక్షకొరకు స్థాపించిరి. తరువాత 1863 లోను, 1870 లోను యీ ప్రదేశములను బాగుచేసి, యడవులను నరికించి కొంతవరకు వాసయోగ్యము గావించి మామూలు ఖయిదీలనుగూడ బంపుట కేర్పాటులజేసిరి. ఇచ్చట సాధారణముగా 13000 మగఖయిదీలను 700 లేక 800 ఆడఖయిదీలను నుంచబడుదురు. నలువదిరోజుల కొకసారి భారతదేశము నుండి స్త్రీపురుష ఖయిదీల నిచ్చటకు దీసికొని వచ్చుచుండును. భారతదేశము నుండి ఖయిదీలు వచ్చుటతోడనే కారాగారద్వారమువద్ద ద్వారపాలకులు వారిని లెక్కపెట్టుచు వారి నేరశిక్షలను, పరిమితిని దెలుపు చీటీలను వారిమెడలకు గట్టుదురు. ఖైద్యము జేరుటతోడనే కారాగారాధికారియొకట వీరందరను వరుసగా నిలువవలెను. అప్పుడతడిట్లొక గంభీరోపన్యాసము నిచ్చును. "ఇదిగో! మీరీ జయిలుగోడలను జూచితిరా? అవి యంత యెత్తుగా లేవు. మీరు దెచ్చుటకును బారిపోవుటకు వీలులేదు. కనుకనే నవియట్లున్నవి. ఎటుజూచినను 1000 మైళ్లవరకు సముద్రము దీని నావరించియున్నది. అడవులలో నడవిపందులు బావురుపిల్లులు దక్క మరేక్రూర మృగములు లేకపోయినను నిచ్చట 'జారావాలా'యను నడవిజాతివారున్నారు. వారికి మనుష్యవాసన తగిలినచో నెంతదూరమున నున్నను దమ యీటెలకు బలిగొందురు. నన్ను చూచితిరా? నాపేరు బారీ. విధేయతతో ప్రవర్తించువారికి నేను సేవకుడను. అవిధేయులయెడ నేను దయాదాక్షిణ్యముల బాటించను. మీరు నేను చెప్పినట్లు నడచుకొనకయుండల బ్రహ్మదేవు డడ్డుపడినను నేను మిమ్ము విడచువాడను గాను. ఇది ముమ్మాటికిని సత్యము! ఈ బ్లెయిరుతీరమునకు మూడు మైళ్ల లోపల భగవంతునకు జోటులేదను సంగతి జ్ఞప్తియందుంచుకొనుడు

మ్మ [illegible] భూమి యందు గర్భవాసము నొందెదను; ఇట్లు నా ఋషిఋణ
మును దీర్చుకొంటిని. ఆవరాత్రపు [illegible] జేగంట [illegible] శంఖ
దుందుభులను మ్రోయించి శ్రీరాముని ప్రణామార్గ [illegible] ను
సాగించని నేయతసి సైన్యము నడిపించితిని [illegible] ప్రతా
తాపాగ్ని చేత ప్రుతనై నా దేవ ఋణమును దీర్చుకొం [illegible] ను
నా క్ష [illegible] నములను యెముకలు కూడ నీ కొరకే [illegible] బై
దహన సంస్కారము గావింపబడె నా దేహావసాన [illegible] శ్రము
మిగిలి యున్నది వంశము నశించిపోకుండ సంతానోత్పత్తి గావించి
పితౄణమును దీర్చుకొనవలెనను నార్యధర్మ నిర్వహణమున కసమర్థుడ
నగుటచే నే నభినవభారతము నే (young Indian generation)
నా వారసునిగాను నా కుమారునిగాను దత్తత చేసికొనుచున్నాను. నాకు
పుత్రికా పుత్రుల కరవు లేదని. నేత్రదళములను దెరచి శిశుడోలికలో
నుండి చూచు ప్రతికంటిలో నుండియు నీ ప్రపంచాభ్యుదయములను మరల
నూతనముగా జూడవచ్చునది నేనే! ఇందీవరనిగ్గులను దేలు యే బాల
వదన సరోజమును జూచినను నా హృదయ మపార ప్రేమ, కరుణాతిపాతి
రేకముల నుప్పొంగుచుండును. బుద్ధివైశద్యమును, నాశాంకురములును
లలాటఫలకమున ముద్రితమై యుండు యావనావిర్భావము గాన్పించి
నప్పుడది నా చిన్ననాటి మహాశయముల నన్నింటిని నొక్కసారి
రగుల్కొల్పి నాకు భారతభావిసంతర్కరులం దమోఘ విశ్వాసమును
బుట్టించుచుండును. ఒక్క భారతజాతియే కాదు! మానవ [illegible] మంతయు
నట్టే కాగలదను విశ్వాసము నాకు నుదయించుచుండును. ఓ యువకులారా
సుకుమార గాత్రులారా! మీరందరును నా కుమారులే! మానవయువకు
లలో నేననవరతము నూతనుడనై పితౄణమును దీర్చుకొనుచున్నా
డను. మృత్యువా! నీకిక నీ యిష్టము వచ్చినట్లు చేసికొనవచ్చును.
నేనిట్లో నా ఋషి దేవ, పితౄణములను దీర్చుకొంటినని సమాధాన పడి
తిని నేటివిధులను గూడ నే నప్పుడే నెరవేర్చుకొంటిని. మన విధు
లెవ్వియో, మనము వాటి నర్గళముగా నిర్వర్తించుటెట్లో, మన
కొఱకు దాదమంతువో, యెప్పుడ స్తమింప నున్నారమో తెలిసి
కొనుట దుర్లభమైనను, జ్ఞానులు మొదలగు వారనేకు లీవిషయమై
యెన్నో విరుద్ధాభిప్రాయముల వెలిబుచ్చినను, నే నేమి మానవులో కాళ్ళ

వృద్ధికిని, మానవాత్మకళ్యాణమునకును తోడ్పడునని ఋషులును, పూత
చరిత్రులును వచించిరో దానినే మనుష్యధర్మముగా స్వీకరించితిని.
ఇట్టి మానవధర్మ నిర్వహణములో నొక్క మనుష్య మాత్రు డెంతవని
నిర్వహింపగలడో యంతవనిని గష్టతరం బరలను సహించి, నాకున్న
పరిమితులనుగూడ ధిక్కరించి సాధించితిని. నాదీక్ష కాటంకములను
గల్పించు పిరికి తనమునకు నేనెన్నడును చోటిచ్చి యుండలేదు. కులీ
నత; అవ్యంగమైన శరీర సౌష్ఠవము; కంటికి రెప్పవలె గాపాడిపోషిం
చిన జనకుడు; కరుణారసమూర్తియైన తల్లి, త్యాగ, కష్టసహిష్ణుతలకు
నిధియై ముందడుగు వేయుచు దల్లికంటె నాప్యాయతను జూపు జ్యేష్ఠ
సోదరుడు; సమర్థుడు, వినమ్రుడు, భ్రాతృవత్సలపరాయణుడునైన
కనిష్ఠసోదరుడు; ప్రియాదర్శయును లేనిచో గడుహాయముగా బహు
ప్రాయముగా వెన్నువేయునట్టి యీస్వల్ప మానవ జీవితమును
సార్థకము చేయుచు, వాడిద మోత జీవితమున కొకింత
వన్నెదెచ్చి ధైర్యసాహసకలాపముచే విశుద్ధశీలమును బ్రసాదించు
మహాదాదర్శము మొదలగున వన్నియు నాకు బ్రసాదింపబడినవి.
జ్ఞానులు, పరమ పవిత్రులు మొదలగు ఋషిపుంగవుల వంటివారితో
గూడి అపరాత్పరుని పదకమలములను సేవించు భాగ్యము కొంత నా
కబ్బినది. కీర్తి కాంతను గూడ గొంతవరకు నేను జవి చూచితిని నే
నెన్ని పవిత్రతోయములను బానము చేసితిని; నానాపుణ్యభూములు
పుణ్యనదులు, పుణ్యారామములు మొదలగువాటి సౌరభము నాఘ్రాణించి
తిని, ప్రజ్వలిత తాపసాగ్ని మొదలు ప్రియజనాశ్లేషసౌఖ్య[illegible]ము
వరకును జీవితములోని శీతోష్ణ సమసుఖదుఃఖముల ననుభవించితిని;
మృదు మధురవీణాశ్రుతి మొదలు మృత్యుసమ్ముఖమునకు బోవపోవుడు
శృతికఠోరమగు గురగురధ్వని వరకు నాలకించితిని. స్త్రీలను, పురుషు
లను, దేశములను జాతులను, ఖండములను, ఖండాంతరములను మొద
లగు విభిన్నరంగముల నీ భూతల చిత్రప్రదర్శనశాలయందు తిరుగాడుచు
గాంచితిని పృథ్వీ! అట్టి నా యీ నేత్రద్వయము నొక్కసారి
ముగ్గిచేసి నీమనోరథము నీడేర్చుకొనుము!

కాని నాయౌవనసౌభాగ్య మంతయు నడవిని గాచిన వెన్నెల
చంద మాయెను!

ప్రేమామృతము నీ పెదవులు చవిగొనువంతనే. దయా దాక్షిణ్య శోభాన్వితమైన యా కట్టడివిధి నన్నిట్టి యండమాను దీవులకు విసరివైచెను. శ్రీరామాయణమునందే నేనిట్టి ప్రవాసాప్తికి బాల్యమునను యతిరథమహారథులు గూడ సహింపజాలని దుస్సహసంతాపతాపమును భరింపగలిగితిని. ఈ జీవిత పార్వణచంద్రచంద్రికాతరంగములలో హాస్యక్రీడలను సలుపవలెనన్నదియు యాతనోత్సాహ మింకను నాలో బూర్తిగా నశించలేదు! అయినను జీవితభాగ్యము నంతను దీనికొరకే సమర్పించిన యయాతి చక్రవర్తికి గూడ దృప్తికలుగక పోయెను! కోరిక యను బీజమున కనుభవము లేక భోగమను ఫల మూదయించును. కాని; యీ ఫలములోనే తిరుగ మరియొక బీజము బుట్టుచు దీని కంతులేకయున్నది. వేయిసారులనుభవించినను మొట్టమొదటి భోగమే కాని నూతనాంశ మేదియును కానరాదు కనుక నీయభిమతము ననుసరించియే నేనీ తుదిమాటను వ్రాయుచున్నాను. "నాదినములను నే నెప్పుడును వృథపుచ్చలేదు. కనుక నవి యిప్పుడు నష్టమైనను నేను విచారింపను."

తలతి విషయమును గురించికూడ నాకెట్టి విచారమును లేదు. ఒకవేళ నేను తిరగ బుట్టుట సంభవించునేని "మన మేవిత్తులను జల్లితిమో వానినే కోసికొందుము" అను స్మృతిసూత్రప్రకారమును "నీవు సంచరించినట్లే, నీవు సంచరించిన పరిస్థితులలోనే యితరులును సంచరించుచో మానవాభివృద్ధి కెంతమాత్రము నాటంకము గలుగనట్లు సంచరించవలె" నను సిద్ధాంతమును నట్టిఫలమును గోరకుండ నేను శైశవముమండియు జరిపితిని. "నిన్నితరు లెట్లు చూడవలెనందువో యట్లే నీవును యితరులను జూడుము." అను పవిత్రాదేశమునే నేను సదా సహించితిని. నే నెప్పుడైన విధిలేక తీవ్ర, కఠిన పద్ధతులకు గడంగితినేని ధర్మదేవతాప్రేరితులమయియే నేనును నాతరమువారును గూడా నిట్టి యసామాన్యపరిస్థితులకు బురికొల్పబడితిమి. ఖాజయిలు యావరలో 10 అడుగుల పచ్చికబయలు కలదు. నే నచ్చట విడువబడినపుడెల్లను తిరుగుచు కొద్ది పరిశ్రమను దీపికొనుచుండెడివాడను. నే నిప్పుడు నాధ్యానములో నివిక్ర్యమంతటితోను సంధాననైక్యములను గ్రహించుచు నాకాలిక్రింద తలయెత్తి చల్లగాలికి సంతోషాతిరేకమున నృత్యము చేయుచున్న సుకుమారపరితృణ విశేషముపకు నొప్పి కల్గిం

కూడా దను భావముచే నొక్క యడుగైనను ముందుకు వేయజాలక
స్థాణువువలె నిలిచి పోవుచుండెడివాడను. ఒక్కొకప్పుడు నాతోడి
ఖయిదీలవద్ద భోజనమునకు కూర్చొనినప్పుడు వర్ణింపతరముగాని భావ
ప్రపంచములో నన్ను నేను మరచిపోవుచు "ప్రతిబీజమును ప్రాణియే
కదా! ప్రతిప్రాణియు వృద్ధిపొందుచు ప్రాణములతోనుండ నుత్సహిం
చుటలేదా? వి నీవిధముగా చంపివేయుట శిశుహంతతో సమానమై
నదికాదా? ధాన్యపుగింజ యైనను గోధుమగింజయైనను మరియొక ఫల-
మునకు బీజముగుటలేదా?" అను భావములతో నన్నుప్రముద్ద నోట-
బోకుండ నాగిపోయెడిది! ఇట్టి విశ్వప్రేమతో, విశ్వైక్యబుద్ధితో నేను
చేయుచోవు ప్రతికార్యమును బరీక్షించుకొనుచు, నీప్రపంచములో నే-
జీవకోటికిని హానిచేయరాదను సూత్రమును పాటించుట యసంభవ-
మనువిచారము బాధించుచుండ, నైతిక సత్యము లింతయస్థిరముగా-
నుండ, గాటిపిల్లికొనుటే జీవహింసయను కూలప్రపోటు హృదయ-
మును ప్రక్కలు చేయుచుండ, ప్రపంచ ధర్మమును మానవనీతిచే నెట్లా
సావము చేసికొన జాచుట దుర్లభ మనునిరాశ జనించుచుండెడిది.
ఒక్కొకప్పుడు నేనిట్టిభావముతో విచారగ్రస్తుడనై జడునిభంగి
చేష్టలు దక్కి యుండెడివాడను. ఆయినను నేనట్లాచరించుటకే నా
సర్వశక్తులను వినియోగించితిని. దీని నతిక్రమించుచో విధిలేకనో,
యజ్ఞానముచేతనో మాత్రమే నేనట్లు చేసితిని. కనుక నాకు లేశమా
విషయమైకూడ నెట్టివిచారము లేదు ఈవ్యాకృత్యతిరమును దాటు-
టెంతకష్టమోకదా! కాని యువతల నైపున గట్టులేని గట్టునున్న
పుణ్యపురుషులకును, గులీనులకును, రోగులకును గూడ శ్రీకృష్ణభగ
వానని రాయబారమును నాతో నేను గొంపోవుచున్నాను. "తమ
ధర్మము నకళంకముగా నిర్వహించిన వారెన్నటికిని వారిబాగుల్లు
గాజాలరు." ఇది యెన్నటికిని పరమసత్యము! ప్రకృతివాదులై,
నిరీశ్వరులైన ధర్మశాస్త్రమును మాత్రమే విశ్వసించువారు కూడ దీని నే
బలపరచుచున్నారు.

కనుక స్వర్గనరకములు, చావుపుట్టుకలు, బంధమోక్షములు
నొందలగునవి మనకర్మఫలముతే యని వచించు వాక్యములే నెక్కువగా
వెదల సదాచార, ధర్మశాస్త్రానుసారముగ నీలోకమందే తగినంతవరా-

ల్యము కొల్లంచబడుటచే మృత్యుకవాటముచే బహిర్గత మగుచుండు. నాగసృష్టినగరము నందనసమాన సౌధరాజము లిదివరకే నాకొరకు ప్రత్యే[illegible] బసియున్నవి.

ఓః స్వర్గనరకములు, బంధమోక్షములు ఆత్మానాత్మలు, ధర్మాధర్మములు, మొదలగున వన్నియు మనఃకల్పితములు మాత్రమే యగుచు నాకాశసౌధములగుచో, నాత్మకూడ యూహాజనక మగుచు నణువులును బహు అణువులును గలసిన యాధ్యాత్మిక, రసాయనిక వస్తుసమ్మేళనము [illegible]మే యగుచు దెలుగ విడిపోవుచుండు నెడల నదియును శుభ[illegible]మేకదా! అప్పుడు మృత్యువు గాఢనిద్రయైన గావలెను! లేదా మోక్షమే కావలెను! ఈ పంచభూతములు నీసమ్మేళనమునుండి విడివడి నూతన పరమాణువులు మరికొన్ని నూతన పరమాణువులతో గలసి మరియొక నూతనవస్తువు కావచ్చును; లేక శూన్యములో కలసిపోయి విస్మృతి జెందవచ్చును. బుద్ధియను గగనవీధి నొక్కసారి మెరుపుతీగవలె ప్రకాశించిన యీనాలోని "నేను" ప్రకృతిలో స్థగితమై, విశ్వాత్మకమైన "నేను" లో గలసి మాయమగునేని మృత్యువా! అప్పుడు నీవు మోహాదాయినివే యగుచున్నావు! కాని నాకొక్కటే కోరికయున్నది. నీవు రాదలచుకొన్నచో వెంటనే తడవుసేయక రాగోరుచున్నాను! నిన్ను జనులు ద్వేషించుటకును, నీవపఖ్యాతి పాలగుటకును నీస్వైస్వత గాని, నీనిర్దాక్షిణ్యతగాని కారణములు గావు! నిన్ను మా[illegible]చ్చి నీనిజస్వరూపమును మాకెరింగించినవా రెవరును నింతవరకు గాన్పించలేదు. [illegible] మహాత్మ్య శేఖరులగు శ్వాసకాసాదిరోగ పరివారమే నీదుర్యశమునకు గారకులు. వారంతక్రూరులు, అసహ్యస్వరూపులు; అతడయిన [illegible]యొక్కడిచేకాక యెట్టికోరికలును, యెట్టి ద్వేషములను నెరుగని శత్రుశూన్యుడైన యాబుద్ధదేవుడు గూడ నీపరివారమును ద్వేషించకుండ జాలడాయెను! "రోగము లేకుండుటకంటె మహాదాశీర్వాద మేమియును లే" దని ధర్మపథము చాటుచున్నది. నీవు నీ నానారోగ పరివారము నంతను నీపిలుపు నంగీకరించక నీతో యుద్ధ మొనరించిన యోధులపై ప్రయోగింపుము! లేనో! నాతలంపులను (నీకొరకే బుద్ధిపూర్వకముగా తెరచి యుంచకపోయినను) నీకే బలవంతముగా ప్రద్యోతించుచున్నాను! విజేతలమని విర్రవీగుచు, విరుగ

బయటనాదిక్కెల్లర పీనసుకంఠమనో యోధుండై విజేతా! రమ్ము! ఇక నెట్టి యుపోద్ఘాతములు నక్కరలేకుండ తత్క్షణమే రమ్ము!"

కాని యామృత్యుదేవత కేమిబుద్ధి పుట్టెనో గాని యది సావర్కారు పిలుపు నంగీకరింప దాయెను! అట్లని యతనిని పూర్తిగా విడిచిపోవుటకు నొల్లక చావుబ్రతుకులు గాని మధ్యస్థితికి దెచ్చి పరిహసించుచుండెను!

ఇట్లుండ రాజకీయ ఖయిదీలను విడిచి పెట్టవలెనని యాసేతు హిమాచల పర్యంతము ప్రతిరాష్ట్రీయ సభలోను తీర్మానములు గావింపబడుచుండెను; ఆంధ్రసభలలో ప్రతివత్సరము నిట్టి తీర్మాన మేకగ్రీవముగా నామోదింపబడుచుండెను. బొంబాయి, మహారాష్ట్రము, మధ్యవరగణాలు మొదలగు సన్నిచోట్లను ప్రజాందోళన హెచ్చయ్యె. ఉపన్యాసములలోను, పత్రికలలోను, జర్పెలలోను భారతదేశమంతటను ప్రజాభిప్రాయము బలపడుచుండెను. గొప్పగొప్పసభలు గావింపబడి వేలకొలది ప్రజలు ముక్తకంఠములతో ఘోషించిరి. మాంటాగు గారు రాజకీయ ఖయిదీలను విడిచి పెట్టెదమని వాగ్దానము చేసిరి. 75,000 మంది ప్రజల సంతకములతో పిటీషనులు గురిపింపబడెను. చివరకు వందలకొలది రాజకీయ ఖయిదీలను విడిచిపెట్టిరి.

కాని సావర్కారును మాత్రము ప్రభుత్వమువారు విడిచిపెట్టరైరి. ప్రజాందోళన మరింత హెచ్చుజొచ్చెను. "సావర్కారు వారములు" జరుపబడెను. భారతమహాజనసభలో గూడ నధ్యక్షుని చేతనే సావర్కారు విడుదల విషయమై ప్రత్యేక తీర్మాన మువపాదింపబడి యేకగ్రీవముగా నంగీకరింపబడెను. పల్లెలలోను, పట్టణములలోను నిట్టి తీర్మానములు వేలకొలది గావింపబడెను. 1923 లో జరిగిన కాకినాడ కాంగ్రెసులో గూడ సావర్కారు నింకను అండమాను దిబ్బలపాలు చేయుట యన్యాయమని తీర్మానింపబడెను; ఎట్టకేలకు కొన్ని షరతులతో సావర్కారును విడిచిపెట్టిరను వార్త వినుటతోడనే యావద్భారత దేశమును ప్రహృష్టాంతరంగులరా లయ్యెను! కాని యతడు [illegible] పరిసరములను దిరుగుటకు వీలులేదు. అతడు బొంబాయి రాజధానిలోని రత్నగిరిలో మాత్రమే యుండవలెనను. భారతదేశమంతయు నతనిని సత్కరించు భాగ్యము లేక పోయినను నతడు "సావర్కారు"

“నాసిక”యను గర్వపదమునుండి నాశికానగరమును ప్రవేశించినప్పుడు వేనకువేల ప్రజలు తూర్యారావములతోను, దివ్యమంగళహారతులతోను రాజకీర్ణములతోను యూరేగించి పుష్పవర్షమును గురిపించిరి. మహారాష్ట్ర దేశమంతయు నతని నుచితరీతిని సత్కరించి యొకనిధిని సన్మానపత్రమును సమర్పించి తనభక్తిని వెల్లడించెను.

“దేశభక్త వినాయక దామోదర సావర్కారు, బి. ఏ., బారిష్టరుగారికి —

మహాశయా!

భారతమాత నుద్ధరింప మీరు చూపిన యనన్యసామాన్యమైన నిశ్చలదేశభక్తికిని, దుర్భరకష్టపరంపరా సహిష్ణుతకును మిమ్మెన్నటికిని మరువజాలని మీ ప్రజ లీమంగళాప్రదమైన తరుణమున మిమ్మభినందింప వేడుకొనుచున్నారు.

మతము వలెనే రాజకీయములలో గూడ మన పరమావధిని జేరుట కనేకమార్గములు గలవు. మహాదాదర్శములను సాధించుటకు వివిధపరిస్థితులలో వివిధోపాయము లవసరమైనట్లును న్యాయమైనట్లును మనకు చరిత్రయే చాటుచున్నది

మీ ప్రజాహిత జీవితము (బాల్యమందే నిర్బంధింపబడుటచే) కొంచెము కాలములోనే సమాప్తిబొందినను యుత్సాహప్రబోధములతో గూడి దివ్యజ్యోతివలె ప్రకాశించి “మన్ను దిన్న పామువలె, కొండచిలువవలె, చిరకాలము పడియుండుటకంటె నొక్కసారి తటిల్లతవలె ప్రకాశించి ధన్యతనొందుటమేలు” అను మహాభారతసూక్తి కొంతయో తగియున్నది.

ఇట్టి యకుంఠితవిశ్వాసమే మానవుని యంతరాత్మ విధించు శాసనములను నిర్వహించుటకేకాక తన్నిర్వహణమందు తటస్థించునట్టి సంకటములనైన నెదుర్కొను శక్తినికూడ ప్రసాదించి పౌరుషబీజములను నాటుచున్నది.

యావజ్జీవద్వీపాంతరవాసమును దాటివచ్చుట నిజముగా నొక పునర్జన్మయే యని మా యభిప్రాయము. ఇంతేకాక పండమాను కారాగారములోని భీభత్సము నంతను భరింపగలిగి తిరిగి నేను బయటకు వచ్చుటతోనే ప్రజాహితధర్మమునందు పాల్గొన నుత్సహింపజేయు

మీ ధైర్య, స్థైర్య, శ్రమ, దమాది సద్గుణసంపత్తి యిక్కొద్భుతమైనదని మేము వేరుగ జెప్పనక్కరలేదు. మహారాష్ట్రమంతయు దీని కాశ్చర్య సంతోషమగ్నమానసమై కడుంగడు గర్వపడుచున్నది.

మే మర్పించుచున్న నిధి బహు స్వల్పమే యైనను మా యఖండభక్తి ప్రేమలను, నకుంఠిత విశ్వాస కృతజ్ఞతాగౌరవములను మీపట్ల వ్యక్తపరుపదలంచి మా యుడుతభక్తి నీ పత్రముఖమున వెలువరించుచున్నాము. మా విశుద్ధాంతఃకరణమును యోచించి మీ రీ నిధిని స్వీకరించి మమ్ము కృతార్థులను జేయ గోరుచున్నాము.

కారాగారము తప్పినను మీ రింకను ప్రవాసకంటకావృతులగుట తప్పదాయెను! అనతికాలముననే యదికూడ తప్పిపోయి మీరు మీ ధర్మమును నిర్విఘ్నముగా సాధించుకొనగలుగుదురు గాక! ఇట్టి మహదాశయముతో మహారాష్ట్రము మీకీ యల్పనిధిని సమర్పించుచున్నది. ఆ పరాత్పరుడు మీ కఖండైశ్వర్యారోగ్య భాగ్యమును, మార్కండేయాయుష్యమును ప్రసాదించును గాక!

కవితిలక ప్రెస్, బెజవాడ.

దేశీ ప్రచురణలు.

గాంధీప్రణాళిక,	అగర్వాలా	I-12-0
గాంధీరాజ్యాంగం.	,,	I-8-0
విద్యార్థుల నిర్మాణకార్యక్రమం.	,,	0-8-0
రైతులు-కమ్యూనిష్టులు -	రంగా	I-8-0
జాతీయవిప్లవ పంథా	,,	1-0-0
పాకిస్థాన్	,,	0-8-0
స్వాతంత్ర్య సమరం : సోషలిజం ,,		2-8-0
	జయప్రకాష్ నారాయణ్	
అహింసావిప్లవం	(కృపలానీ)	0-8-0
భారత జాతీయ కాంగ్రెస్	,,	0-12-0
నౌఖాలీనరకం	శ్రీనివాసరావు	0-12-0
యుద్ధానంతర విప్లవం	కామత్	0-I2-0
ఇండొనేషియా	ఏడిద కామేశ్వరరావు	I-8-0
ఈజిప్టు	అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావు	1-8-0
జైలురోజులు	విజయలక్ష్మి పండిట్	1-8-0
42 అగష్టులో, జైల్లో రాలిన రత్నాలు		0-I2-0
నిర్మాణ కార్యక్రమం	గాంధీ రాజేంద్రప్రసాద్	0-8-0
ప్రజానాయకుడు ప్రకాశం	గొర్రెపాటి వెంకటసుబ్బయ్య	0-12-0
ఆచార్య కృపలానీ	ఏడిద కామేశ్వరరావు	0-I2-0
అరుణఅసఫాలీ	,,	0-I2-0
ఝాన్సీలక్ష్మీభాయి	జగ్గన్నశాస్త్రి	1-4-0
వినాయక్ సావర్కార్	,,	0-I2-0